

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KIRILGAN KENTLERDE ÇOCUK OLMAK
VE ÇOCUK ODAKLI AFET YÖNETİMİ

Gamze Gül GÜNDAY DÜNDAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Haziran-2025
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Gamze Gül GÜNDAY DÜNDAR tarafından hazırlanan “Kırılgan Kentlerde Çocuk Olmak ve Çocuk Odaklı Afet Yönetimi” adlı tez çalışması 24/06/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy çokluğu ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET
(Marmara Üniversitesi)

.....

Danışman

Doç. Dr. Kadriye (DENİZ) TOPÇU
(Konya Teknik Üniversitesi)

.....

Üye

Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
(Konya Teknik Üniversitesi)

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Mevlüt UYAN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Gamze Gül GÜNDAY DÜNDAR

16.07.2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRILGAN KENTLERDE ÇOCUK OLMAK VE ÇOCUK ODAKLI AFET YÖNETİMİ

Gamze Gül GÜNDAY DÜNDAR

**Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Kadriye (DENİZ) TOPÇU

2025, 142 sayfa

Jüri

**Prof. Dr. Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET
Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Doç. Dr. Kadriye (DENİZ) TOPÇU**

ÖZET

Tarih boyunca toplumlar kendileri için bir gereksinim olan beslenme, barınma ve korunma gibi amaçlarla yaşam alanları oluşturmuşlardır. Bu yaşam alanlarını tehdit eden herhangi bir durumla karşılaştıklarında ise ya mevcut alanlarını iyileştirerek yeni yaşama adapte olmuşlar ya da yer değiştirerek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Tarih boyunca yer değiştirme nedenlerine bakıldığında ise çoğunlukla bu durumun savaşlar ve doğal afetler yoluyla olduğu da görülmektedir. Önlenmesinin mümkün olmadığı fakat yarattığı etkilerin en aza indirgenebileceği deprem afeti de toplumların yer değiştirmesinde veya yeniden yaşam alanı kurmasında önemli bir etkidir. Tarihsel süreçte çok sayıda yıkıcı depremler yaşamış ve bir deprem ülkesi olan Türkiye, depremin en son ve ağır sonuçlarını *'yüzyılın felaketi'* olarak adlandırılan 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen deprem ile yaşamıştır. Birçok kenti ve yerleşmeyi etkileyen, Kahramanmaraş ve Elbistan merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde meydana gelen depremlerde en çok ve yıkıcı hasarı ise Hatay İli almıştır. Bu depremler sonucunda birçok kişi hayatını, evini, yakınını, okulunu, mahallesini ve neredeyse kentini kaybetmiştir. Hayatını kaybeden kişilerin önemli bir kısmını da gerek fiziksel özellikleri gerekse de henüz gelişimi tamamlanmamış ruhsal durumlarıyla toplumun en kırılgan gruplarından biri olan 'çocuklar' oluşturmaktadır. Onların bu kırılgan özellikleri afetlerde olarak afetlerden etkilenme oranını da arttırmaktadır. Ülkemizde çocuk odaklı bir afet yönetim planının bulunmaması bu durumu daha da ağırlaştırmaktadır.

Konuya yaklaşım çerçevesinde bu tez çalışmasının amacı; 6 Şubat depremini Hatay ilinde yaşamış çocukların ihtiyaçlarını, süreçte ne yaşadıklarını, nasıl etkilendiklerini anlamak ve buradan hareketle çocuklar için afet öncesi ve sonrasında yapılması gerekenleri içeren 'çocuk merkezli afet yönetim planı' hazırlanması için bir 'rehber' oluşturmaktır. Bu amaçtan hareketle çalışma kapsamında, deprem afetini yaşamış çocukların fiziksel/mekânsal ve psikolojik gereksinimlerinin neler olduğu, ilerleyen süreçte planlanacak yerleşimlerde çocukları ön plana alan ne tür kararların alınması ne tür adımların atılmasının gerektiği, yetkili kurum ve kuruluşlara, topluma düşen görevlerin neler olduğunun tespit edilmesi ve çocuk bakış açısıyla deprem gerçeğini anlayarak mekânsal ve sosyal iyileşmenin nasıl sağlanacağına cevap aranması hedeflenmektedir. Belirlenen hedeflere ulaşmada kaynak araştırması yanı sıra alanda yüz yüze yapılan anket görüşmeleri ve gözlemler yol gösterici olmuştur. Hatay İli genelindeki ilköğretim, ortaokul ve liselerde öğrenim gören, 6-18 yaş grubundaki, rastgele örnekleme tekniği ile seçilen toplamda 390 çocukla gerçekleştirilen anket görüşmeleri ve yerinde yapılan gözlemler çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır. Alandan elde edilen anket görüşmesi verileri SPSS uygulaması aracılığı ile sisteme girilmiş, frekans ve ilişkililik analizleri aracılığı ile yorumlanmıştır. Ayrıca alanda yapılan gözlemler de

fotoğraflarla desteklenerek çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Çalışma kapsamında farklı yaş gruplarına ayrılan çocukların barınma, eğitim, psikolojik ihtiyaçlarına yönelik düşünce, istek ve beklentileri sorgulanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, çocukların fiziksel, mekânsal ve psikolojik gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ve afet, çocuk odaklı afet yönetimi, deprem afeti, Hatay

ABSTRACT

MS THESIS

BEING A CHILD IN VULNERABLE CITIES AND CHILD-FOCUSED DISASTER MANAGEMENT

Gamze Gül GÜNDAY DÜNDAR

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of City and Regional Planning**

Advisor: Assoc.Prof. Kadriye (DENİZ) TOPÇU

2025, 142 pages

Jury

**Prof. Yasemin ÇAKIRER ÖZSERVET
Assoc. Prof. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Assoc. Prof. Kadriye (DENİZ) TOPÇU**

ABSTRACT

Throughout history, societies have created living spaces for their own needs such as nutrition, shelter and protection. When faced with any situation that threatened these habitats, they either adapted to the new life by improving their existing areas or continued their lives by relocating. When we look at the reasons for relocation throughout history, it is seen that this is mostly due to wars and natural disasters. The earthquake disaster, which cannot be prevented but the effects of which can be minimized, is also an important factor in the relocation or re-establishment of societies. Turkey, an earthquake country that has experienced many devastating earthquakes in the historical process, experienced the most recent and severe consequences of the earthquake with the earthquake that occurred on February 6, 2023, which is called the 'disaster of the century'. Hatay province suffered the most devastating damage in the 7.7 and 7.6 magnitude earthquakes centered in Koramangala and Elista, which affected many cities and settlements. As a result of these earthquakes, many people lost their lives, homes, relatives, schools, neighborhoods and almost all the cities. A significant portion of the people who lost their lives are 'children', who are one of the most vulnerable groups of society with their physical characteristics and their undeveloped mental states. These vulnerable characteristics of children also increase the rate of being affected by disasters as disaster victims. The absence of a child-oriented disaster management plan in our country further aggravates this situation.

Within the framework of the approach to the subject, the aim of this thesis is to understand the needs of children who experienced the February 6 earthquake in Hatay province, what they experienced in the process, how they were affected, and from this point of view, to create a 'guide' for the preparation of a 'child-centered disaster management plan' that includes what needs to be done for children before and after the disaster. Based on this purpose, the study aims to determine what the physical/spatial and psychological needs of children who have experienced the earthquake disaster are, what kind of decisions should be taken and what kind of steps should be taken in the settlements to be planned in the future, what are the duties of the competent institutions and organizations and the society, and how to ensure spatial and social recovery by understanding the earthquake reality from the perspective of children. In addition to source research, face-to-face questionnaire interviews and observations in the field have been guided in achieving the set objectives. The methodology of the study consisted of questionnaire interviews and on-site observations conducted with a total of 390 children in the age group of 6-18 years

old, who are studying in primary, middle and high schools in Hatay Province, selected by random sampling techniques. The questionnaire interview data obtained from the field was entered into the system through the SPSS application and interpreted through frequency and correlation analysis. In addition, the observations made in the field were supported by photographs and included in the study. Within the scope of the study, the thoughts, wishes and expectations of children divided into different age groups regarding their accommodation, education, and psychological needs were questioned. According to the findings obtained as a result of the study, recommendations have been prepared to meet the needs.

Keywords: Children and disaster, child-oriented disaster management, earthquake disaster, Hatay

ÖNSÖZ

Yüksek lisans çalışmam süresince bilgi birikimi, akademik rehberliği ile yolumu aydınlatarak çalışmama yön veren, gelişimime büyük katkı sağlayan Sayın Doç. Dr. Kadriye (DENİZ) TOPÇU'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Her adımda yanımda olan ve daima güç veren sevgili babam Kurtuluş GÜNDAY'a, sevgili annem Aysun KOYUN GÜNDAY'a, anlayışı ve desteğiyle güç veren değerli eşim İbrahim DÜNDAR'a gönülden teşekkür ederim.

2011 Van depremini yaşamış olan ve bu çalışmanın duygusal temellerini anlamamda bana ilham veren sevgili kardeşim Görkem Samet GÜNDAY'a; 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremini birlikte deneyimlediğimiz, konu seçiminden çalışmanın her aşamasına kadar bana yol arkadaşlığı yapan oğlum Mert DÜNDAR'a yürekten teşekkür ederim.

Gamze Gül GÜNDAY DÜNDAR
KONYA-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	1
ABSTRACT.....	3
ÖNSÖZ	5
İÇİNDEKİLER.....	6
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	8
ŞEKİLLER VE TABLOLAR.....	9
1. KONUYA YAKLAŞIM VE GİRİŞ.....	11
1.1. Çalışmanın Amacı.....	14
1.2. Çalışmanın Kapsamı	15
1.3. Çalışmanın Yöntemi	16
1.4. Kaynak Araştırması	18
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	24
2.1. Kırılgan Kent ve Kentsel Dirençlilik	24
2.2. Afet	27
2.2.1. Tanımı ve Türleri	27
2.2.2. Afet Yönetimi	28
2.2.2.1. Afet Yönetimi ve Kentsel Planlama	35
2.2.2.2. Dünyada Yasalarda Afet Yönetimi	37
2.2.2.3. Türkiye’de Yasalarda Afet Yönetimi	40
2.2.3. Deprem Afeti ve 6 Şubat 2023 Depremi.....	46
2.2.4. Afet Yönetimi ve Çocuk	51
2.2.4.1. Afet Sonrası Çocuk ve Travma.....	53
2.2.4.2. Afet Sonrası Planlama ve Çocuk İlişkisi: Çocuk Dostu Mekanlar	61
2.2.4.3. Çocuk Odaklı Afet Yönetimi	64
3. SAHA ARAŞTIRMASI.....	69
3.1. Örneklem Alan Seçimi.....	69
3.2. Örneklem Alanın Genel Özellikleri	74
3.3. Bulgular.....	75
3.3.1. Anket Görüşmesi Bulguları	75
3.3.1.1. Anket Görüşmesi Yapılan Katılımcı Profili	76
3.3.1.2. Deprem Öncesine Yönelik Anket Görüşmesi Bulguları.....	77
3.3.1.3. Deprem Anı ve Sonrasına Yönelik Anket Görüşmesi Bulguları.....	79
3.3.1.4. Barınma İhtiyaçlarına Yönelik Bulgular.....	85
3.3.1.5. Psikolojik İhtiyaçlara Yönelik Bulgular	87
3.3.1.6. Eğitim İhtiyaçlarına Yönelik Bulgular.....	92
3.3.1.7. Fiziksel / Mekânsal İhtiyaçlara Yönelik Bulgular	95
3.3.1.8. İlişkililik Analizi Bulguları	97

3.3.1.9. Anket Görüşme Bulgularının Genel Değerlendirmesi.....	118
4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	121
KAYNAKLAR	126
EKLER	136

SİMGELER VE KISALTMALAR

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü
EİR: Eğitim İzleme Raporu
FEMA: Federal Afet Yönetim Kurumu
KHK: Kanun Hükmünde Kararname
M.Ö: Milattan Önce
MEB: Millî Eğitim Bakanlığı
MEDAK: Medikal Arama ve Kurtarma Derneği:
R.S.: Resmî Gazete
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÖB-SEN: Tüm Öğretmenler Birliği Sendikası
TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNISDR: Afet Risk Azaltma Uluslararası Ofisi
TAMP: Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TASİP: Türkiye Afet Planı İyileştirme Planı
İRAP: İl Afet Risk Azaltma Planı

ŞEKİLLER VE TABLOLAR

Şekil Listesi

Şekil 1. Çalışmanın Metodolojisi.....	17
Şekil 2. Afet Türleri	28
Şekil 3. Afet Yönetim Döngüsü.....	30
Şekil 4. Afete dayanıklı kentler oluşturma süreci.....	33
Şekil 5. Türkiye Acil Durum Yönetim Sistemi Plan Türleri.	44
Şekil 6. 1996 Türkiye Deprem Tehlike Haritası.....	47
Şekil 7. Çukurova Bölgesinde Meydana gelmiş Önemli Depremle	48
Şekil 8. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depreminin Olduğu Bölge	49
Şekil 9. 6 Şubat Depremlerinde Oluşan Eş Şiddet Haritası.....	49
Şekil 10. Depremi Yaşayan 9 Yaşında Bir Çocuğun Çizdiği Resim	55
Şekil 11. Depremi Yaşayan 6 Yaşında Bir Çocuğun Çizdiği Resim.....	55
Şekil 12. Çocuk Merkezli Afet Yönetimi Aşamaları.....	68
Şekil 13. Deprem Bölgesindeki Nüfus Değişimi.....	70
Şekil 14. Hatay İl'inin Yıllara Göre Nüfus Değişim Grafiği.....	70
Şekil 15. Hatay İl'inin Yıllara Göre Nüfus Artış Hızı	70
Şekil 16. Hatay Merkez Deprem Öncesini Gösterir Uydu Görüntüsü.	71
Şekil 17. Hatay Merkez Deprem Sonrasını Gösterir Uydu Görüntüsü.....	71
Şekil 18. Hatay İli ve İlçeleri Haritası.	74

Tablo Listesi

Tablo 1. Türkiye için Afetlerle İlgili Yasal Düzenlemeler	45
Tablo 2. Katılımcı Profili.....	77
Tablo 3. Afet Öncesine Yönelik Sorulardan Elde Edilen Veriler.....	78
Tablo 4. Katılımcılara Göre Deprem Öncesi Alınması Gereken Tedbirler	78
Tablo 5. Katılımcıların Deprem Anındaki Olası Tutumları	79
Tablo 6. Katılımcıların Deprem Anındaki Tutumları	80
Tablo 7. Depremden Hemen Sonraki Davranış Türü	80
Tablo 8. Katılımcıların Depremden Etkilenme Durumları	81
Tablo 9. Depremden Sonra İlk İhtiyaçların Neler olduğunu Gösteren Tablo	82
Tablo 10. Depremden Sonra Yardım Alma Zamanı Tablosu	82
Tablo 11. Depremden Sonra Alınan Yardımların Tablosu.....	83
Tablo 12. Size İlk Yardımı Kim Ulaştırdı? Sorusuna Yönelik Bulgular.....	83
Tablo 13. Deprem Sonrasına Yönelik Sorular.....	84
Tablo 14. Depremden Sonra Yapılmak İstenen Yardımların Tablosu	84
Tablo 15. Katılımcıların Depremin Hemen Sonrasındaki Barınma Durumları.....	86
Tablo 16. Katılımcıların Barındıkları Alanlarda Hissettikleri Güvenlik Algıları.....	86
Tablo 17. Katılımcıların Psikolojik Durum ve Destek İhtiyacına Yönelik Bulgular	88
Tablo 18. Katılımcıların Yaşadığı Psikolojik Semptomlara Yönelik Bulgular	89
Tablo 19. Katılımcıların Geçmişe Yönelik Özlemlerini Gösteren Tablo	90
Tablo 20. Katılımcıların Yaşamdan Memnuniyetini Gösteren Grafik	91
Tablo 21. Katılımcıların Gelecek Hakkında Düşüncelerini Gösteren Tablo.....	91
Tablo 22. Katılımcı Çocukların Eğitim İhtiyaçlarına Yönelik Anket Görüşmesi Bulguları	94

Tablo 23. Katılımcı Çocukların Yaşamayı Hayal Ettikleri Yaşam Alanı.....	95
Tablo 24. Mahalle Planlanan Çocuklar İçin Ne Yapardın Yanıtlarının Tablosu	96
Tablo 25. Katılımcı Çocukların Yeni Şehir İnşasındaki Fikirleri.....	96
Tablo 26. Deprem Anında Yapılan Eylem ile Cinsiyet İlişkiliği	98
Tablo 27. Deprem Anında Yapılan Eylem ile Yaş İlişkiliği	99
Tablo 28. Depremden Hemen Sonra Yapılan Eylem ile Yaş İlişkiliği	99
Tablo 29. Depremden Sonra ‘Anne/Baba’ İhtiyacı ile Yaş İlişkiliği	100
Tablo 30. Depremden Sonra ‘Oyun’ İhtiyacı ile Cinsiyet İlişkiliği	100
Tablo 31. Depremden Sonra ‘Oyun’ İhtiyacı ile Yaş İlişkiliği	101
Tablo 32. Yapılan Yardımı Yeterli Bulma Durumu ile Yaş İlişkiliği	101
Tablo 33. Deprem Sonraki Yeterli Düzeyde Beslenme ile Yaş İlişkiliği.....	102
Tablo 34. Deprem Sonrası Yeterli Düzeyde Beslenme ile Gelir Düzeyi İlişkiliği.....	102
Tablo 35. Gelir Düzeyi ile Deprem Konusunda İhtiyaçlarının ve İsteklerinin Duyulmasını İsteme Durumu İlişkiliği	103
Tablo 36. Deprem Sonrası Barınma ile Gelir Düzeyi İlişkiliği	104
Tablo 37. Yaşadığı Yerde Güvende Hissetme-Cinsiyet İlişkiliği	105
Tablo 38. Yaşadığı Yerde Güvende Hissetme-Yaş İlişkiliği	105
Tablo 39. Yaşadığı Yerde Güvende Hissetme-Gelir Düzeyi İlişkiliği.....	105
Tablo 40. Cinsiyet ile Depremden Sonra “Ebeveynlerinden Ayrıldığında Korku” İlişkiliği.....	106
Tablo 41. Yaş ile Depremden Sonra “Ebeveynlerinden Ayrıldığında Korku” Durumunu Yaşama İlişkiliği.....	107
Tablo 42. Cinsiyet ile Depremden Sonra “Kötü Şeyler Olacak Korkusu” Durumunu Yaşama İlişkiliği.....	107
Tablo 43. Yaş ile Depremden Sonra “Yalnız Kaldığında Korku” Durumunu Yaşama İlişkiliği.....	108
Tablo 44. Gelir Düzeyi ile Depremden Sonra “Sinirlilik” Yaşama Durumu İlişkiliği	109
Tablo 45. Çocukların Geleceğe Yönelik Düşünceleri-Cinsiyet İlişkiliği.....	110
Tablo 46. Çocukların Geleceğe Yönelik Düşünceleri-Yaş İlişkiliği	110
Tablo 47. Çocukların Geleceğe Yönelik Düşünceleri-Gelir Düzeyi İlişkiliği	111
Tablo 48. Yaş ile Hissedilen Durum İlişkiliği	111
Tablo 49. Gelir Düzeyi ile Şu An Yaşadığı Hayattan Memnun Olma Durumu İlişkisi	112
Tablo 50. Cinsiyet ile Depremden Sonra “Okul Binasına Girerken Korku” Yaşama Durumu İlişkiliği	113
Tablo 51. Gelir Düzeyi ile Depremden Sonra “Okul Binasına Girerken Korku” Yaşama Durumu İlişkiliği	113
Tablo 52. Yaş ile Depremden Sonra Okul ve Benzeri Binalara Girerken Hissedilen Durum İlişkiliği	114
Tablo 53. Gelir Düzeyi ile Depremden Sonra Okul ve Benzeri Binalara Girerken Hissedilen Durum İlişkiliği	114
Tablo 54. Cinsiyet ile Yaşamayı Hayal Edilen Ev İlişkisi	115
Tablo 55. Gelir Düzeyi ile Yaşamayı Hayal Edilen Ev İlişkiliği	116
Tablo 56. Yaş ile Bir Mahalle Planlanan Çocuklar için “Çocuk Oyun Alanları” Yapmayı İsteme İlişkiliği	116
Tablo 57. Gelir Düzeyi ile Depremden “Yaralandım” Zararı Görme Durumu İlişkiliği	117
Tablo 58. Gelir Düzeyi ile Şu An Yaşanılan Yer İlişkiliği	117

1. KONUYA YAKLAŞIM VE GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde her yıl insan eliyle (endüstriyel, biyolojik kazalar) veya doğal yollarla (deprem, sel, çığ vb.) gerçekleşen birçok afet yaşanmaktadır. İnsanlığın başlangıcından günümüze kadar geçen sürede, afet riski barındıran bölgelerin sıklıkla afetlerle karşılaştığı, bunun sonucunda da büyük bedeller ödedikleri görülmektedir. Son yirmi yılda dünyada meydana gelmiş şiddeti büyük afetler incelendiğinde, toplumlara onarımı zor, tahrip edici zararlar verdikleri ortadadır (Limoncu ve Atmaca, 2018). Bu durumda afet riski yüksek şehirlerin kırılganlıklarının da yüksek olduğu ve önceden kestirilemeyen bu tür olaylara hazırlıklı olmanın hayati değerde olduğu da bir gerçektir.

Ülkemiz açısından düşünüldüğünde, fay hatlarının çok yoğun olduğu bir coğrafyada olması nedeniyle en çok mal ve can kaybına sebep olan afetin ‘deprem’ olduğu, tarihsel süreçte yaşanan ‘deprem’ lerle birçok kayıp verdiği görülmektedir. Bunun en son ve ağır örneğini ise 6 Şubat 2023 tarihinde ‘yüzyılın felaketi’ olarak adlandırılan, Kahramanmaraş ve Elbistan merkezli birçok şehri ve ilçeyi etkileyen 7,7 ve 7,6 şiddetinde oluşan yıkıcı depremlerle toplum olarak yaşamış bulunmaktayız.

Bu tür afetlerde hayatını kaybedenlerin önemli bir kısmını ise toplumun en kırılgan kesimi olan ‘çocuklar’ oluşturmaktadır. Çocukların kırılgan ve güçsüz yapıları gerek fiziksel özellikleri gerekse henüz gelişimini tamamlayamamış ruhsal durumlarıyla afetlerde olarak afetlerden etkilenme oranını da arttırmaktadır (Baytar, 2017). Baytar (2017) afetlerden en çok etkilenen grubun 0-17 yaş aralığındaki çocuklar olduğunu vurgulamaktadır.

Yaşanan bu tür afetler çocuklar üzerinde fiziksel olduğu kadar farklı yaş dönemlerine göre farklı psikolojik izleri de beraberinde getirmektedir. Yapılan çalışmalar 0-17 yaş dönemini kapsayan çocukluk yıllarını bebeklik, okul öncesi, okul dönemi ve ergenlik olmak üzere dört ayrı döneme ayırmaktadır. Bu dönemlerde yer alan her bir çocuk grubu yaşanan afetlerden farklı şekillerde etkilenmektedirler.

Gelecek hayatın oluşmasında genetik, toplumsal-çevresel faktörler, doğum öncesi dönem ne kadar önemliyse, çocukluk döneminde yaşanan olaylar da oldukça önemlidir. Çocukluk döneminin olması gerektiği gibi yaşanılmadığı durumlarda, erişkin hayatında birçok psikolojik sıkıntının ortaya çıktığı da yapılan çalışmalarla ortaya konmaktadır (Erol ve Öner, 1999). Afetlerde enkaz altında kalan, enkazdan çıkarılan,

ailesinden geçici veya tamamen ayrı kalan, yurtlara ya da başka ailelere verilen veya ampute edilen çocukların fiziksel veya psikolojik hasarlara maruz kalması da olağandır.

Engellenmesi mümkün olmayan deprem afetinin yıkıcı etkilerinin en aza indirgenmesi mümkündür. Bunu dünyada deprem afetini sıklıkla yaşayan ve en az zararla atlatabilen ve bu afetle yaşamayı öğrenmiş gelişmiş ülkelerde görebilmekteyiz. Örneğin, afet yönetimi konusunda Japonya'nın dünya çapında büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Japonya'da son 20 yılda 6 ve üzeri şiddette çok sayıda deprem meydana gelmiştir. 1 Ocak 2024 tarihli 7,6 büyüklüğündeki en son depremde 241 kişinin hayatını kaybettiği bilinmektedir (URL1). Bu rakam Türkiye'de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan benzer büyüklükteki depremin sonuçları ile karşılaştırıldığında, ülkemiz için oldukça yıkıcı sonuçları olduğu görülmektedir. Şöyle ki, Türkiye'de yaşanan depremde yaklaşık 55.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Japonya'da meydana gelen en büyük afetlerden biri de 11 Mart 2011 tarihinde meydana gelen 9 şiddetinde 6 dakika sürdüğü belirtilen çok büyük bir bölgeyi etkileyen 10.500 kişinin öldüğü Tohoku Depremi'dir. Elde edilen bilgilere göre bu depremde hayatını kaybedenlerin çoğunun depremin etkisiyle değil deprem sonrası oluşan tsunami etkisiyle hayatını kaybettiğidir (URL2).

Göver (2023)'e göre, Japonya'nın depreme karşı Türkiye'den daha iyi durumda olma nedeni, yapı stoğunun Türkiye'den fazla olmasına rağmen kaçak yapılarının ve buna bağlı imar affının olmaması, sismik izolasyon kullanımı ve inşaat denetiminde uzmanlaşmış olmalarıdır. Akçaoğlu'na göre (2024), Japonya sürdürülebilir kentsel planlama yaklaşımı, deprem öncesi hazırlıkları, gelişmiş afet yönetim sistemleri, doğa tabanlı çözümleri ve toplumsal bilinçlendirme yöntemleri sayesinde afetlere karşı daha da dirençli hale gelmiştir. Toplumsal bilinçlendirme, zaman içinde yaşanan afetlerin unutulmaması adına ülkede bulunan Mojima Fayı Koruma Müzesi de önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu müze hem bilim insanlarının çalışmalarına yardımcı olmak, hem de insanlara afetin etkisini göstermek konusunda önemlidir (URL 3).

Japonya dışında dünya çapında deprem afetini sıklıkla yaşayan, afetle yaşamayı öğrenmiş bir diğer ülke de Şili'dir. Şili'de depremlerle ilgili kaydedilen resmi rakamlara göre 2015'te 3 dakika boyunca devam eden 8,3 şiddetindeki Illapel depreminde 13 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun dışında 2016'da 7,6 şiddetindeki Chiloé depreminde hayatını kaybeden olmamıştır ve Japonya ile kıyaslandığında sosyo-ekonomik olarak güçlü bir ülke olmamasına rağmen, depremle mücadele konusunda dünyaya örnek bir ülke konumundadır (URL4). Şili, bu başarıyı geçmiş deneyimlerinden elde ettiği

bilgilerle yeni deneyimlerini birleştirmesi, bu deneyimleri ile uyumlu yeni politikalar geliştirmesi, eski politikaları sürekli güncellemesi ve yeni yönetim planları oluşturmaları sonucu elde etmiştir. Hem Japonya hem de Şili özelinde bakıldığında, her iki ülke de eski deneyimlerinden ders alarak yenisine birey, yerel topluluklar, toplum ve devlet düzeyinde hazır beklemektedirler. Bilinçli halk ve yeniden yapılandırılan acil durum planları ile afet sırasında yaşanan can ve mal kaybı en aza indirilmektedir.

Ülkemiz açısından bir değerlendirme yapılacak olursa, yapılan araştırmalar sonucunda afet sonrasına yönelik planların, afet yönetimi konusunda plan ve kapsayıcı politikaların mevcut olduğu görülmektedir. Fakat elde edilen bilgilere göre ülkemizdeki eksiklik ‘afet öncesi’ndeki hazırlıkların yetersiz olduğu yönündedir. Afet öncesi hazırlık sürecinde kaynak sıkıntısının yaşanması, inşaat yönetmeliğinin yeterince katı olmayışı, halkın bu konuda yeterince bilinçli olmaması, erken uyarı sistemlerinin herkes tarafından kullanılmaması, sürdürülebilir kentsel planlanmaya yatırımın yetersiz olması, bu tez çalışması konusunu da oluşturan kırılğan gruplar için özel programların geliştirilmemiş olması ülkemizin deprem konusunda daha kırılğan olmasının nedenleri olarak sıralanabilir. Ancak, olası afetlere karşı sistemli işleyebilecek afet planlarının yapılabilmesinin mümkün olduğu da Japonya ve Şili örneklerinde izlenebilmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda ülkemizdeki afet yönetim planlarının geleceği oluşturan çocukların ihtiyaçlarına cevap veremediği, onların afetlerden korunması ve olası afetleri de en az zarar ile atlatabilmeleri için herhangi bir afet yönetim planının olmadığı görülmektedir. Bu noktada kırılğanlığı yüksek yerleşimleri dayanıklı hale getirirken, toplumun en zayıf, en kırılğan fakat gelecek için de en kıymetli halkası olan çocukları ayrı bir kategoride değerlendirip ön plana almak önemlidir ve öncelikli olmalıdır (Limoncu ve Atmaca, 2018).

Bu çerçeveden hareketle çalışmanın temel amacı; 6 Şubat depreminde en çok yıkım ve ağır hasarlar almış Hatay İl’inde yaşayan, evini, birçok yakını, okulunu, parkını ve neredeyse kentini kaybeden 6-18 yaş arasındaki çocukların ihtiyaçlarını, süreçte ne yaşadıklarını, nasıl etkilendiklerini anlamak ve buradan yola çıkarak çocuklar için afet öncesi ve sonrasında yapılması gerekenlerin yer aldığı, ‘çocuk merkezli afet yönetim planı’ hazırlanması için bir rehber oluşturmaktır. Kırılğanlığı yüksek yerleşimleri dayanıklı hale getirirken toplumun en zayıf ve kırılğan, gelecek için de en kıymetli halkası olan çocukları ön plana alan, yaşadıkları travmalarının iyileşmesine yardımcı olacak afet öncesi-sonrası öneri stratejiler geliştirmek de hedefler arasında yer almaktadır. Çalışma kapsamında şehirlerin kırılğanlıklarını azaltarak güçlenmesi ve

olası afetlere karşı ‘Çocuk Merkezli Afet Yönetimi’nin hangi noktalara ağırlık vermesi gerektiği konusunun üzerinde durulacaktır.

Tez çalışmasının örneklem alanını 6 Şubat depreminden en çok etkilenen Hatay İli oluşturmaktadır. Hatay’da deprem afetini yaşamış çocuklarla yapılan anket görüşmeleri, yerinde yapılan gözlemler yol gösterici olmuş ve çalışmanın yöntemini oluşturmuştur. Bu kapsamda rastgele örnekleme tekniği kullanılarak toplamda 390 çocuk ile anket görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Yapılan araştırmalar neticesinde ‘çocuk odaklı afet yönetimi’ne yönelik ulusal düzeyde oldukça az sayıda çalışmanın bulunması, Hatay İli özelinde ise ‘afet ve çocuk’ konulu bilimsel çalışmaların yetersizliği göze çarpmaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın ilgili yazında önemli bir boşluğu dolduracağı ve özgün bir değer taşıdığı düşünülmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı; 6 Şubat depreminde en çok yıkım ve ağır hasarlar almış Hatay İl’inde yaşayan, 6-18 yaş arasındaki çocukların ihtiyaçlarını, süreçte ne yaşadıklarını, nasıl etkilendiklerini anlamak ve buradan hareketle çocuklar için afet öncesi, anı ve sonrasında yapılması gerekenleri içeren ‘çocuk merkezli afet yönetim planı’ hazırlanması için bir rehber oluşturmaktır. Bunun yanı sıra kırılganlığı yüksek yerleşimleri dayanıklı hale getirirken toplumun en kırılgan halkalarından biri olan çocukları ön plana alan, onların travmalarının iyileşmesine yardımcı olacak afet öncesi-sonrası öneri stratejiler geliştirmek ve çocuk bakış açısıyla deprem gerçeğini anlayarak mekânsal ve sosyal iyileşmenin nasıl sağlanacağına cevap aranması da çalışmanın hedefleri olarak belirlenmiştir. Bu temel amaç ve hedeflerden hareketle çalışma kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır;

Araştırma Sorusu 1: Afetten etkilenen çocukların afet öncesi-sonrası fiziksel/mekânsal ve psikolojik gereksinimleri nelerdir?

Araştırma Sorusu 2: İleriye dönük yeni planlanacak yerleşimlerde çocukları ön plana alan ne tür kararlar alınmalıdır, nasıl adımlar atılmalıdır?

Araştırma Sorusu 3: Bu konuda yetkili kurum ve kuruluşlara, topluma düşen görevler nelerdir?

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Tez çalışmasının birinci bölümünde çalışmanın genel konuya yaklaşımı, amacı, hedefleri, araştırma soruları, kapsamı, yöntemi ve ulusal/uluslararası kaynaklardan elde edilen bilgilerin derlendiği, bu bilgilerin yönlendiriciliğinde hazırlanan kaynak araştırmasının yer aldığı kısım yer almaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde çalışma konusunu oluşturan afet, kırılgan-dirençli kentler, afet yönetimi, afet yönetim planı, çocuk ve travma, çocuk hakları sözleşmeleri gibi ilgili kavram ve konulara yer verilmiş, bu bağlamda dünyada ve ülkemizdeki süreçler aktarılmıştır. Bu bölümün oluşması için ilgili yazında yayımlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri, kitaplar, ulusal/uluslararası makaleler, bildiriler, raporlar, gibi akademik çalışmalardan faydalanılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü saha araştırması ve bulgularının verildiği bir bölüm olmuştur. Bu çerçevede örnek kent ve yaşadığı süreçlerle ilgili genel bilgiler verildikten sonra yapılan anket ve görüşme sonuçları çeşitli istatistiksel analizler aracılığı ile yorumlanmış ve tartışılmıştır. Ayrıca saha araştırması ve kavramsal açılımlar ışığında çocuk odaklı bir afet yönetim planının nasıl olması gerektiğine yönelik stratejilerin oluşturulduğu, çalışmanın başında sorulan araştırma sorularına yanıt arandığı, çocuk odaklı afet yönetimi rehberinin oluşturulduğu bir bölüm olmuştur.

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümü ise yapılan çalışmanın bulgularından yola çıkılarak konunun genel bir değerlendirmesinin ve tartışmasının yapıldığı bir bölüm olmuştur. Bu bölümde rehber niteliğindeki öneri stratejiler netleştirilmiş ve geleceğe yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Ayrıca, çalışma kapsamında gerçekleştirilen anket uygulamasına 6 yaş altındaki çocuklar dahil edilmemiştir. Bu kararın temelinde, bu yaş grubundaki çocukların dikkat sürelerinin sınırlı olması, dil gelişimlerinin henüz tamamlanmamış olması ve olaylar arasındaki ilişkileri kurarak mantıklı çıkarımlar yapma becerilerinin gelişimsel olarak yeterli düzeyde olmaması yer almaktadır.

Bunun yanı sıra, araştırma, 6 Şubat 2023 depremlerinde en büyük can ve mal kaybının yaşandığı, dolayısıyla afetin etkilerinin en yoğun biçimde gözlemlenebildiği Hatay İli ile sınırlı tutulmuştur. Diğer depremde etkilenen yerleşim birimleri çalışma kapsamına dahil edilmemiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için konu ile ilgili uluslararası ve ulusal düzeyde yazılmış tezler, makaleler, bildiriler, kitaplar, raporlar, istatistiki bilgiler, fotoğraflar, haritalar gibi görsel veriler, anket görüşmelerinden elde edilen bulgular ve edinilen izlenimler yol gösterici olmuştur.

Araştırmanın yöntemi; 6 Şubat depreminde büyük hasar alan Hatay İli genelindeki ilkokul, ortaokul ve liselerde öğrenim gören, 6-18 yaş grubunda yer alan toplamda 390 çocukla gerçekleştirilen anket uygulamasıdır.

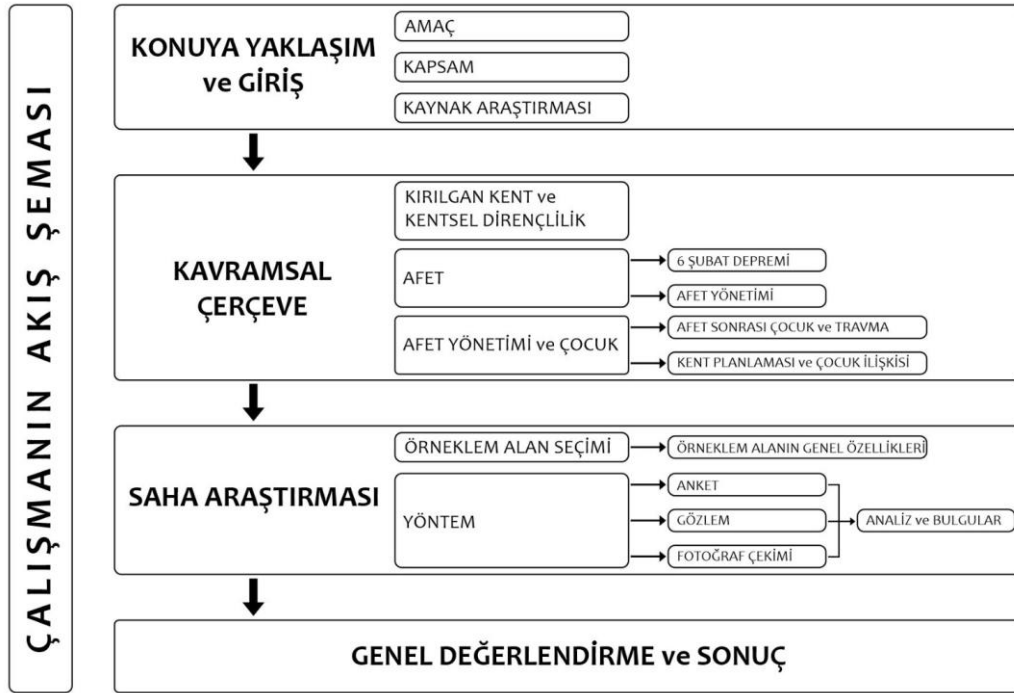
Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı için toplam öğrenci sayısını 398.675 olarak açıklamıştır. Araştırmada, 6–18 yaş arası 398.675 öğrencilik evren için %95 güven düzeyi ve %5 hata payı temel alınarak istatistiksel olarak yapılan örneklem büyüklüğü hesaplamaları doğrultusunda en az 384 katılımcıya ulaşılması yeterli görülmektedir. Bu çerçevede 390 çocukla gerçekleştirilen anket uygulaması, istatistiksel olarak güvenilir ve temsil gücü yüksek bir örneklem büyüklüğü sunmaktadır.

Anket görüşmesi yapılan çocuklar rastgele örnekleme tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Uygulama esnasında Millî Eğitim Bakanlığı'ndan onay alınmış, okullarda görevli ilgili müdür ve öğretmenler bilgilendirilmiş ve yol göstericiliklerinde anket görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Gönüllük esası çerçevesinde isteyen öğretmen ve müdürlerle de sözlü görüşmeler yapılmış böylelikle bilgi edinme süreci tamamlanmıştır. Bunun yanı sıra deprem bölgesine geçici olarak gidip dönen öğretmenler ve çocuk gelişim uzmanlarından da görüşmeler yoluyla bilgi alınmıştır. Saha araştırması kapsamında yapılan anket görüşmeleri ve gözlemler yazar tarafından yerinde ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Sadece lise çağında bulunan 80 öğrenci ile çevrimiçi görüşülmüştür.

Elde edilen veriler SPSS programı aracılığı ile istatistiksel analizler (frekans, ilişkililik) kullanılarak yorumlanmıştır. Ayrıca alanda yapılan anket görüşmeleri dışında çeşitli fotoğraflarla da çalışma desteklenmiştir. Sahada yapılan anket görüşmelerinin sorularını içeren anket föyü çalışma ekinde verilmiştir (EK 1). Ek 1'de görüldüğü üzere sorular açık uçlu ve kapalı uçlu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Anket sorularının ilk bölümü kullanıcı profilini anlamaya yönelik soruları içermektedir. İkinci bölümünde katılımcılara deprem öncesine yönelik sorular, üçüncü bölümünde ise deprem sonrasında

yönelik sorular yöneltmiştir. Anket sorularının dördüncü bölümden sonrası katılımcı ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik olmuştur. Dördüncü bölüm ve sonrasında katılımcılara sırasıyla barınma, psikolojik, eğitim ve fiziksel/mekânsal ihtiyaçlara yönelik sorular yöneltmiştir.

Çalışmanın genel akış şemasını anlamak adına düzenlenen çalışma metodolojisi grafiği aşağıda görülmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın Metodolojisi

1.4.Kaynak Araştırması

Tez çalışması kapsamında yapılan kaynak araştırması bulguları aşağıda ulusal ve uluslararası araştırmalar ışığında verilmektedir. Ulusal ve uluslararası makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri ve kitaplar bu bölümün oluşmasında, tez çalışmasının genel çerçevesinin çizilmesinde oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Yapılan araştırmalar konularına göre aşağıda ayrı başlıklar halinde verilmiştir.

Kentsel kırılganlık, kentsel dayanıklılık ve dirençli kentler üzerine incelenen çalışmalar:

Bolin ve Stanford (1998) çalışmalarında; kentsel kırılganlığın tarihsel süreçlerle oluşmuş sosyal, fiziksel, ekonomik sistemlerin potansiyel zarar görmesi olarak tanımlanabileceğini belirtmişlerdir. Kırılganlığın yaş, dil, ırk gibi toplumun yapısı; gelir dağılımı, teknolojik gelişmişlik gibi tarihsel ve yapısal faktörlerle ilişkilendirilebilir olduğunu vurgulamışlardır.

Pelling (2003), kırılganlığı sosyal dayanıklılık ile birleştirerek araştırırken, Christopherson ve arkadaşları (2010), kırılganlığı kentsel/bölgesel ekonomik dayanıklılık temeline dayandırmaktadırlar. Kırılganlıkla ilgili yapılan araştırmalar neticesinde konunun açılımlarının çok boyutlu olduğu, birçok disiplini ilgilendiren bir konu olduğu anlaşılmıştır. Yazar(lar)a göre riskin doğru belirlenip doğru yönetilmesi de ancak ilgili paydaşların iyi bir koordinasyonla doğru stratejiler üreterek sürece katılımı ile sağlanabilir.

Füssel (2007) çalışmasında; iklim değişikliği olarak incelediği ‘kırılganlık’ kavramının bağlamına göre farklı şekillerde tanımlanabileceğini belirtmektedir. Yazara göre kırılganlık ‘bir topluluğun, sistemin ya da maddi varlığın, onu bir tehlikenin olumsuz etkilerine karşı duyarlı/hassas kılan özellikleri ya da koşulları’ dır. Ayrıca kavramın sosyal, ekonomik, demografik, kültürel konulara göre veya konum, jeolojik özellikler gibi konularda çeşitlilik gösterebileceğini belirtmektedir. Yazara göre bazı kentler koşulları gereği birden fazla kırılganlık özelliğine de sahip olabilirler.

Davoudi ve arkadaşları (2010) çalışmalarında mekânsal planlamanın, afetlere karşı uyum sağlamadaki rolünü kuramsal bakış açısıyla ele almışlardır. Afet sonrasında iyileşme sürecini yalnızca yeniden yapılanma olarak değil ekolojik ve sosyal alanda da yeniden yapılanma olarak değerlendirmişlerdir.

Meerow ve arkadaşları (2016), kentsel dayanıklılıkla ilgili araştırmaları temel olarak iki gruba ayırmışlardır; (1) iklim değişikliği, sel, deprem ve bunun gibi spesifik tehditlerle ilgili olanlar, (2) diğer bütün risklere karşı dayanıklı kentsel sistemi ön plana çıkaranlar.

Orhan (2016), doğal tehlikelerin yanı sıra kentlerin sosyal, ekonomik ve fiziksel yapı kırılganlıklarının da kentsel riskleri oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu tez çalışması kapsamı da kırılganlık konusunu, jeolojik yapıdan kaynaklı meydana gelen deprem afeti özelindeki doğal kırılganlıklar temelinde ele almaktadır. Doğal afetlerle birlikte oluşan riskler beraberinde elbette sosyal, ekonomik, fiziksel kırılganlıkları da getirmektedir. Dolayısıyla yazar kırılganlıkların kesin hatlarla birbirinden ayrılmasının da doğru bir yaklaşım olmadığına altını çizmiştir.

Tercan (2018), yapmış olduğu çalışmada, afet yönetimini afet öncesi (olaydan önce), afet anı ve afet sonrası (olaydan sonra) olarak gruplandırmıştır. Afet öncesi süreçte; yasal, fiziksel, teknik tüm tedbirlerin alınması, olası hasarların en aza indirilmesine yönelik planlamanın yapılması ve her bir bireyin bu konuda bilinçlendirilmesinin elzem olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmada Tercan (2018), ülkemizde afet yönetim sistemi ve uygulanan afet politikalarının dönüşümünü farklı dönemlere ayırarak incelemiştir. Türkiye’de 1944 yılı ve öncesinde afet öncesine dair herhangi bir önlemin söz konusu olmadığından, Osmanlı döneminden günümüze kadar uzanan süreçte yönetimlerin afetlere bakışının daima olayın meydana gelişinden sonra zararın giderilmesi, tazmini ya da yeniden inşasını kapsadığından ve afet öncesi önlemlere yeterince önem verilmediğinden bahsetmiştir. 1944-1958 yılları arası dönem ise afet zararının azaltılmaya çalışıldığı bir dönem olmuş ve yine afet öncesi için herhangi bir önlem alınmamıştır. 1999 sonrası dönem ise bütünsel afet yönetiminin uygulanmaya başladığı bir döneme işaret etmektedir. 1999 Marmara Depremi ile başlayan bu süreçte mevcut riskleri ve zararı azaltmaya yönelik çalışmalar benimsenmeye başlamıştır.

Durmaz (2021) ise çalışmada, riski doğru tanımlamanın önemli olduğunu, kentin riske uyum kapasitesini artırmak gerektiğini ve ne kadar artırılırsa olası tehlikelere karşı o kadar dayanıklı ve güçlü kentler elde edilebileceğini savunmaktadır. Yazar, riske uyum kapasitesini arttırmak için öncelikle mevzuatın güçlendirilmesi, olası tehditlere karşı önceden kapsamlı düşünülmüş planların yapılması ve halkı bilinçlendirmek amaçlı eğitimlerin verilmesinin gerekliliğinin altını çizmektedir.

Planlama ve kentsel yatırımlar dayanıklılığı güçlendirmek adına düzenli olarak gözden geçirilmelidir. Bu sayede maddi ve manevi zararlar en aza indirilebilecektir (URL 1).

Uçar (2023) çalışmasında kırılabilirlik konusunu İstanbul'un kentleşme süreci, mega projelerin etkisi ve sürdürülebilirlik ile ilişkisi bağlamında incelemiştir. İstanbul'un kentleşme sürecindeki kırılabilirliklerini üç başlık altında ele almıştır; (1) sosyal, (2) ulaşımına bağlı ve (3) çevresel. Kentsel mekân kullanımında sürdürülebilir kentleşmenin pandemi sonrası daha kıymetli hale geldiğinden bahsettiği çalışmasının kapsamında, kırılabilirliği yüksek olan Sultanbeyli ilçesini erişilebilirlik ve sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Akkaş (2024), İstanbul'un deprem riskine odaklanırken afet yönetimi bağlamında sosyal kırılabilirlik kavramını ele almaktadır. Kırılabilirlik kavramının hem sosyal hem de fiziksel olarak vurgulandığı çalışmada gelecek nesiller için daha güvenli kentler oluşturabilmek adına önerilerde bulunmuştur.

Çocuk ve afet yönetimi, çocuk ve kent üzerine incelenen kaynaklar:

Karancı ve Akşit 2000 yılında yaptıkları çalışmalarında ülkemizdeki çocukları hedef alarak yapılan afet bilinci oluşturma ve geliştirmeye yönelik çalışmaların eksikliğine dikkat çekmektedirler. Ayrıca çalışmalarında 1999 Marmara Depremi ve diğer depremlerden kazanılan deneyimlerle afete dayanıklı toplum konusundan bahsetmektedirler.

James ve Prout (2005) 'yeni çocukluk sosyolojisi' kavramıyla çocukluğu sadece biyolojik gelişim olarak değil aynı zamanda sosyal yapı olarak da ele almaktadır. Çalışmaya göre çocuklar sadece geleceğin aktörleri değil şu an yaşanan toplumun da aktif sosyal aktörleridirler. Bu bağlamda şehir planları ve afet yönetim planlarında bilinen çözüm önerileri yanı sıra çocukların yaşadıkları tecrübeleri de göz önüne almak ve planlama sürecine dahil etmek önemlidir.

Balaban (2006), yetişkinlere kıyasla çocukların afetlerden çok daha fazla etkilendiğini anlattığı çalışmasında toplumun 'kırılabilir' ve 'en savunmasız' kesiminde yer alan çocuklar ve ergenlerin afet anında ve sonrasında fiziksel ve ruhsal travmalar yaşayabildiğini vurgulamıştır.

Shaw ve Takeuchi tarafından 2012 yılında yayımlanan 'Climate and Disaster Resilience in Cities' başlıklı kitapta afetin şehir ve toplum üzerindeki etkileri incelenmiştir. Kitap kapsamında küçük yaş grubunun afet direncini artırma bilincine nasıl dahil edilebileceği konusu Japonya ve Bangladeş örnekleriyle irdelenmiştir.

Limoncu ve Atmaca 2018 yılında yapmış oldukları çalışmalarında çocuk merkezli afet yönetiminin nasıl olabileceğini tartışmışlardır. Çalışmanın afet yönetiminin kriz yönetimi ve risk yönetimi bölümlerinde, toplumun en kırılgan grubu olan çocukların muhtemel her türlü ihtiyaçlarının karşılanması ve afetleri çocukların en az zararla atlatabilmesinin sağlanması için neler yapılabileceği üzerine fikirler geliştirmişlerdir. Çalışmada çocuk merkezli afet yönetim sisteminin aşamalarına yer verilmiş ve bir model ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çakmak ve arkadaşlarının 2018 yılında yapmış oldukları çalışmalarında, çocuğun içinde bulunduğu bilişsel dönemin, tehlikenin boyutunu anlamlandırma kapasitesini ve tehlikenin getirdiği olumsuz duruma maruz kalma seviyesini etkilediğini belirtmektedirler. Travmatik olaylar karşısında bireylerin verdikleri tepkilerin farklılığından hareketle etkilenen çocukların yaşlarına, cinsiyetlerine göre duygularını ifade etme konusunda da farklılık gösterdiği vurgulanmaktadır. Bu noktada yine toplumda duygu kontrolü yapmakta en çok zorlanan kesimin çocuklar olduğu vurgulanmıştır.

Ataol ve arkadaşları (2019) çalışmalarında çocukların kentsel planlamaya katılım yöntemlerini ele almışlardır. Araştırmada, çocukları merkeze alan kent merkezleri oluşturmak için çocukların mekânlarla etkileşiminin olması ve planlara katılım sağlamaları gerektiğine dikkat çekilmiştir.

İslam'a göre (2020), hem gelişmiş hem gelişmekte olan ülkeler afetlerle karşı karşıyadır. Ancak bu afetlerden can ve geçim kaygısı konusunda en çok etkilenenler, gelişmekte olan ülkelerdeki dezavantajlı gruplar olan yoksullar, kadınlar ve çocuklardır. Yazar doğal afetlerde özellikle savunmasız hanelerin en çok etkilendiğini ve bunun sonucunda çocukların eğitim ve beslenme konusunda sıkıntılar yaşadıklarını ve hatta ileriki yaşamlarının dahi bu durumdan etkilendiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra yazar özellikle Budapeşte'deki kasırgaların incelendiği çalışmasının sonucunda, afetlerin çocuklarda uzun vadeli besin alımı noktasında önemli ölçüde etkili olduğunu, sağlık konusunda ise potansiyel olarak zararlı etkiler yaratabileceğini vurgulamıştır.

UNDRR ve UNICEF 2020 Birleşmiş Milletler afet yönetimi rehberinde, küçük yaş gruplarını afet yönetimine dahil etme yollarına yer verilmektedir. Bu rehberde çocukların afetlerde sadece mağdur konumunda olmaması gerektiği, toplum direnci için yönetim planlarında da yer alması gerektiği vurgusu vardır ve rehber çocukları 'katılımcı aktör' olarak görmektedir.

Turan ve Karancı (2021), Türkiye dahil birkaç ülkeyi afet eğitimi konusunda kıyaslamışlardır. Ülkemizde ve diğer ülkelerde eğitimin temelini aynı olduğu ancak katılımcıların sürekliliği konusunda farklar olduğuna vurgu yapılmıştır. Eğitimlerin verimli olabilmesi için çocuklarla birlikte aile ve öğretmenlerin ortak hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu eğitimler sayesinde çocukların kriz anında hızlı karar verebilme becerilerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Ataol (2022) Türkiye ve İstanbul'u kapsayan çalışmasında çocukların kentsel planlamada söz sahibi olması konusundaki sıkıntılarını ve katılım yöntemlerini incelemektedir. Araştırma çocukların vatandaşlık haklarına dikkat çekerek planlamada dil ve teknik sebeplerle sürecin dışında tutulduklarını belirtmektedir. Çocukların haklarının ulusal ve yerel yönetimlerce gözetilmesi gerekliliğine dikkat çekerek planlarda çocuk merkezli bir yaklaşımı savunmaktadır.

Erbil (2023) çalışmasında, 6 Mart 2023 tarihindeki Kahramanmaraş-Hatay merkezindeki depremler sonrasındaki izlemlerini ve gelecekte olası afet ve krizlerin çözümünde çocuk merkezli hazırlıklar konusundaki önerilerini kaleme almıştır.

Kaçar 2023 yılında yapmış olduğu çalışmasında afetten etkilenen çocukların hakları olan oyuna erişim durumlarını analiz ederek yerel bazda incelemeler yapmıştır. Çalışma kapsamında, Afetler çocukların günlük yaşamda oyun oynama hakkını nasıl etkiler? Oyunun afet sonrası iyileşme sürecindeki etkileri nelerdir? Çocuk odaklı afet yönetimi nasıl olmalıdır? Afet parkları nasıl olmalıdır? gibi birtakım araştırma sorularına yanıt aramıştır. Afet parkları konusundaki çalışmasının örnek alanı İnegöl'dür. Afet sonrası süreçlerde doğru afet yönetiminin, profesyonel anlamda acil müdahalenin elzem olduğuna dikkat çekmiştir. Türkiye genelindeki 0-17 yaş aralığındaki çocuk nüfusun %21,3 olduğunu göz önüne alarak ülkemizdeki bir diğer zorunluluğun 'çocuk odaklı afet yönetimi' olduğunu vurgulamıştır. Afet sonrası süreçlerde farklı insanlarla bir arada yaşamak durumunda kalan, mahremiyet sınırları ihlal edilen çocukların, güvenlik ve temel gıda gibi öncelikli ihtiyaçlarının karşılanmasının ardından sağlıklı bir birey olarak süreçlerini tamamlayabilmeleri ve yeni normalleri benimseyebilmeleri adına çocuk oyun alanlarına ihtiyaç olduğuna da vurgu yapmıştır.

İpekçi (2023), afetlerde kırılgan grubun sağlığının incelendiği çalışmasında özellikle kadın, çocuk ve yaşlı sağlığı üzerinde durmuştur. Bu grupların ekonomik, barınma, hayatta kalma ve korunma açısından diğerlerine göre daha savunmasız ve

büyük risk altında olduğunu belirtmiş ve bakım/tedavi sürecine öncelikli grup olarak dâhil edilmeleri gerektiğinin altını çizmiştir.

Aral (2023), 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem özelinde çocukların afet karşısındaki tutumlarını ele aldığı çalışmada çocukların algılayamadıkları ve anlayamadıkları olaylar karşısında farklı tepkiler verebildiğini, günlük rutinlerinin bozulduğunu ve bu durumun onların psikolojik açıdan yara almalarına neden olabileceğinden bahsetmektedir. Çalışmasında afet yaşayan çocuklarla iletişimin nasıl olması gerektiği konusunda önerilere de yer vermiştir.

Bishop ve Corkery (2024) kapsayıcı kent mekanları için şehir plancılarının çocuklarla birlikte çalışmasını örneklerle anlatmaktadır. Çalışmada amaç, çocuklara uygun kentler oluşturmak ve var olan kentlerin buna göre şekillenmesine öneriler sunmaktır.

Aydoğan ve Dilek (2024) çalışmalarında çocuk dostu kentlerin kriterlerini kent mekân ölçeğinden tasarım ölçütlerine kadar geniş bir çerçevede ele almışlardır. Kapsamlı çalışmada çocukların hakları ve çocukların iyi olma hallerinin sağlanabilmesi, çocuk gelişimine uygun yaşanabilir kentler oluşturulabilmesi için önerilerde bulunularak çocuk ve kent çalışmalarına ışık tutması hedeflenmiştir.

Tez çalışmasına yönelik yapılan araştırmalar neticesinde, ülkemizde geleceğimizi çok yakından ilgilendiren çocuklara yönelik kapsamlı bir ‘çocuk odaklı afet yönetimi’ bulunmamaktadır. Bu durum çalışmanın en önemli sorunsalını oluşturmaktadır ve çalışmanın da çıkış noktasıdır. Bir deprem ülkesi olan ülkemizin bu konuda kapsamlı bir modele ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kırılğan Kent ve Kentsel Dirençlilik

İngilizcede ‘kırılğanlık’ anlamına gelen ‘vulnerability’ kelimesinin kökü olan ‘vulnus’ Latince’de ‘yara’ anlamındadır. ‘Yaralanmaya yatkın olma’ hali olarak da tanımlanabilecek olan kırılğanlık, New Oxford Dictionary of English tarafından ‘fiziksel veya duygusal olarak saldırıya uğrama veya zarar görme olasılığına maruz kalmak’ olarak tanımlanmıştır (Schroeder ve Gefenas, 2009). İlk olarak 1970’li yıllarda afetlerin ‘tehlike’ olarak algılanmasıyla kullanılmaya başlanmış olan ‘kırılğanlık’ terimi, 1970’lerden günümüze kadar birçok farklı alan ve konuda yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Duyarlılığı ifade eden bu kavram çok boyutlu ve oldukça karmaşıktır. Kırılğanlık, ‘bağlamına göre farklı şekillerde tanımlanabilir. Ancak genel itibarıyla kırılğanlık; bir topluluğun, sistemin ya da maddi varlığın, onu bir tehlikenin olumsuz etkilerine karşı duyarlı/hassas kılan özellikleri ya da koşulları olarak’ tanımlanmaktadır (Füssel, 2007).

Kırılğanlık kentler özelinde değerlendirildiğinde çeşitlilik gösterebilir. Örneğin bazı kentler sosyal, ekonomik, demografik, kültürel konularda kırılğan olurken bazı kentler konumu, jeolojik özellikleri gibi konularda kırılğanlık gösterebilir. Bazı kentler ise koşulları gereği birden fazla kırılğanlık özelliğine sahip olabilirler.

Tarihsel süreçte zaman içinde meydana gelmiş sosyal, fiziksel, ekonomik sistemlerin potansiyel olarak zarar görme birikimleri olarak tanımlanabilecek kentsel kırılğanlıklar, toplumun yapısı (sınıf, cinsiyet, yaş, dil, ırk, etnik köken, okur yazarlık, sivil toplum, haklar, politik kültür), tarihsel ve yapısal faktörlerle (ekonomik model, gelir dağılımı, demografik yapı, çevresel değerler, teknolojik gelişmişlik düzeyi) ilişkilendirilebilir (Bolin ve Stanford, 1998; Smith ve Petley, 2009).

Orhan (2016), kentsel risklerin; doğal tehlikelerin yanı sıra kentlerin sosyal, ekonomik ve fiziksel yapı kırılğanlıklarından da oluştuğunu ifade etmektedir. Bu çalışma kapsamında kırılğanlık konusu, jeolojik yapıdan kaynaklı meydana gelen deprem afeti özelindeki doğal kırılğanlıklar konusuna odaklanmaktadır. Doğal afetlerle birlikte oluşan riskler beraberinde elbette sosyal, ekonomik, fiziksel kırılğanlıkları da getirmektedir. Dolayısıyla kırılğanlıkları kesin hatlarla birbirinden ayırmak da doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Yaşanan afetler sonrası kentlerin refahının, yaşam kalitesinin yüksek olabilmesi için bu tür tehditler karşısında hazırlıklı olunmasının gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Tehlikeye açık olan kentleri kırılganlıklarından kurtarıp daha güçlü kentler haline getirebilmek için o kentin kırılganlık özelliklerinin tespit edilerek ihtiyaçları doğrultusunda dirençli kentler haline getirilmesi gerekmektedir. Kentin kırılganlığının tespit edilmesi noktasında kurumsal, fiziksel, demografik, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler göz önünde bulundurulması gereken önemli bileşenler olmaktadır.

İngilizcede ‘dayanıklılık’ anlamına gelen ‘resilience’, Latince ‘re-salient-em’ (re-yeniden/geri, salient-sıçramak) kelimesinden türemiştir. Mühendislik, ekoloji, sosyoloji, psikoloji, kentsel planla, iktisat gibi birçok disiplin tarafından çeşitli şekillerde ele alınarak kullanılan bir kavramdır. Kent planlama terminolojisinde ise kavram 2000’li yıllardan itibaren ‘kentsel dayanıklılık-urban resilience’ olarak kullanılmakta ve sel baskını, saldırı, deprem gibi beklenmedik olayların bir anda ortaya çıkması ve sonucunda kentin gücü zayıflasa da gelişime devam etmesi, ayağa kalkması ve koruması anlamına gelmektedir.

Küresel çevresel değişim başlığı ile gündeme gelen ‘kentsel planlamada dayanıklılık’ ilk olarak 2002 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde ele alınmıştır. Kavram daha çok iklim değişikliği konusuyla ilişkilendirilmiş ve bu konu perspektifinden ele alınmıştır. Bunun yanı sıra diğer kontrol edilemeyen tehlikelere karşı da kentlerin hazırlıklı olması ve devamlılığını sürdürebilir olması gerekmektedir.

Afet Risk Azaltma Uluslararası Ofisi (UNISDR) dayanıklılığı/dirençliliği; ‘tehlikelere maruz kalmış bir sistemin, toplumun, kendi temel yapılarını ve işlevlerini koruma ve onarma dahil, bir tehlikenin etkileri karşısında zamanında ve etkin bir şekilde direnme, soğurma, uyum geliştirme ve iyileşme becerisi’ olarak tanımlamaktadır.

Kentlerin küresel, dinamik ve karmaşık yapıları göz önünde bulundurulduğunda, kentsel dayanıklılık konusunda bütüncül bir yaklaşımın gereksinimi ortadadır ve önemli bir ihtiyaçtır (URL 1). Bu konuda ilgili kişi ve kurumlara önemli görevler düşmektedir. Planlama ve imar uygulamaları, altyapının geliştirilmesi, donatı alanlarının zenginleştirilmesi, kentsel yapı stoğunun iyileştirilmesi, sosyal ve toplumsal yapının iyileştirilmesi, kültürel mirasın korunması, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması, kent güvenliğinin artırılması, kentlilik bilincinin yükseltilmesi ve ekonomi ağlarının kurulmasına dair stratejilerin oluşturulması ile kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi kentsel dayanıklılığı artırıcı önlemler olarak görülmektedir (Koçak, 2008).

Yapılan araştırmalar sonrası tanımlardan ve kelime anlamlarından da anlaşılacağı üzere kentsel dayanıklılık ve kırılğanlık kavramları ters orantılı bir sürece işaret etmektedir. Dayanıklılığı yüksek olan şehirlerin kırılğanlıklarının düşük olduğu yapılan çalışmalarda sıklıkla ifade edilmektedir (Gibson ve Tarrant, 2010; Schneiderbauer ve Ehrlich, 2004).

Kentsel dayanıklılıkla ilgili araştırmalar temel olarak iki başlık altında gruplandırılmaktadır. Bu çalışmaların yaklaşık yarısı iklim değışikliği, sel, taşkın, deprem vb. spesifik tehditlere karşı kentsel dayanıklılık tanımı yaparken, kalan diğerk yarısı tüm risklere karşı kentsel sistem dayanıklılığını ön plana çıkarmaktadır (Meerow ve ark., 2016). Pelling (2003), kırılğanlığı sosyal dayanıklılık ile birleştirerek araştırırken, Christopherson ve ark. (2010), kentsel bölgesel ekonomik dayanıklılık konularına yoğunlaşmışlardır. Konunun açılımlarının çok boyutlu olması sebebi ile birçok disiplini ilgilendiren bir konu olduğu ve bu disiplinleri bir araya getirmesi gerektiği de anlaşılmaktadır. Riskin doğru belirlenip doğru yönetilmesi ancak ilgili paydaşların iyi bir koordinasyonla doğru stratejiler üreterek sürece katılımı ile sağlanabilecektir.

Dayanıklılığı yüksek kentler oluştururken riski doğru tanımlamak ve kentin riske uyum kapasitesini artırmak gereklidir. Uyum kapasitesi ne kadar artırılırsa olası tehlikelere karşı o kadar dayanıklı ve güçlü kentler elde edilir. Risklere karşı uyum kapasitesini artırmak için yasal çerçevenin güçlendirilmesi, olası tehditlere karşı önceden kapsamlı düşünülmüş planların hazırlanması, kentsel yatırımların gözden geçirilmesi ve halkın bu konuda eğitimler yoluyla bilinçlendirilmesi güçlü önlemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sayede maddi ve manevi zararlar en aza indirilebilecektir (Galderisi, 2013). Ayrıca Gerçek (2021)'e göre söz konusu tehlikeleri tümüyle ortadan kaldırmak mümkün olmayabilir ancak sürdürülebilir kentler için riskleri doğru yöneterek en aza indirmek mümkündür.

Tuğaç'ın (2019), yaptığı çalışmaya göre afet riski azaltımı ve iklim değışikliğine uyum eylemlerinin bütünleşik bir yaklaşımla ele alınması ve uygulanma durumlarının gözden geçirilmesi, kentsel dirençliliğin sağlanmasında ve yerel yönetimlerin risklere karşı hazır bulunuşunda oldukça önemlidir. Farklı yönetim sistemleri arasındaki koordinasyon eksikliklerinin en aza indirilmesi de kentsel dirençliliğin arttırılmasında etkilidir. Ayrıca kentsel dirençlilik, sadece hayatta kalmak için değil, kentte yaşayanlar için daha iyi yaşam koşullarının oluşturulduğu, sürdürülebilirlik barındıran bir süreçtir (Tuğaç, 2019).

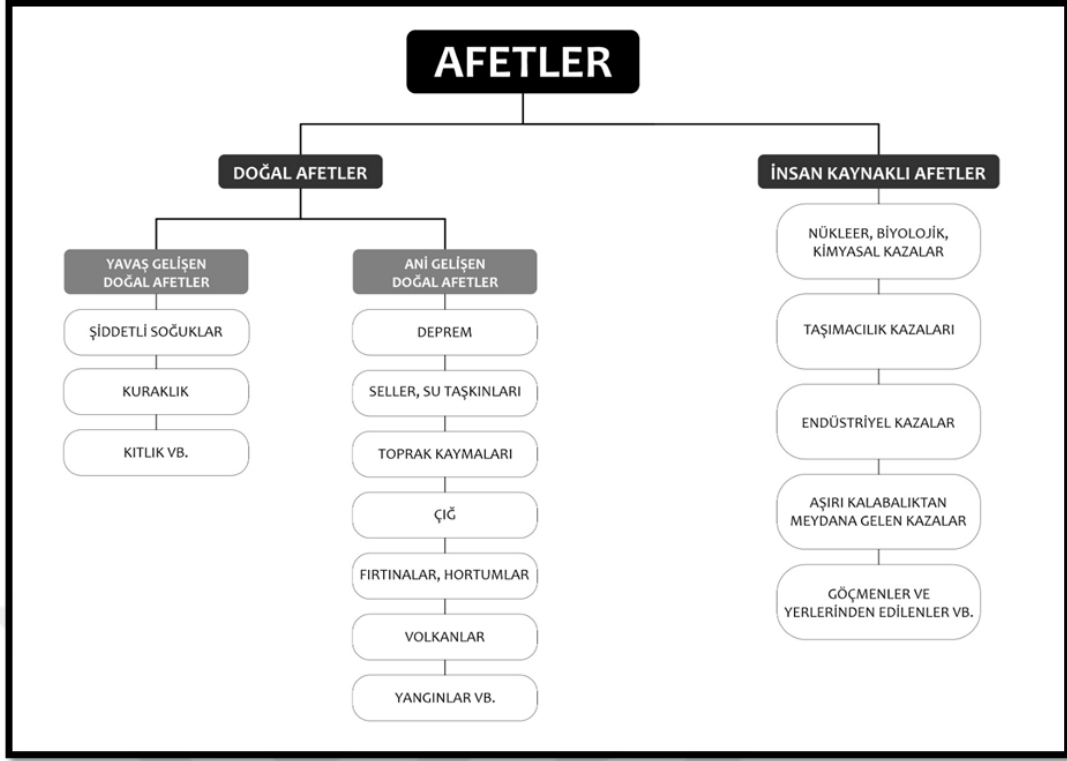
Kırılganlık ve dirençlilik kavramlarının açıklanması ve kentsel ölçekteki açılımlarından sonra çalışmayı ilgilendiren bir diğer konu olan ‘afet’ ve ‘afet yönetimi’ konuları aşağıdaki bölümde aktarılmıştır.

2.2. Afet

2.2.1. Tanımı ve Türleri

Afet kelimesi Arapça ‘afat- bela, felaket, salgın hastalık’ sözcüğünden gelmektedir (Etimoloji Türkçe, 2021). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’na (2024) göre afetin tanımı: ‘Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay’ dır. Afet ise bir olayın meydana getirdiği sonuçtur.

Yapılan araştırmalara göre afet türleri en genel anlamda ikiye ayrılmaktadır. İnsanın sebep olduğu afetlere beşerî, doğa olaylarıyla oluşanlara ise doğal afet denilmektedir. Beşerî afetler; savaşlar, yangınlar, teknolojik problemler, kazalar, patlamalar, kontrolsüz nükleer sorunlar olurken, doğal afetler; deprem, sel, çığ, heyelan, tsunami, volkanik hareketler gibi doğal olaylarla meydana gelmektedir. Doğal afetler de kendi içinde yavaş ve ani gelişen afetler olarak ikiye ayrılmaktadır. (Şekil 2). Çalışma Şekil 2’deki sınıflandırmadan hareketle ani gelişen doğal afetlerden ‘deprem’e odaklanmaktadır.

Şekil 2. Afet Türleri (Kaynak: URL 2, AFAD resmî web sitesi referans alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

2.2.2. Afet Yönetimi

Afet yönetimi, afet politikalarının uygulanmasında kullanılan; afet gerçekleşmeden önce önleme ve afet olduktan sonra zarar azaltma adımlarını belirleyen bir kavramdır. Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü'ne göre (2021), afet yönetimi en genel tanımı ile şu şekildedir;

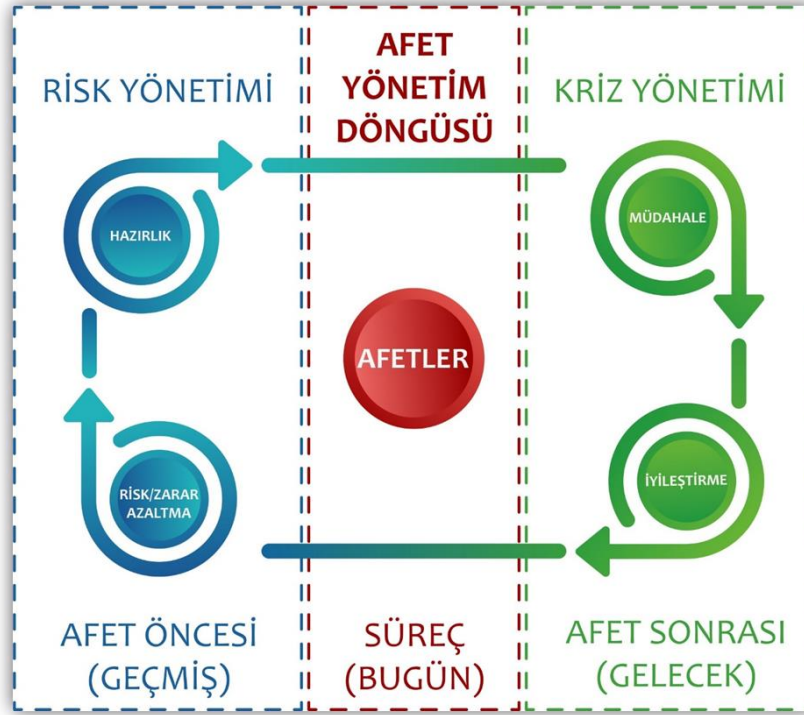
'Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, imkân ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecidir'.

Afet yönetimini bir döngü içerisinde açıklayan Kahraman ve arkadaşlarına (2021) göre *'afet yönetim döngüsü'*; afetlerin tüm aşamalarını kapsayan, afete karşı hazırlıklı olunması, afet olduğunda müdahale edilebilmesi ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarını yapılabilmesi için planlanan sistematik bir yaklaşımdır. Afet öncesi, afet anı ve afet sonrası olarak gruplandırılacak yönetim süreçlerinden afet öncesi süreçte; yasal, fiziksel, teknik tüm tedbirlerin alınması, olası hasarların en aza indirilmesine

yönelik planlamanın yapılması ve her bir bireyin bu konuda bilinçlendirilmesi elzemdir. Afet anındaki yönetim sürecinde; patlama, yanma gibi ikincil afetlerin olma ihtimallerinin göz önünde bulundurulması, engellenmesi, ilk yardımın yapılması, arama-kurtarma çalışmalarının başlatılması, insanların ve hayvanların tahliye edilmesi gibi güvenlik konularına odaklanmak hayati önem taşımaktadır. Afet sonrasındaki yönetim sürecinde ise, afetzedeler için barınma, beslenme ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı geçici mekanların oluşturulması, güvenliğin sağlanması ve hasarların hızlı bir şekilde onarılması amaçlanmalıdır. Dolayısı ile afet yönetim süreci, genelde afet öncesi olarak tanımlanan önleme, risk azaltma ve hazırlık aşamalarını, afet anında kişisel davranış ve korunma konularını, afet sonrası dönemde ise müdahale ve yeniden inşa aşamalarını içermektedir (Tercan, 2018). Aşağıdaki şekil bahsi geçen bu afet yönetim döngüsünü göstermektedir. Bu döngüdeki aşamaların hepsi birbirini beslediği için ‘afet yönetim süreci’ sürekli kendini yenileyerek gelişir ve önceki aşama bir sonraki aşamaya rehberlik eder. (Şekil 3, Kahraman ve ark, 2021).

Afetlerin toplum ve kent üzerinde sebep olduğu yıkıcı etkileri azaltmak, oluşan hasarları onarmak uzun zaman almaktadır. Afetin gerçekleştiği yerde çözüm bulmak genellikle zor olmakta bu nedenle de afet tanımında da verildiği üzere kendi başına baş etme kapasitesinin yeterli olmaması nedeni ile uzak veya yakın çevredeki yerleşimlerden, şehirlerden veya başka ülkelerden yardım alınabilmektedir. Bu tür fiziksel, sosyal ve ekonomik yardımlar sayesinde afet bölgesi ‘yeniden ayağa kaldırılmaya’ çalışılmaktadır. Bunlar yapılırken ilgili kurum, kuruluş ve yetkililer tarafından doğru afet yönetimi uygulanabilmesi oldukça büyük önem arz etmektedir.

Afetler sadece bir bilim alanı ile ilgili olmayıp birçok bilim alanını da içine alan aynı zamanda tüm hatlarıyla incelenmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla afetlere tek bir bilim perspektifinden bakmak afetleri çözümlemeyi zorlaştırmaktadır (Dölek, 2022).

Şekil 3. Afet Yönetim Döngüsü (Kahraman, Polat ve Korkmazıyürek (2021) kaynak alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Afet yönetimi temelde üç ana başlıktan oluşmaktadır; (1) afet öncesi, (2) afet anı ve (3) afet sonrası. Bu ana başlıklar kendi içinde de alt başlıklara ayrılmaktadır. Bunlar; (1) Zarar azaltma aşaması, (2) Hazırlık aşaması, (3) Müdahale aşaması, (4) İyileştirme aşaması ve (5) Yeniden inşa aşaması. Bu aşamaların ayrıntıları aşağıda ayrı başlıklar altında detaylandırılmıştır.

1.Zarar azaltma aşaması:

Afet Öncesinde yer alan bu aşama afet yönetiminin ilk aşamasıdır. Bu aşamadaki kararlar ve uygulamalar doğru şekilde gerçekleştirilirse afet yönetiminin diğer aşamaları da düzgün ilerler ve olabilecek zararlar önlenabilir. Zarar azaltmaya çalışırken;

- İdari ve teknik önlemler alınmalı, ülkenin afet ile ilgili mevzuatı incelenmeli yetersiz bulunduğu halde yenilenmelidir. Makro Mikro ölçekte risk haritaları yapılmalıdır.
- Ülke, bölge ve şehir düzeyinde afetlere karşı uygulanacak afet müdahale sistemlerinin oluşturulmalıdır. (Gündüz, 2011)
- Söz konusu afete uygun dirençli kentler kavramına uygun yapılanma için faaliyet gösterilmez.

- Afet sonrasında insanların zararlarını karşılanması için etkin bir sigorta sistemi kurulmalıdır. (Karaaslan,2015)
- Toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bilinçlenmeyle toplum afet için gerekli hazırlıkları yaparak önlemini alabilir.
- Afetleri önceden bilen, erken uyarı sistemleri geliştirilmiştir.

2.Hazırlık Aşaması:

Afet öncesi dönemde tedbir ve önlem aşamasıdır. Gündüz (2008), afete hazırlık için harcanan her bir paranın, felakete bağlı olarak karşılaşılabilecek zararın yedi kat önlendiğinin tahmin edildiğini söylemektedir. Bu bilgi ışığında aslında afet öncesi kenti afete hazırlarken tedbir amaçlı harcanan miktar, tedbirsiz afete yakalanan kente harcanandan daha az olacaktır.

- Afet yönetimi ile ilgili ve arama-kurtarma-ilk yardım çalışmalarıyla ilgili planların hazırlanıp müdahale edecek personel eğitim almalıdır.
- Yiyecek, içecek, ilaç, temizlik malzemesi, bebek bezi-maması, gibi gerekli malzemeler stoklanmalı ve bunların bekleyeceği deponun yeri olası afette kolay ulaşılabilir ve zarar görmeyecek bir yer olarak seçilmelidir.
- Çocuk, kadın, yaşlı, engellilerin de göz önüne alındığı yönetim planları geliştirilmiştir.
- Uluslararası iş birlikleri yapılmalıdır. (Karaaslan,2015)

3.Müdahale Aşaması:

Afet olduktan sonrasını kapsayan bu aşama en hızlı hareket edilmesi gereken aşamadır. Hayati önem taşıyan ve zamanla yarışılan bir aşamadır.

- Arama kurtarma ve ilk yardım çalışmaları hızlıca başlatılmalıdır.
- Temel ihtiyaçlardan olan barınma ve güvenlik sağlanmalı ardından beslenme, giyinme, hijyen ihtiyaçları karşılanmalıdır.
- Olası ikinci afetlere karşı önlemler alınmalıdır.

4.İyileştirme Aşaması:

Müdahale aşamasından hemen sonra başlayan bu aşama afet yönetim başlığında afet sonrası kısım olarak yer almaktadır. En zorlu ve en uzun süreçlerden birisidir. Afetin büyüklüğü ve etkilediği alana göre iyileşme süresi değişebilir. Afet bölgesindeki hayatın eski haline dönmesi için çalışılan bu aşamada;

- Kalıcı ve güvenli barınma bölgeleri oluşturulmalıdır

- Ulaşım, altyapı gibi afette zarar gören ağlar onarılmalıdır.
- Bölgeye yardımlar doğru organize edilmelidir.
- Ekonominin normale dönebilmesi için ticaret, turizm gibi faktörler desteklenmelidir.
- Eğitime devam edilebilmesi için olanaklar sağlanmalıdır.
- Çocuklar ve yetişkinler psikolojik destek almalıdır.

5.Yeniden İnşa Aşaması:

Afet sonrası aşamada yer almakta olup afeti yaşayan insanların ve yerleşim yerinin daha iyi koşullara sahip olmasını amaçlamaktadır. Afetlere karşı daha dirençli kentler ve daha dirençli toplumlar oluşturmak hedeflenmektedir.

- Hasar tespit çalışmaları ve yıkımlar gerekli tedbirler alınarak yapılmalıdır.
- Afet risk analizlerine göre tekrarlayacak afetleri göz önünde bulundurup, olabilecek başka afetleri de öngörerek kentleşmeye başlanmalıdır.
- Doğru alan seçimi yapılarak uygun inşaat teknikleriyle yapılaşmalıdır.

Afetin yukarıda maddeler halinde sıralanan çalışmalarla desteklenmesi halinde etkin bir şekilde yürütülebileceğini, ancak bu şekilde içinde yaşayan toplumun, afetin olumsuz sonuçlarından daha az etkileneceğini belirten Sarp (1999), bunun aynı zamanda hem can ve mal kaybını önleyeceğini hem de ekonomik ve fiziksel zararı da aza indirgeyeceğini vurgulamaktadır.

Yaşanan afetlerden sonra hasar tespit çalışmaları yanı sıra insanların sosyo-ekonomik durumunu anlamak gerek planlama gerekse yeniden inşa aşaması için önemli veriler sağlayacaktır. Yapılacak anket çalışmaları da bunu sağlayabilecek önemli yöntemlerden biri olmaktadır (Özel, 2013). Bu çalışma kapsamında da anket yöntemi kullanılarak elde edilen bilgiler ışığında alana yönelik öneri stratejiler geliştirilmiştir.

Durmaz (2021) tarafından hazırlanmış aşağıdaki şekil afete karşı ‘kentsel dayanıklılığın’ oluşturulma sürecindeki stratejilerin neler olabileceğini göstermesi nedeniyle önemli görünmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Afete dayanıklı kentler oluşturma süreci (Durmaz, 2021'den yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

Şekil 4'ten anlaşılabacağı üzere olası bir afet öncesinde kurumlarda, okullarda, konut ve iş yerlerinde eğitim, tatbikat ve planların yapılması, dünyada kullanılan çeşitli erken uyarı sistemlerinden faydalanılması, gönüllülük sistemlerinin kurulması önemlidir. Bunun yanı sıra dezavantajlı gruplar başta olmak üzere herkes için riske uyumlu binaların yapılması, var olanların daha güçlü hale getirilmesi de hayati önem taşımaktadır. Olası bir afet olayı sonrasında ise afet yönetiminin iyi olabilmesi için haberleşme, arama kurtarma, ilk yardım, güvenlik sağlama, yiyecek-içecek temini, barınma konuları önceden planlanmış olmalıdır. Afetten sonra hayatı normale döndürmek adına doğru yapılanma, ekonomik destek, sağlık ihtiyaçlarının karşılanması konuları üzerinde yoğunlaşmak gerekmektedir.

Afet yönetim planını uygulanabilmesi için gerekli şartların da mevcut olması gerekmektedir. Köseoğlu, (2015), krizlerde koordineli bir şekilde afet yönetim planının uygulanması gerektiğini belirtirken, planın aksamasına, hemen uygulanabilmesine engel olan bazı durumları da aşağıdaki gibi ifade etmiştir;

- Afet öncesinde hazırlık için yeterli bütçenin bulunamaması,
- Kriz anlarında müdahale merkezlerinin daha önceden kurulup, hazır halde olmaması,
- Ulaşım sisteminin hasar alması ile bölgeye erişimin sağlanamaması,
- İletişim sistemlerinin hasar almasıyla bölgeye ve enkazlara ulaşılamaması,
- Afettede ihtiyaç sahiplerine erişimin sağlanamayıp ihtiyaçlarının giderilememesi.

Yukarıda bahsedilen maddeler koordineli düşünülmeyen ve yeterli maddi destek alamayan yönetim planlarında ortaya çıkmaktadır.

Kentsel planlamada ‘dirençlilik’ anlayışı, afet sonrasında kente hayati destek sağlayabilecek ve iyileşmeyi hızlandıracak adaptasyon yeteneği kazandırmanın yanında, kentte normal şartlarda gündelik hayat standartlarını da artırır (Gerçek ve Güven, 2016). Gerçek ve Güven’e göre (2016) afetlerden sonra değişen ihtiyaçlar içerisinde en temel iki ihtiyacın ortaya çıktığı görülmektedir; (1) güvenlik, (2) barınma/sığınmadır. Bunu temiz su, yiyecek gibi hayati ihtiyaçlar izlemektedir. Bu hayati ihtiyaçların karşılanabilmesi için bir ağ oluşturulmasının gerekliliği de vurgulanmaktadır. Bu ağ aynı zamanda dirençli kentin omurgasıdır. Gerçek ve Güven (2016) omurganın işleyebilmesi için uygun kentsel alanlar, sağlam yapılar ve bunlara erişimin olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere afet yönetim planı yapılırken afet öncesi iyileştirme çabalarıyla birlikte alınan önlemler afet sonrasındaki işleyişi kolaylaştıracak gibi afet öncesinde de konforlu ve güvenli bir kent sunar.

Kentler bir yandan bünyelerinde gerçekleştirilen faaliyetlerin neden olduğu çevresel yıkım sonucu ortaya çıkan afetlerin ve diğer tehlikelerin sorumlusuyken; bir yandan da söz konusu afetlerin, şok ve streslerin de en büyük kurbanları olmaktadır (Tuğaç, 2013). Kentleri kurban olmaktan koruyabilmek için Kanlı (2003)’ya göre afet yönetiminin uzun ve stratejik kısmı afet gerçekleşmeden yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların kaynağı üst düzey planlar ile başlayan ve yerel ölçekteki planlarla uygulama bulan ‘Planlama Sistemi’nin doğru çalıştırılmasıyla ve yerleşmeler için yer seçiminin sağlıklı bir biçimde yapılmasıyla afetin olumsuz etkilerinin kaynaktan önlenmesidir. Bu nedenle, mevcut durumun ‘Üst Düzey Planlar ve Yerel Planlar’

açısından irdelenmesi ve makro planlarla uyumlu, ileriye yönelik bir bölge gelişme stratejisinin oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Bölgesine uygun, olabilecek afeti ön görerek hazırlanmış planlar afet yönetimi konusunun başarılı olabilmesi için en önemli unsurlardandır.

2.2.2.1.Afet Yönetimi ve Kentsel Planlama

Verimli bir afet yönetim sisteminin uygulanabilmesi için öncelikle planlama sisteminin afet yönetim sistemi ile ilişkili olması gerekmektedir (Dündar, 2019). Bunun için de planlama sisteminin uygunluğu irdelenmelidir. Bu konuda Uzunçubuk (2009), planlarla ilişkisi kurulmadan yürütülen kentsel dönüşüm projelerinin ve mevzii imar planlarının değerli tarım topraklarını, sulama alanlarını, kıyıları ve ormanları hızla tahrip etmekte olduğundan ve dolayısıyla doğal afetlere zemin hazırladığından bahsetmektedir. Üst ölçekli planlar ile alt ölçekli planların birbiriyle uyumlu ve tutarlı olması, bölgenin potansiyellerini değerlendirerek mevcut dinamiklere uygun planların yapılması, afetlere karşı dirençli kentler oluşturmada temel unsurlardır. Balaban ve Keskinok (2017), kentsel alanların risk analizlerinin yapılması ve bu analizleri göz önünde tutarak bu sürecin doğrudan mekânsal planlama kararlarıyla bağlantılı olarak düşünülmesi gerektiğinden bahsetmektedirler. Ayrıca, afet yönetimi konusunda sadece afet sonrasında müdahale planları yapmanın tek başına yeterli olmadığını, afet öncesinde de kentlerin risklere karşı dirençli hale getirilmesi gerektiğini, bu yapılırken yalnızca fiziksel zararların azaltılması değil, aynı zamanda toplumsal dayanıklılığın artırılması amacıyla da sakınım planlamanın kent planlama süreçlerine entegre edilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Afet yönetiminin etkinliğini artırmak için, planlama sürecinde tehlike ve zarar görülebilirlik analizlerinin eş zamanlı olarak ele alınması gerekmektedir (Balaban ve Keskinok, 2017). Bu konuda benzer şekilde Altun (2021) da şehir plancılarının yönetsel, ekonomik, sosyal zarar görülebilirliği ve tehdidi öngörerek, risk alanlarının risk derecelerini tanımlayarak eylem planı hazırlayıp riskin türüne ve büyüklüğüne göre eylem planlarını yönlendirmeleri gerektiğinden bahsetmektedir.

Kent planlamayı yalnızca arazi kullanım kararları ve çevre tasarımı indirgemek yerine, yaşanabilir, güvenli bir çevre oluşturmayı amaçlayan bir süreç olarak ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu yaklaşım çerçevesinde risk azaltıcı önlemler için planlamanın diğer bilim dallarıyla birlikte bilimsel verileri göz

önünde tutarak çalışması ve mevzuat alanlarındaki eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir (Baklacı, 2023).

Yapılaşma şartları ve arazi kullanım kararları oluşturulurken toplumun her kesiminin düşünülmesi gerektiğini vurgulayan Altun (2021), böylelikle afet risklerinin azaltılabileceğinden bahsetmiştir.

Demir (1995) planlamayı ‘...ulusal ölçekte ve genel çerçevede bir ülkede en yüksek yaşam kalitesinin (ekonomik, sosyal, psikolojik) sağlanması ve yaygınlaştırılması amacıyla eldeki sınırlı kaynakların değerlendiriliş biçimine karar verilmesi...’ olarak tarif etmektedir. Planlar yapılırken afetleri öngörmek, oluşacak zararları en aza indirmek ve sonrasındaki gelişimleri organize ederek planlama ve afet yönetimini ilişkilendirmek mümkündür. Afet yönetim aşamalarında yer alan afet olmadan öncesi, afetin yaşandığı an, afet olduktan sonraki zaman dilimleri önceden sistemli planlandığında hem can kaybını önlemek hem de afetzedelerin afetten önceki hayatlarına dönüşünü sağlamak kolay ve hızlı olacaktır. Doğru afet yönetimi ile kentsel planlamanın ilişkilendirilmesi ve bu ilişkinin uygun yönetilmesi, afet kaynaklı maddi ve manevi zararların en aza indirilmesinde ve refah seviyesi daha yüksek kentler oluşturulmasında etkili olacaktır.

Gerçek ve Güven (2016), yapıların kentteki dağılımı ve bu yapılarla ulaşım sisteminin ilişkilendirilmesini kentin omurgası olarak tanımlamaktadır. Kentsel dirençlilik için yapıların güçlendirilmesinin yanında kentin organizasyonunu yani mekanların fonksiyonlarına uygun ve birbiriyle bağlantılı nasıl tasarlanacağını önemine vurgu yapmaktadırlar. Böylelikle omurgası sağlam olan bir kentin dirençliliğinin de yüksek olacağına vurgu yapmıştır (Gerçek ve Güven, 2016).

Kentin güçlü olabilmesi için kentleşmenin doğru idare edilmesi gerekmektedir. Planlama yapılırken risklerin göz önünde bulundurulması ve uygulamada plana sadık kalınması kentlerin olası afetlerden korunmasını ve bu tür şoklarla mücadele etmesini kolaylaştıracaktır. Bu kapsamda kentlerin dirençliliğini arttırmak için kentlilerin ve yerel toplulukların tecrübelerinden yararlanmak da oldukça önemlidir. Kentin karşı karşıya olduğu riskler ve tarihten bugüne mücadele ettiği afetler, en iyi orada yaşayanlar tarafından bilinmektedir. Aynı zamanda kentler söz konusu riskler ve afetlere karşı eyleme geçmek için en uygun idari kademeyi de temsil etmektedirler (UN Habitat, 2015; Figueiredo vd., 2018).

Uzunçubuk (2009) a göre doğal afetlerin özellikle deprem zararlarının azaltılması çalışmalarında sürdürülen afet öncesi, anı ve sonrası alınması gereken önlemlerin

sürekliliği ve sürdürülebilirliği esas alınmalıdır. Afet konusunda hazırlanan veya hazırlanacak yasal düzenlemelerin, sadece yapıların sağlamlığına yönelik değil, aynı zamanda kentsel ve bölgesel planlamada alınması gereken önlemlerin kapsamına göre afet yönetiminde yetki ve sorumlulukların da açıkça belirtilmesine ihtiyaç vardır.

Çalışmanın bu bölümünden sonra dünyada ve Türkiye’de afet yönetiminin ele alınış biçimlerine aşağıda kısaca değinilmiştir.

2.2.2.2. Dünyada Yasalarda Afet Yönetimi

Dünyada yaşanan her hadise ile ihtiyaca yönelik kullanılan yöntemler de şekil değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Bunu tarihte yaşanan birçok örnekte görebilmekteyiz. Örneğin 14. yüzyılda Avrupa’da yaşanan veba salgınından sonra tedavi yöntemleri değişmiş, 17. yüzyılda yaşanan büyük Londra yangını ile inşaat tekniklerinde değişimler olmuştur. 18. yüzyılda 9,0 büyüklüğünde gerçekleştiği tahmin edilen ‘Lizbon Depremi’ tarihteki en büyük depremlerden olup koordinatif afet müdahalesinin de başarılı bir şekilde uygulandığı deprem olarak tarihe geçmiştir. Yapılan müdahalenin ‘günü kurtarmak’ mantığı yerine uzun dönemli bir stratejiye bağlı olarak organize edilmesi konusundaki ilk örneklerden olması nedeniyle önemlidir (URL 7).

14.yy’dan önceki dönemlerde dünya genelinde afetin önlenemeyeceği kanısı hakimken, 14.yy. afetle yaşamayı öğrenmek için yaşananlardan ders alarak afet etkisini azaltacak yöntemlerin geliştirilme dönemi olmuştur. 18. yy. sonrasında ise afetlerden ders çıkartıp doğru müdahaleyi yapıp geleceği düşünme dönemleri yaşanmıştır.

Medikal Arama ve Kurtarma Derneği (MEDAK)’tan edinilen bilgilere göre, dünyada bugünün afet yönetim modelinin temelleri ise 20. yüzyılda 1. Dünya Savaşı sonrasında başlayarak 2. Dünya Savaşı sonrasında da devam eden süreçte atılmıştır. Bu dönemde sistematik bir biçimde uygulama alanı bulan ‘sivil savunma’ önemli bir yere sahiptir.

Birleşmiş Milletler 1990’ları ‘Uluslararası Doğal Afet Zararlarının Azaltılması On Yılı’ ilan ederek gelişmekte olan ülkelerdeki afet zararlarının azaltılabilmesi için uluslararası iş birliğinin geliştirilmesini amaçlamıştır. On yıl misyonuna yönelik olarak yürütülen faaliyetlerin değerlendirildiği, Doğal Afet Zararlarının Azaltılması Konferansı 1994 yılında Japonya’nın Yokohama şehrinde gerçekleştirilmiş ve üye ülkeler ‘Daha Güvenli Bir Dünya için Yokohama Stratejisi ve Eylem Planı’ oluşturmuşlardır (Özmen

& Özden, 2013). Bu gelişmeler bundan sonraki dönemlere ışık tutup rehberlik etmiştir. 2005-2015 yılları arasında 2. Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansı'nda afetlerin verdiği zararları en aza indirmeyi amaçlayan Hyogo Çerçeve Eylem Planı (HÇEP) hazırlanmıştır. Bu eylem planında risklerin azaltılmasını riskleri tanıyarak öncelikli hale getirmek, olası bir afette harekete geçmek için hazırlıklı olmak gibi maddeler yer almaktadır. Daha sonraki yıllarda Hyogo Eylem Planının devamı niteliğinde 2015-2030 senelerini kapsayan Sendai Afet Risk Azaltma Eylem planı hazırlanmıştır. Bu planın amacı kayıpları azaltırken bireyleri ve fiziksel, kültürel, sosyal değerleri korumaktır. (URL 8)

'Afet yönetim sistemleri' konusunda Dünya'da yapılan uygulamalara bakıldığında, beşerî ve doğal afetlere (deprem, muson yağmurları, tayfunlar, sel, toprak kayması, tsunami, volkanik patlamalar, heyelan gibi) birçok kez maruz kalan, bir 'afet ülkesi' olarak anılan Japonya'nın önemli bir örnek olduğunu görmekteyiz (Doğan, 2007). Ülkede doğal afetler arasında en çok can kaybına neden olan afet ise 'deprem'dir (Alp, 2009).

Ulusal hükümette başbakanın başkanlığında bir merkezi afet yönetimi konseyi bulunmakta olup konseyin amacı, hükümetin afet yönetimi ile ilgili ana planını hazırlayarak, önemli konuları incelemektedir. Bölgesel ve kentsel afet yönetimi konseyleri; yerel kamu kurumları, bölge polisi, itfaiye yetkilileri ve diğer ilgili kurumlardan meydana gelmektedir. Bu yerel konseyler, afet yönetimi ile ilgili yerel planların geliştirilmesinden, yönetim programlarının uygulanmasından ve doğal afetlere hazırlıktan sorumludurlar. Japonya'da herhangi bir afet veya acil durumda, yangın, ambulans, itfaiye, polis, ordu ve sahil güvenlik temel acil durum hizmetlerini sürdürmekte ve gerek yerel gerekse de bölgesel düzeyde afete hazırlıklı durumdadırlar (Nakabasayhi, 2004; Erkal, 2022). Afet yönetimi konusunda politikalarını sürekli güncelleyen ülke, afet öncesi hazırlık konusunda dünyada örnek bir ülke konumundadır. Her sene afet önleme günü olarak anılan 1 Eylül'de afet yönetim alıştırmalarına yer verilmektedir.

Devlet Japonya'da olası afetlere karşı halkı ve halka ait olan malları sınırlar dahilinde korumakla sorumludur. Bunun için çeşitli tedbirler almıştır. Afet yönetim sistemleri bu tedbirlerin sağlanması üzerine kurgulanmış yasal düzenlemelere sahiptir. Bu yasalar üç başlığa ayrılarak şöyle isimlendirilmiştir; Afete Karşı Temel Önlem Yasası, Büyük Ölçekli Afetlere Karşı Önlem Yasası ve Mali Önlemler Yasası (Dündar, 2019).

Japonya’da afet bilinci oluşturmak adına çocuklara erken yaştan itibaren oyun tabanlı afet eğitimi verilmektedir. Halkın düzenli olarak tatbikatlara katılımı sağlanmaktadır. Yapı yapım standartları yüksek ve katı inşaat yönetmeliklerine sahip olan ülkede afet öncesi için aktif kullanılan erken uyarı sistemleri mevcuttur.

Afet yönetim sistemleri konusunda bir diğer örnek lke Yeni Zelanda’dır. lke büyük depremlere, volkanik patlamalara, tsunamilere, erozyonlara, fırtınalara ve sellere zaman zaman maruz kalmaktadır. Sel, toprak kaymaları ve kasırgalar ülkede en sık görülen doğal afetler olup en çok can kaybı da bu afetlerde yaşanmaktadır. Ancak, bu afetlerin etkileri genelde yerel olup, kayıplar en alt düzeydedir. Depremler toplum ve ekonomi için en büyük risk olarak görülmektedir (zkan, 2003).

Yeni Zelanda’da, afet yönetiminin sorumluluğu, afetin büyüklüğüne, etkisine veya risk azaltma programının özelliğine göre yerel yönetim ya da ulusal yönetim tarafından yüklenilmektedir (National Civil Defence Emergency Plan, 2005). Ülkede afet öncesi erken uyarı sistemleri, alt ve st yapı hazırlıkları bulunmakta olup, afet anında hkmet ve sivil toplum örgütleri birlikte hareket etmekte, böylelikle kayıpların en aza indirilmesi hedeflenmektedir.

Bütünleşik afet yönetim sisteminin uygulandığı Amerika Birleşik Devletleri’nde ise Akyel’e göre (2007), acil durumların her biri adına farklı planlar yapmak yerine, işlevi olan bir yaklaşımı tercih etmektedirler. Ülkede gerçekleşen afetlere karşı koordinasyon sağlamak amaçlı kurulan ‘Federal Emergency Management Agency’ (FEMA)  adımlı müdahaleyi benimsemektedir. Aşamaların en önemlisi, olabilecek bir afette zararı minimize etmeye yönelik, afetten önceki çalışmalardır. Bu çalışmalarla hedeflenen afete dayanıklı yapılar, yerleşim alanları, sanayi bölgesi oluşturmanın yanı sıra afet durumunda hızlı, etkili bir kurtarma ve kalkınma açısından hazırlığın tamamlanmasını sağlamaktır. Afetten önce ve afet anındaki başarı da çoğunlukla bu iki adımda yapılan çalışmalara bağlı olmaktadır (Uluğ, 2004).

Fransa ise risk yönetimi politikalarını aktif olarak oluşturan ve uygulayan lider bir Avrupa Birliği lkesi olarak hareket etmektedir. Fransa’daki afet ve acil durum yönetim sistemi, sistematik risk değerlendirmesi ve risk yönetimi politikalarına dayanmaktadır. Bu politikalar çoğunlukla arazi kullanımı, çevresel ve endüstriyel güvenlik direktifleri yoluyla gelişen bir yapıdır. Günümüzde Fransa’daki ulusal, bölgesel ve departman düzeyinde olmak üzere 3 kademede düzenlenen sivil koruma yapısı ve afet ve acil durum yönetimi sistemi, acil durum yönetimi etkinliğinin halk

tarafından sosyal, ekonomik ve çevresel risk kabul edilerek, değerlendirilmesine ihtiyaç duyduğu fikrine dayanmaktadır (Helvacıoğlu ve ark., 2005; Yaman, 2021).

2.2.2.3. Türkiye’de Yasalarda Afet Yönetimi

Türkiye’de afet yönetimi, kurumsal yapıya dayalı olarak, birçok yasa, yönetmelik ve planlarla ve yasal düzenlemelerle yürütülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’ndan edinilen bilgilere göre ülkemizde yapılan kalkınma planlarında afetlere yönelik çalışmalar aşağıdaki gibidir;

- 1967-2000 senelerini kapsayan ülkenin ilk yedi ‘Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda afet yönetimi konusunda herhangi bir karar bulunmamaktadır.

- 2001-2005 senelerini kapsayan sekizinci beş yıllık kalkınma planında; 1999 yılında meydana gelen Marmara Depremi göz önünde bulundurularak yapı stoğunun afet riski gündeme alınarak 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde revizyon çalışmaları yapılmıştır.

- 2007-2013 senelerini kapsayan dokuzuncu beş yıllık kalkınma planında; önceki dönemin kararları değerlendirilmiştir. Afet olasılığı yüksek bölgelere öncelik verilmesine kadar verilmiştir.

- 2014-2018 senelerini kapsayan onuncu beş yıllık kalkınma planında; afet olma riski ve afetten etkilenme riski yüksek bölgelerde dayanıklı ve sağlıklı yapıların yer alacağı dönüşüm konusunda kararlar yer almaktadır.

- 2019-2023 senelerini kapsayan on birinci beş yıllık kalkınma planında; afetlere karşı can ve mal kaybının en aza indirilmesi için dayanıklı, güvenli yaşam alanlarının oluşturulması ve toplumun afet konusunda bilinç düzeyinin artırılması amaçlanmıştır.

Türkiye’ye yönelik afet yönetim sistemi ve uygulanan afet politikalarının dönüşümü bu çalışma kapsamında 4 döneme ayrılarak ele alınmıştır.

1944 Yılı Öncesi Dönem

Bu dönem 14 Eylül 1509 İstanbul Depremi ile başlamıştır. 1848 yılında Ebniye Nizamnamesi çıkarılan bu belge, ilk yasal belge olup İstanbul il sınırları içindeki yapıları kapsamaktadır. (Tercan, 2018). Öztürk (2003)’ün belirttiği üzere evi yıkılanlara bu fermanla yardımlarda bulunulmuştur.

Türkiye tarihinin en büyük depremlerinden biri sayılan 1939 Erzincan depremi sonrası 1940 tarihinde bir yasa çıkmıştır. 3773 sayılı ‘Erzincan’da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntıklarda Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar

Hakkında Kanun' olmuştur. Bu yasa ile evi yıkılanlara ayni ve nakdi yardım yapılması kurallara bağlanmıştır (Yılmaz, 2003; Aktel, 2010; Özmen ve ark, 2013).

Osmanlı'dan günümüze yönetimlerin afetlere bakışı daima olayın meydana gelişinden sonra zararın giderilmesi, tazmini ya da yeniden inşasını kapsamış ve afet öncesi önlemlere yeterince önem verilmemiştir (TBMM, 1997).

1944-1958 Yılları Arası Dönem

Bu dönem afet zararının azaltılmaya çalışıldığı dönemdir. 18 Temmuz 1944 tarihinde 4623 sayılı 'Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun' çıkarılmıştır. 'Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası' oluşturulmuş ve 1945 yılında 'Türkiye Yer Sarsıntısı Bölgeleri Yapı Yönetmeliği' bugünkü adıyla 'Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkındaki Yönetmelik' yürürlüğe konulmuştur (Kemaloğlu, 2015).

1953 yılında 6188 sayılı 'Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılar Hakkında Kanun' çıkartılarak belediyelere toplu, ucuz ve basit konutlar inşa etmek ve gecekondulara sahiplerine dağıtarak, izinsiz yapıları tasfiye yetkisi verilmiştir. Bununla birlikte, 1953 yılında Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliği bünyesinde bir Deprem Bürosu kurulmuştur. Daha sonra 1955 yılında bu büro DE-SE-YA (Deprem-Seylâp-Yangın) Şubesi haline getirilmiş ve doğal afet zararlarının azaltılması çalışmaları bu şube tarafından yürütölmeye başlanmıştır (Uzunçibık, 2005).

1933 yılında çıkarılan 'Belediye Yapı ve Yollar Kanunu', 1950'li yıllarda sanayileşme ve yoğun kentleşme hızında yetersiz kalmış, bu ihtiyaca istinaden 1956 yılında 6785 sayılı 'İmar Kanunu' çıkarılmıştır. Bu kanunla, yerleşme yerlerinin belirlenmesi sırasında, doğal afet tehlikesinin ortaya çıkarılması ve fenni mesuliyet sistemi ile yapı denetimi sağlanması konularına önem ve öncelik verilmiştir (Uzunçibık, 2005).

1958-1999 Arası Dönem

1958 yılında çıkarılan 7116 sayılı 'İmar ve İskân Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun' afet öncesi ve sonrası gerekli önlemleri almak, ülke planlamasını yapmak, konut ve yerleşim sorununu çözmek, yapı malzemelerinin geliştirilmesi ve ölçütlerini hazırlamak olan İmar ve İskân Bakanlığı'nın kurulması ve afetlerle ilgili görevlerin Bayındırlık Bakanlığı'ndan devir alınmasını hükme bağlamıştır (Kemaloğlu, 2015).

Günümüzde hala yürürlükte olan 1959 tarihli, 7269 sayılı "Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun'u

‘Afet Kanunu’nun çıkarılarak afetler sonrasında kamu müdahalesini sağlamak ve kurtarma çalışmalarındaki etkinliği artırmak amaçlanmıştır.

1992 Erzincan depremi, 38388 sayılı ‘Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca’da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun’un çıkarılmasına neden olmuştur. Bu yasadan sonra, meydana gelen afetlerden etkilenen diğer yöreler için de benzer bir yasa hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmış ve 4123 sayılı ‘Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun (R.G. 25.07.1995 tarih ve 22354 sayı)’ çıkarılmıştır (Aktel, 2010:169-180).

9.01.1997 tarihinde yürürlüğe giren ‘96/8716 Karar sayılı Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği’ Bakanlar Kurulu tarafından yürütülmektedir. Kriz hallerinde faaliyet göstermesi bu yönetmelikle tanımlanan Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi’nde görev alacak personelin eğitilmesi ve iletişim hatlarının denenmesi için planlama yapmak ve bunları uygulamak konularında görevler tanımlanmıştır (Kemaloğlu, 2015).

1999 Yılı Sonrası

Bütünleşik afet yönetiminin uygulanmaya başladığı bu dönem, 1999 yılında meydana gelen yıkıcı Marmara Depremleri ile başlamıştır. Bu döneme kadarki afet yönetim politikaları afetler gerçekleştikten sonraki çalışmaları kapsarken, bu dönemde mevcut riskleri ve zararı azaltmaya yönelik çalışmalar benimsenmeye başlamıştır.

17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen 7,4 şiddetindeki Gölcük Depremi ile 12 Kasım 1999 tarihinde meydana gelen 7,2 şiddetindeki Düzce Depremi sonucunda 18.373 kişi yaşamını kaybetmiş, 48.901 kişi de yaralanmıştır. Depremde birçok bina yıkılmış birçoğu da ağır hasar görmüştür (Kara Harp Okulu Komutanlığı, 2001). 1999 Marmara depremiyle mal ve can kayıpları yüksek düzeydedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bölgenin hızla toparlanabilmesi için dönemin hükümetine Kanun Hükmünde Kararname (KHK) çıkartma yetkisi vermiştir. Olumsuzlukları hızlı bir biçimde düzeltip normal hayata dönüşü hızlandırabilmek için birçok yasal düzenleme yapılmıştır. 17 Ağustos 1999 ile Temmuz 2000 tarihleri arasındaki dönemde afet ile ilgili çok sayıda kanun, kanun hükmünde kararname, yönetmelik, tebliğ ve genelge yayımlanmıştır (Güler, 2012).

Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü Marmara Depreminden sonra 2000 yılında kurulmuş, deprem sigortası zorunlu hale getirilmiştir. Bunlarla birlikte yapı denetim sistemi tekrar gözden geçirilerek yenilenmiştir. Yaşanan olumsuzluklardan

sonra koordinasyon sorununu çözerek afet yönetimini doğru yapabilmek adına çalışmalar yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 17 Haziran 2009 tarihli resmî gazetede yayımlanan 5902 sayılı 'Afet ve acil durum yönetimi başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun' ile afet yönetiminden sorumlu Acil Durum Yönetimi Müdürlüğü, Afet İşleri Müdürlüğü ile Sivil Savunma Genel Müdürlüğü kaldırılmış ve merkezde Başbakanlığa bağlı AFAD ile illerde doğrudan Vali'ye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri kurulmuştur. 5902 sayılı Kanun ile afet yönetimi kriz odaklı olmaktan çıkarılarak risk yönetimi odaklı hâle getirilmiştir (Kahraman, 2022). 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ise Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır (AFAD Stratejik Plan, 2019).

Türkiye'de 1999 Marmara depreminden sonra 'afet yönetimi' kavramı gündeme gelerek Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) oluşturulmuştur. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), ülkemizde yaşanan afetlerden elde edilen tecrübeler doğrultusunda afetlere aktif müdahaleyi sağlamak amacıyla hazırlanmış, ilk olarak 03 Ocak 2014 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup sonrasında çeşitli değişiklikler yapılarak son halini 2022 senesinde almıştır. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), 15.09.2022 tarih ve 31954 Sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 8 Temmuz 2022 tarihinde Cumhurbaşkanı onayı ile 31890 sayılı Resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)'ın amacı afet olmadan önce oluşabilecek zararları ön görüp, önlem alarak can ve mal kaybını en aza indirmektir (AFAD, 2022).

Türkiye'de sosyo-ekonomik ve coğrafi konum gibi özellikler göz önünde bulundurularak farklı afet türleri için çeşitli planlamalar yapılmakta, risk analizi, tehlike analizi gibi analizlerle afetin olumsuz sonuçlarının önlenmesi hedeflenmektedir (Şahin, 2019). Her çeşit acil durumda görevlendirilecek kurumları, bakanlıkları, özel sektörü ve gerçek kişileri barındıran TAMP'ın amacı afet yönetim aşamalarını doğru koordine ederek müdahale planı yapıp, afetin yıkıcı etkilerini azaltmaktır.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafınca hazırlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP), Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP) ilişkisi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Şekil 5). Bu planlar 81 il için hazırlanmış olup yatay ve dikey yapılanmaya sahiptir.

Tablo 1. Türkiye için Afetlerle İlgili Yasal Düzenlemeler

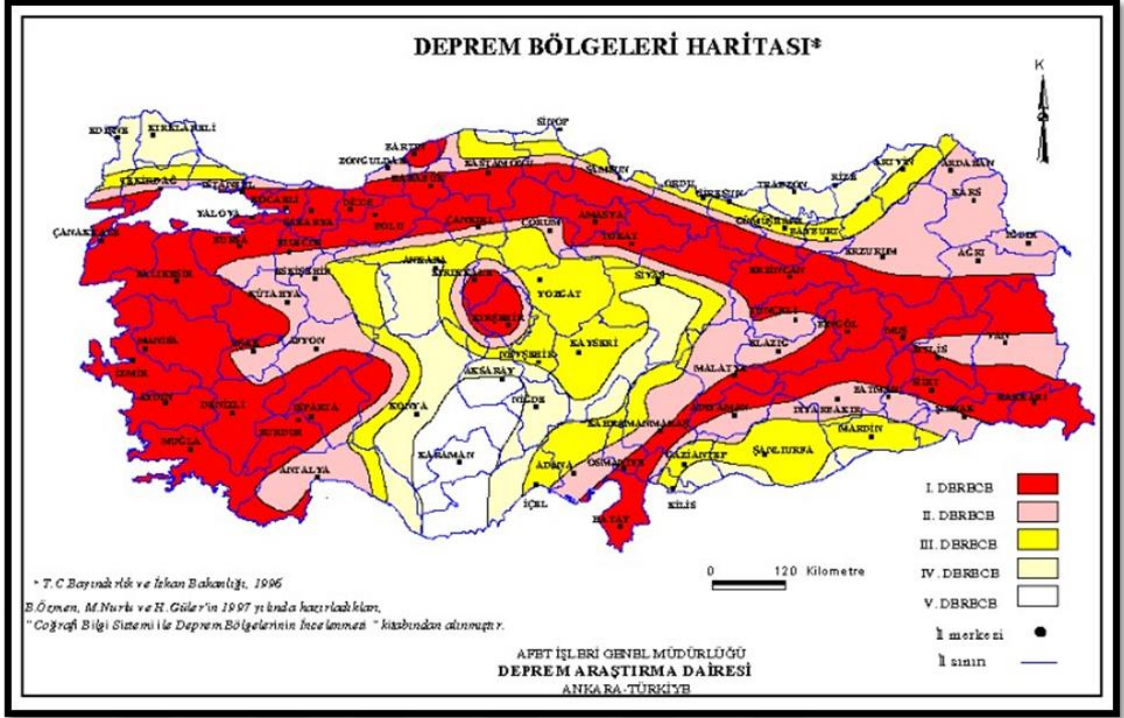
YIL	MEVZUAT/YASA ADI	KAPSAM
1940	Erzincan'da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntıklarda Zarar Görenlere Yapılacak Yapılar Hakkında Kanun (T.C. Resmî Gazete, 1940)	Depremde zarar gören yapılar yerine yeni konut işleri inşa etmeyi amaçlar
1943	Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 1945)	Taşkın bölgelerinde olası zararlarını önlemek ve taşkın kontrolü için yapılacak tesisleri düzenlemek
1953	İmar Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 1953)	Türkiye’de ilk kapsamlı imar yasasıdır ve 1985’e kadar yürürlükte kalmıştır. Planlı kentleşmenin temelleri bu yasa ile atılmıştır.
1958	Sivil Savunma Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 1959)	Savaş ve afet gibi olağanüstü durumlarda halkın korunması ve kamu düzeninin sağlanması
1959	Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun (T.C. Resmî Gazete, 1959)	Afet sonrası müdahale ve iyileştirme sürecinin düzenlemek
1975	Türkiye Deprem Yönetmeliği (ilk versiyon) (Bayındırlık Bakanlığı,1940).	Türkiye’deki ilk kapsamlı deprem yönetmeliğidir. Son hali 2018’de güncellenmiştir.
1983	Sivil Savunma Kanunu (revize) (T.C. Resmî Gazete,1983)	Sivil savunma hizmetlerinin teşkili ve yürütmek
1985	İmar Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 1985)	Riskli alanlarda yapılaşmayı düzenler. Yerleşim yerlerinin afet riskine uygun şekilde planlanmasını öngörmek
1989	Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik (Bayındırlık Bakanlığı. 1940).	Depreme dayanıklı yapıların inşası için teknik kurallar koymak
1995	Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun (T.C. Resmî Gazete, 1990)	Afet sonrası norma hayatın devam edebilmesi adına tahribatın giderilmesi
1999	Kriz Yönetmeliği (T.C. Resmî Gazete, 1999)	Afet ve acil durumlarda kamu yönetimi kriz mekanizmasını belirlemek
2019	Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018)	Yapı mühendisliği açısından modern deprem dayanıklılığı standartlarını içerir.
2004	Belediye Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 2004)	Belediyelere afet önleme ve müdahale görevi vermek
2005	İl Özel İdaresi Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 2005)	İl düzeyinde afet hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesini sağlamak
2005	Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Resmî Gazete,2005)	Büyükşehir belediyelerinin afet yönetimi sorumluluklarını belirlemek
2009	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Kuruluş Kanunu (AFAD,2009)	Türkiye’de afet yönetimini merkezileştirmek ve AFAD ’ı kurmak
2012	Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun (Resmi	Riskli yapıların dönüşümünü ve yıkımını düzenlemek

	Gazete,2012)	
2012	Afet Sigortalar Kanunu (Resmî Gazete,2012)	Afette oluşacak hasarın sigorta ile karşılamak
2013	Türkiye Afet Müdahale Planı (AFAD,2013)	Ulusal Plan (Güncel: 2022) Kurumların afet anındaki görev ve sorumluluklarını belirler il düzeyinde uygulanır
2023	Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023)	Deprem riskinin azaltmak için çalışmalar yapmak
2018	Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği Yönetmelik (Resmî Gazete,2018)	Yeni ve mevcut yapıların depreme dayanıklı olması için teknik kurallar
2022	Türkiye Afet Müdahale Planı (AFAD,2022)	Kurumlar arası koordinasyon ve müdahale görev dağılımını yapmak
2022	Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) (AFAD (2021))	Afet öncesi risk azaltma politikaları ile güveni yaşamı sağlamak
2023	Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Rezerv Alanlar Hakkında Kararname (Türkiye Cumhuriyeti. (2023))	Afet sonrası yeniden inşa için kullanılacak alanların tanım ve sınırlarını belirlemek
2023	Afet Yeniden İmar Fonu Kurulması Hakkında Kanun (Türkiye Cumhuriyeti. (2023))	2023 Kahramanmaraş depremlerinin ardından afet sonrası iyileştirme için mali kaynak düzenlemek

2.2.3. Deprem Afeti ve 6 Şubat 2023 Depremi

Deprem; ‘tektonik kuvvetlerin veya volkan hareketlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayı’ olarak nitelendirilir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2021). AFAD doğal afetleri yavaş ve ani gelişen afetler olarak ikiye ayırmıştır. Deprem ani gelişen afetler grubunda yer alan bir afet türüdür. Depremi vereceği hasar, türüne, gerçekleşme süresine, yüzeye yakınlığına ve zeminin jeolojik yapısına göre değişmektedir.

Türkiye jeolojik yapısı sebebi ile çok sayıda aktif fay bulundurmaktadır. Dünyanın en önemli deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya kuşağı üzerinde yer almaktadır (URL 3). Aşağıda yer alan deprem bölgeleri haritasında Türkiye’de depremin meydana gelebileceği bölgeler 5’e ayrılarak depremin yer ivmesi ve büyüklükleri gösterilmiştir. Burada “g” yer çekimi ivmesidir (980 cm/s²) (Şekil 6).

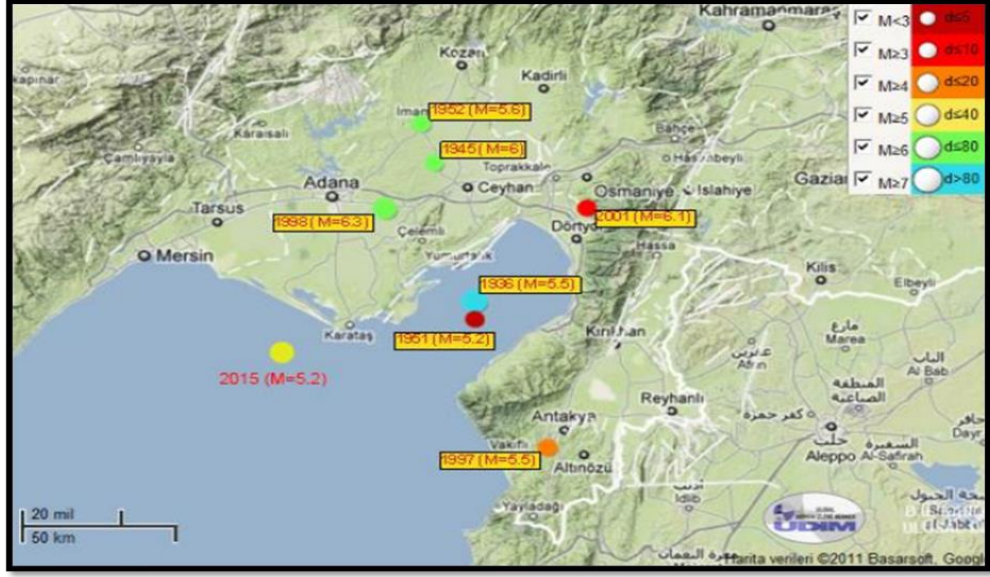
Şekil 6. 1996 Türkiye Deprem Tehlike Haritası (URL 10) (Birinci derece deprem bölgeleri: yer ivmesi 0,40 g'ye eşit veya daha büyük, ikinci derece deprem bölgeleri: yer ivmesi 0.30-0.40 g arasında, üçüncü derece deprem bölgeleri: yer ivmesi 0.20-0.30 g arasında, dördüncü derece deprem bölgeleri: yer ivmesi 0.10-0.20 g arasında ve beşinci derece deprem bölgeleri: yer ivmesi 0,10 g'den küçük)

Esasen olasılık yöntemine göre hazırlanmış bu harita, 475 yıllık bir tekrarlanma süresini baz almaktadır (URL 11). Deprem riskinin en çok olduğu alanlar birinci deprem bölgeleri, riskin en az olduğu alansa ise 5. Deprem bölgeleridir. Deprem derecesi azaldıkça risk de azalır.

Depremler odak derinliklerine göre sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma tektonik depremler için geçerlidir. Yerin 0-60 km. derinliğinde olan depremler sığ deprem olarak nitelenir. Yerin 70-300 km. derinliklerinde olan depremler orta derinlikte olan depremlerdir. Derin depremler ise yerin 300 km'den fazla derinliğinde olan depremlerdir (URL 11).

Ülkemizde günümüze kadar meydana gelen depremler çoğunlukla yüzeysel (sığ) depremler olup 0-60 km. arasında gerçekleşmiştir. Derinde gerçekleşen depremlerin hasarı az olurken sığ depremlerin hasarı büyük olmaktadır.

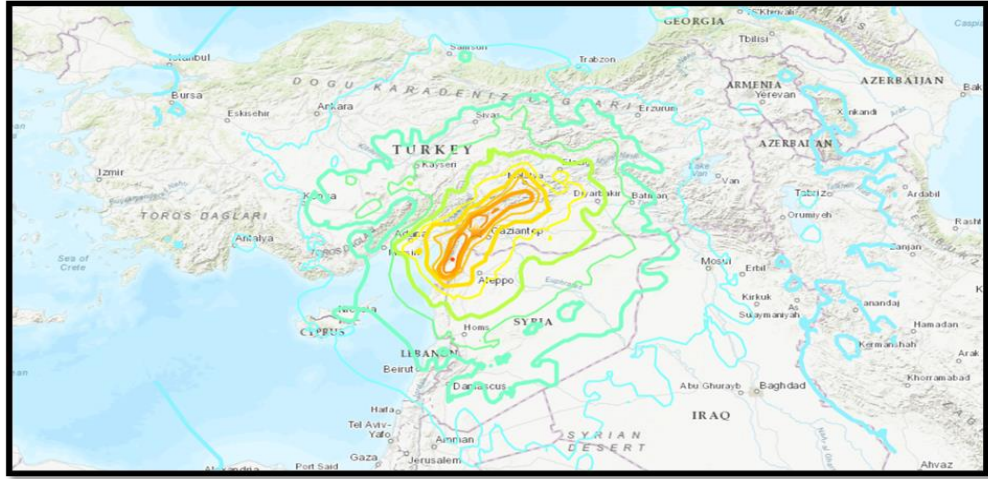
Aşağıda yer alan Kandilli Rasathanesi'nden elde edilen görselde Çukurova bölgesi ve çevresinde 1945 senesi sonrası 5 büyüklüğünün üstündeki depremler yer almaktadır. Bölge aktif olan Yumurtalık, Kozan, Toprakkale, Savrun, Ceyhan-Karataş fayları ve Doğu Anadolu Fay sisteminin uzantısıyla oluşmuş faylardan oluşmaktadır. Bu çok sayıda aktif fay tarih boyunca depremler üretmeye devam etmiştir (Şekil 7).

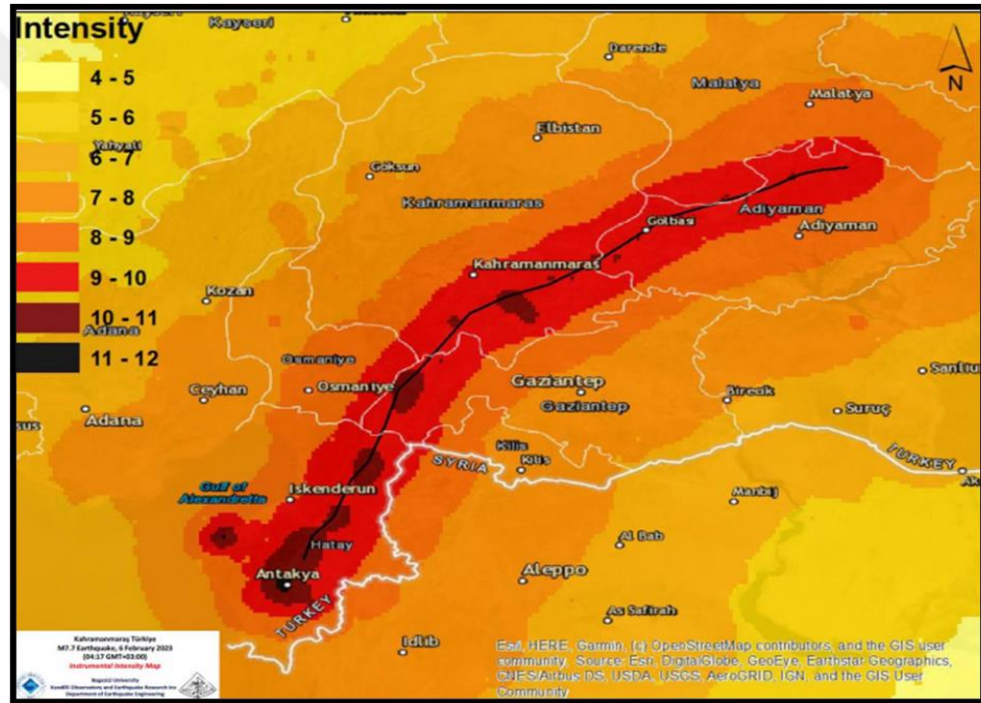
Şekil 7. Çukurova Bölgesinde Meydana gelmiş Önemli Depremler (Kandilli Rasathanesi, Deprem Araştırma Merkezi (2011))

Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde ‘yüzyılın felaketi’ olarak adlandırılan birçok kenti ve ilçeyi etkileyen, Kahramanmaraş ve Elbistan merkezli, 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde yıkıcı depremler meydana gelmiştir. Toplamda 11 ili ve birçok yerleşmeyi etkileyen bu depremde resmi kayıtlara göre 53.537 kişi vefat etmiş, 100.000’i aşkın insan yaralanmış, binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Anılan depremlerin etki alanı Kahramanmaraş ve Elbistan ile sınırlı kalmamış, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya ve Elâzığ şehirlerini de yıkıcı hasarlar bırakarak etkilemiştir. Bu deprem günümüze kadar Türkiye tarihinde yaşanan en büyük depremlerden birisi olan 32.000 kişinin vefat ettiği Erzincan ilinde meydana gelen depremden daha çok can kaybı yaşanmasına neden olmuş ve Erzincan depremine kıyasla etki alanı çok daha büyük bir deprem olmuştur (Şekil 8, Şekil 9).

Bölgedeki çalışmalar sonucu fay sistemlerinin özelliklerinin bilinmesi ilerleyen zamanlarda oluşabilecek afetleri tahmin ederek önlem alabilmek adına büyük öneme sahiptir. Yapılan çalışmalar sonucu elde edilen bulgulara göre bölgedeki ana faylar: yaklaşık K-G uzanımlı sol yönlü İmamoğlu (Misis) Fayı, yaklaşık KD-GB gidişli ve birbirine paralel bir uzanım sunan sol yönlü Ceyhan-Karataş ve Yumurtalık Fayıdır (Ünlügenç ve diğerleri, 2023).

Şekil 8. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depreminin Olduğu Bölge (Amerikan Jeoloji Araştırma Kurumu (2023))

Şekil 9. 6 Şubat Depremlerinde Oluşan Eş Şiddet Haritası (Kandilli Rasathanesi,2023)

Söz konusu veriler göstermektedir ki 6 Şubat depremleri, ard arda (9 saat arayla) çok şiddetli iki depremin meydana gelmesi ile nadir görülen bir doğa olayıdır. Bu duruma ulusal ve uluslararası uzmanlar da ayrıca dikkat çekmişlerdir (Laleoğlu, 2023). Uzmanlar böyle bir durumun olmasının mümkün olduğu fakat çok ender olduğu görüşündedirler. 6 Şubat depremleri Alman düşünce kuruluşuna göre de ölümcüllük, yıkıcılık konusunda Suriye'deki hasarlar da hesaplandığında 1900'dan beri dünyada gerçekleşmiş 10 depremden biridir (Laleoğlu, 2023).

Depremlerin ve artçıların neden olduğu yıkımlar, neden olduğu psikolojik sorunlar, imkanların yetersiz olması ve yaşanan çeşitli mağduriyetler eş anlı olarak

gerçekleşmiş, enkaz altında kalan insanlar hayata tutunmaya çalışırken dışarıdaki insanlar da kötü iklim koşulları ve yetersiz imkanlar ile mücadele etmeye çalışmışlardır (Öztürk ve Kırca, 2023). Depremi ilk günlerinde bölgelere erişim konusunda sorunlar yaşandığı için arama-kurtarma, haberleşme, beslenme ve barınma konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Yolların, köprülerin, havalimanının hasar görmesiyle bazı bölgelere arama kurtarma ekiplerinin, çadır, su, ekmek, bebek maması gibi temel ihtiyaçları götürmesi zaman almıştır. Yaşanan afet ve devam eden artçı depremler bölgeye fiziksel, ekonomik büyük hasar vermiş, toplumda da kapanması çok zor ruhsal ve fiziksel izler bırakmıştır (Fotoğraf 1, Fotoğraf 2).

Yaşanan depremlerde birçok kent ve ilçede iş yerleri, konutlar, tarım alanları, alt yapı sistemleri, haberleşme ağları, havalimanları ve eğitim sistemi büyük hasarlar görmüş, günümüzde hala eski haline gelememiştir. Çadır ve konteyner kentlerde hayatlar devam etmektedir.

Fotoğraf 1. Hatay (Günday Dünder, 2023)

Fotoğraf 2. Hatay (Günday Dünder, 2023)

Depremi etkisi altında kalan 11 ilde yaklaşık olarak 14 milyon insan yaşamaktadır. Bu sayı Türkiye nüfusunun yaklaşık %13,4'lük kısmını oluşturmaktadır. Deprem bölgesinin yüzölçümü 13,9 bin km² olup bu alan Türkiye'nin yüzölçümü bakımından %17,8'lik kısmına tekabül etmektedir. Bölgede ağırlıklı olarak tarım, sanayi ve hizmet sektörü yer almaktadır. Bu bağlamda ülke ekonomisini doğrudan güçlü bir şekilde etkileyeceği de kaçınılmaz görülmektedir (Güreşçi, 2023).

Böylesine güçlü ve vurucu etkileri olan ve birçok yerleşmede hayatı durduran 6 Şubat depreminin toplumun en kırılgan grubunu ve geleceğini oluşturan çocuklar üzerindeki etkisini anlamak, incelemek ve onlar için ileriye dönük öneriler geliştirmek bu çalışmanın temel hedefleri olmuştur. Bu bağlamda aşağıdaki bölüm çocuk ve afet yönetimi konularına odaklanmıştır.

2.2.4. Afet Yönetimi ve Çocuk

Afetler, sadece fiziksel yıkımlara neden olmakla kalmayıp toplumsal yapıyı da derinden sarsan olaylardır. Toplumun en kırılgan kesimlerinden biri olan çocuklar, afetlerden hem fiziksel hem de ruhsal anlamda ciddi biçimde etkilenmektedir. Ruhsal anlamda nasıl etkilendiklerini irdelemeden önce çocuk tanımına bakmak gerekmektedir. Çocuk; biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan henüz gelişimini tamamlamamış bireydir. TDK 'ya (2011) göre "bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan birey", DSÖ'ye göre ise '10 yaşa kadar çocukluk, 10-19 yaş arası ise ergenlik' dönemidir. Ulusal yasal düzenlemelere göre 18 yaşına kadar bireyler yasal anlamda çocuktur (Bülbül, 2004).

Afetler, sosyal, ekonomik ve fiziksel kırılganlıkları tetiklerken; toplumsal olarak en çok etkilenen grupların başında çocuklar gelmektedir. Çocuklar fiziksel olarak daha güçsüz, psikolojik olarak daha hassas ve sosyal olarak daha bağımlıdır. Bu nedenle afet sonrasında en çok yardım ve desteğe ihtiyaç duyan grubun çocuklar olduğu pek çok araştırma tarafından ortaya konmuştur (Limoncu & Atmaca, 2018). Çocukların gerek bedensel gerek ruhsal yapıları, afetlerin etkilerini daha yoğun yaşamalarına neden olmakta, özellikle kapsamlı olmayan afet yönetimi planlarının varlığı çocuklar için durumu daha da zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, çocukların afetlerden korunması yalnızca insani bir sorumluluk değil, aynı zamanda uluslararası hukukun da bir gereğidir.

Şöyle ki, 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC), çocukların barınma, eğitim, sağlık ve oyun gibi temel haklarını güvence altına alarak devletlere önemli yükümlülükler getirmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 1990 yılında imzalamış ve 1995'te yürürlüğe koymuştur. CRC 'ye göre çocuklar yalnızca korunması gereken bireyler değil, aynı zamanda hak ve karar sahibi aktörlerdir.

Afetlerde en kırılgan grubun çocuklar olduğu düşünülse bile afet öncesi hazırlık aşamasında da risk azaltma, önlem alma gibi konularda en aktif gruplardan birisi yine çocuklardır. Yaşlarına uygun olarak aldıkları afet öncesi eğitimle evde, okulda, dışarıda süreci çok iyi yönetebildikleri gözlemlenmiştir. Child-Centered Disaster Risk Reduction (UNICEF, 2017) raporunda da çocuklara eğitimle afet bilincinin kazandırılmasının mümkün olduğundan bahsedilmektedir. Böylece toplumun en küçük bireylerinden 'toplumsal bir bilinçlenme' süreci başlatılması mümkündür. Bu rapor, çocukların afet yönetimi kapsamındaki risk azaltma süreçlerinde küçük yaş grubunun aktif katılımını

sağlayarak onların güvenliğini artırmayı amaçlayan, çocuk odaklı afet risk azaltma (CCDRR) yaklaşımını öğretmek desteklemektedir. CCDRR yaklaşımı, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dayanarak çocukların karar verme konusunda da söz sahibi olması gerektiğini savunmaktadır. Her koşulda sağlanması gereken bu haklar özellikle büyük zararlara sebep olabilecek afetlerde daha çok göz önünde tutulmalıdır.

Peek (2010), çocukların sadece 'afetzed' olarak tanımlanmasının yetersiz olduğunu, afetlere hazırlık ve müdahale süreçlerinde aktif roller üstlenebilecek bireyler olarak görülmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, çocukların afete karşı dirençlerinin artırılmasını sağlarken aynı zamanda afet politikalarının çocukların ihtiyaçlarını merkeze alacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Çocukların afet yönetimi süreçlerine katılması, taleplerinin duyulması ve bu sürece katkı sağlamaları, afet yönetiminin etkinliğini artıracaktır.

Yapılan araştırmalar neticesinde tarihsel süreçte Dünya'da ve Türkiye'de çocuk hakları ile ilgili çeşitli bildirgelerin yayınlandığı, sözleşmelerin yapıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki 1924 tarihli 'Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'dir. Bu bildirme, çocukların güvende olmasını gözeten 5 maddeden oluşmakta olup, ulusal düzlemde Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1928 yılında imzalanmıştır (URL 12). 2. Dünya savaşıdan sonra Birleşmiş Milletler' in kurulmasıyla oluşturulan Sosyal Sorunlar Meclisi 1950 tarihinde 'Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin genişletilerek yeniden düzenlenmesine karar vermiştir (Erbay, 2013). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi yayınlandıktan sonra, 1963 yılında UNESCO tarafından 'Türk Çocuk Hakları Bildirgesi' hazırlanmış ve kabul edilmiştir. 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, dünyadaki tüm çocukların korunması ve haklarının garanti altına alınmasına yönelik bir sözleşmedir. Amerika Birleşik Devletleri hariç birçok ülke 20 Kasım 1989 tarihinde bu sözleşmeyi kabul etmiştir. Türkiye ise 1990 senesinde imzalamış olmasına rağmen, sözleşmenin yürürlüğe girmesi 5 senelik bir gecikme ile 4 Mayıs 1995'e kadar sürmüştür. Ülkemizde bu sözleşmeden Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, UNICEF ve Çocuk Hakları Komitesi sorumludur.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (CRC), çocukların bütüncül haklarını güvence altına alan ilk küresel ve yasal bağlayıcılığı olan belgedir. (United Nations, 1989). Bu sözleşmeye göre çocuk sadece korunması gereken bir varlık değil aynı zamanda kendi haklarına ve özgürlüğüne sahip bir bireydir. Sözleşme kapsamında devlete barınma, ifade özgürlüğü, korunma, sağlık hizmeti, eğitim oyun gibi temel gereksinimler konusunda sorumluluklar düşmektedir. Bahsi geçen sözleşme hem yasal hem etik olarak

çocuklara karşı sorumlu olup dünyada en fazla katılımı onaylanmış insan hakları sözleşmesidir. Adı geçen sözleşme, 45 maddesi çocuk haklarıyla ilgili, 9 maddesi imzacı ülkelerin sorumluluklarıyla ilgili olmak üzere toplam 54 maddeden oluşmaktadır. Sözleşme kapsamında 18 yaş altındaki herkes çocuk sayılmaktadır.

Görüldüğü üzere çocuklar, afet süreçlerinin yalnızca mağduru değil, aynı zamanda risk azaltma ve bilinçlendirme çalışmalarında aktif roller üstlenebilecek bireylerdir. Ancak, bu potansiyel ancak çocukların hak temelli ve kapsayıcı politikalarla tanındığı ve desteklendiği koşullarda gelişebilir. Yukarıda aktarıldığı üzere, çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal kırılganlıkları, onları afetlerin en savunmasız grubu haline getirirken, ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemeler bu grubu korumaya yönelik önemli sorumluluklar yüklemektedir. Özellikle 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, afet süreçlerinde çocukların yalnızca korunması değil, aynı zamanda sürece katılımı açısından da temel bir referans noktasıdır. Bu nedenle, afet yönetimi planları hazırlanırken çocukların yalnızca ‘yardım alacak bireyler’ olarak değil, sürece aktif katılabilecek, hak sahibi bireyler olarak görülmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, afetlere karşı daha dayanıklı toplumlar inşa etmenin yanı sıra, çocukların güvenli, bilinçli ve sağlıklı bireyler olarak gelişimine de katkı sunacaktır.

Bu nedenle afetlere hazırlık ve risk azaltma süreçlerinde çocukların aktif katılımı ne kadar önemliyse, afet sonrasında yaşadıkları ruhsal travmaların anlaşılması ve iyileştirilmesi de bir o kadar hayati önemdedir.

2.2.4.1. Afet Sonrası Çocuk ve Travma

Travma kavramı, bireyin ruhsal ve bedensel varlığını çok değişik biçimlerde sarsan, inciten, yaralayan her türlü olayı tanımlamak için kullanılmaktadır (Özen, 2017). Her afet, onu doğrudan deneyimleyen bireylerde kaçınılmaz olarak travmaya neden olmaktadır. Travmalar genellikle fiziksel, psikolojik ya da her iki yönü kapsayan kombine türler olarak sınıflandırılmaktadır.

Modern psikolojik travma kavramına dair ilk tanımlar, 1966 yılında Büyük Londra Yalgın’ında sağ kurtulan bir kişinin günlüğüne yansıyan uyku bozuklukları, kâbuslar, korkular ve unutulamayan anılar aracılığıyla belirginleşmiştir. 1970’li yıllara kadar travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), daha çok savaşla ilişkilendirilmiş olsa da ilerleyen yıllarda afetler gibi farklı nedenlerin de bu tür travmaları tetikleyebileceği kabul edilmiştir. 20. yüzyılın sonlarına doğru ‘travma’ terimi hem daha sık kullanılmaya

başlanmış hem de ‘travma sonrası stres bozukluğu’ uzmanlar arasında ortak bir tanı kategorisi olarak benimsenmiştir (Ay, 2016). Bu da travmaların bireyler üzerinde unutulmaz izler bırakarak derin ruhsal değişimlere neden olduğunu göstermektedir.

Travmayı sadece doğrudan afeti yaşayan bireyler değil, onların yakın çevresi (*aileleri, arkadaşları, akrabaları veya iyileşme sürecine destek sunan profesyonel görevliler de dahil*) deneyimleyebilmektedir. Afetler, sosyo-ekonomik, kültürel ya da demografik ayırım gözetmeksizin toplumun tüm kesimlerini etkileyebilmektedir. Ancak afetlerden can kaybı ve geçim sıkıntısı açısından en fazla etkilenen gruplar, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yoksullar, kadınlar ve çocuklardır (Islam, 2020).

Yetişkinlere kıyasla, çocukların afetlerden çok daha fazla etkilendiği bir gerçektir. Toplumun en kırılgan ve savunmasız kesimini oluşturan çocuklar ve ergenler, afet sırasında ve sonrasında hem fiziksel hem de psikolojik travmalara maruz kalabilmektedir (Balaban, 2006). Travmatik olaylara verilen tepkiler bireyden bireye farklılık gösterebilir; bir birey için önemsiz görülebilecek bir olay, bir başka bireyde uzun süreli psikolojik yardımı gerektirecek düzeyde etkiler yaratabilir. Bu noktada, duygu düzenlemesi ve ifade kapasitesi gelişimini henüz tamamlamamış olan çocuklar, en çok zorlanan grubu oluşturmaktadır.

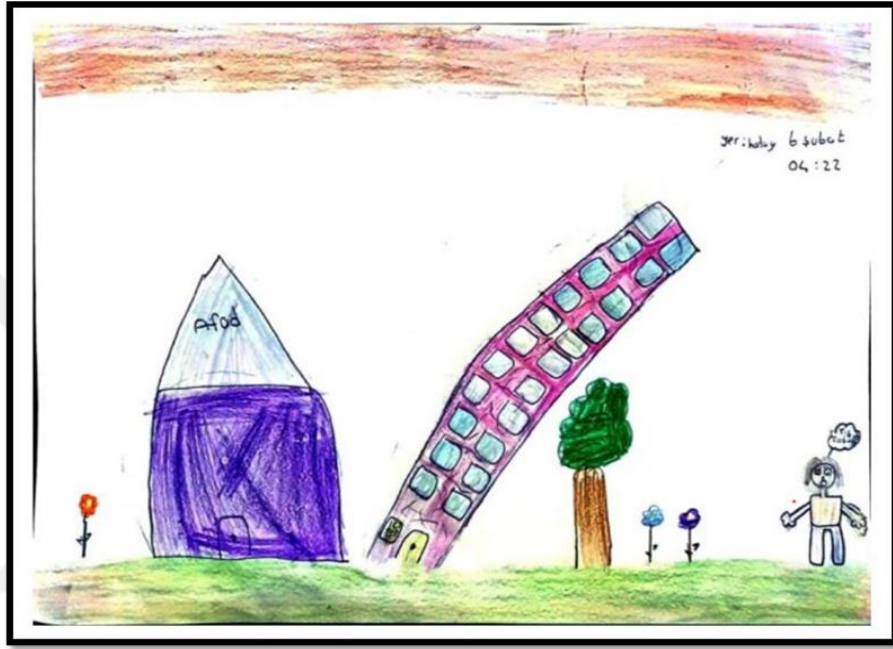
Afetlerin çocuklar üzerindeki etkileri (*depresyon, kaygı bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu gibi*) oldukça derindir ve çocukların bu durumlarla yalnız başa çıkabilmeleri çoğunlukla mümkün değildir. Bu nedenle, psikolojik destek sağlanması, çocukların travmatik deneyimlerle başa çıkmalarına ve gelişim süreçlerine sağlıklı şekilde devam etmelerine katkıda bulunur (Özdemir ve Güler, 2021).

Her yıl dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan birçok afet, çok sayıda çocuğu doğrudan etkilemektedir. Çocuğun içinde bulunduğu bilişsel gelişim dönemi, tehlikenin boyutunu anlamlandırma kapasitesini etkilediği gibi, yaşadığı travmanın şiddetini de belirlemektedir (Çakmak ve ark., 2018). Ayrıca, yaş ve cinsiyete göre duyguları ifade etme biçimlerinin farklılık göstermesi, çocukların travmayı dışı vurum süreçlerinde bireysel çeşitlilikleri de beraberinde getirmektedir.

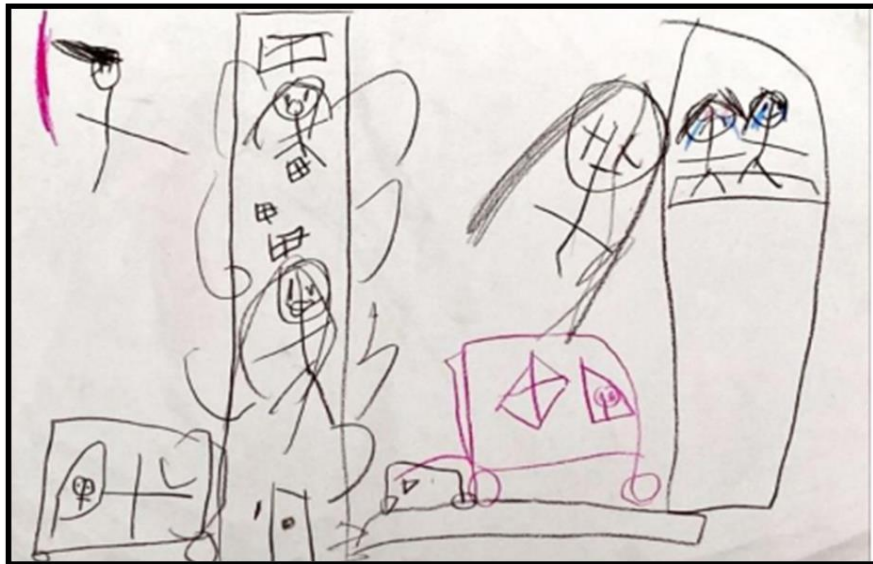
Bu çeşitlilik, afet sonrası çocukların resimlerinde ve oyunlarında da gözlemlenebilir. Örneğin, depresi yaşamış 9 yaşında bir kız çocuğunun yaptığı bir çizimde (Şekil 10), kendisinin resmin alt köşesinde yalnız bir şekilde yer alması yalnızlık duygusunu, ellerini açmış olması ise sosyal desteğe olan ihtiyacını yansıtmaktadır. Çevresini çiçekler, ağaçlar ve yeşilliklerle tasvir etmiş; dışarının içeriden daha güvenli olduğuna dair semboller kullanmıştır. Ayrıca, büyük bir çadır

izerek bu mekânın güvenlik duygusunu temsil ettiğini ifade etmiştir (Akay, 2023, şekil 10).

Benzer şekilde, 6 yaşında bir çocuğun çizdiği başka bir resimde, bina içinde kalan bireyleri kurtarmak üzere gelen ambulans figürüne yer verilmiştir. Uçurtma ve ambulansın pembe renkli olması, çocuğun kurtarma eylemini olumlu bir duyguyla ilişkilendirdiğini göstermektedir (Semiz, 2024, şekil 11).

şekil 10. Depremi Yaşayan 9 Yaşında Bir ocuğun çizdiği Resim (Akay, 2023).

şekil 11. Depremi Yaşayan 6 Yaşında Bir ocuğun çizdiği Resim (Semiz,2024)

Çocuğun travmaya tepkisi; yaşına, gelişimsel dönemine, cinsiyetine, yaşadığı kayıplara ve önceki deneyimlerine göre farklılık gösterebilir. Bu çerçevede, gelişim dönemlerine göre çocukların afetlere verdiği tepkiler aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çocukların depreme verdikleri tepkiler de ailenin yaklaşımı, çocuğun yaşı, cinsiyeti, kayıp yaşayıp yaşamadığı, önceki yaşantıları, ekonomik koşulları ve sahip olduğu sosyal destek gibi çeşitli etkenlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Türkiye’de yaşanan 1999 Gölçük ve 2011 Van depremlerinden sonra çocuklarla yapılan çalışmalarda, çocukların çoğunda öfke hali, kötü rüyalar, uykuda konuşma, ağlama ve huzursuzluk gibi tepkiler gözlemlenmiştir. Bir yakınını kaybeden çocuklarda ise bu belirtilere ek olarak, ölen yakınını görme, akranlarıyla birlikte olma ve oyun oynama isteksizliği, yaşına uygun olmayan davranışlar sergileme ve dikkat dağınıklığı gibi durumlar da ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca, büyüklere aşırı bağımlılık, alt ıslatma, psikosomatik ağrılar, tanımlanamayan kusmalar ve okul başarısızlığı da bu süreçte gözlemlenebilen diğer belirtilerdendir (Erol ve Öner, 1999).

Aşağıda, 0-18 yaş aralığındaki çocukların afete verdikleri tepkiler, ilgili yazında yer alan kaynaklar doğrultusunda gelişim dönemlerine göre sınıflandırılarak aktarılmıştır:

Bebeklik Dönemi (0-1 Yaş):

Bebekler afetlerden psikolojik olarak doğrudan etkilenmeseler de çevrelerinde gelişen olumsuzlukların etkilerini zaman içerisinde algılayabilirler. Çevrelerindeki bireylerin duygusal durumlarını anlayabilen bebekler, stresli ve güvensiz ortamlarda uyku düzenlerinde, beslenme alışkanlıklarında bozulmalar yaşayabilirler. Ayrıca, ağlama nöbetleri ve sakinleşme güçlüğü de bu dönemde ortaya çıkabilir. Rutinlerin korunması ve bakım veren kişinin fiziksel teması, bu belirtilerin azalmasına yardımcı olabilir.

Çocukluk Öncesi Dönem (2-5 yaş):

Bu yaş grubundaki çocuklar, yaşadıkları afeti anlamakta ve bu durumla baş etmekte oldukça zorlanırlar. Üzgün ve kaygılı ebeveynlerden, kendileri için değerli olan eşyalardan (ev, oyuncak, kıyafet, öğretmen vb.) ayrı kalmak, çocuklarda endişeye yol açabilir. Gerçekle hayali ayırt edememeleri nedeniyle yaşanan afet için kendilerini suçlayabilirler. Uyku terörü, regresyon, sese aşırı duyarlılık, altına kaçırma, iştahsızlık,

aşırı hareketlilik ve duygusal dalgalanmalar bu dönemde gözlemlenebilen başlıca tepkilerdir. Ayrıca, oyunlarında yaşadıkları depremi tekrar tekrar canlandırmaları yaygın bir davranış biçimidir. Depremi yaşamış çocukların, oyunlarında aynı senaryoyu sürekli tekrar ederek olayın sonucunu değiştirmeye çalıştıkları görülmektedir (Aral, 2023). Bu dönemde, çocuklara duygularını ifade edebilecekleri alanlar sunmak ve onlarla açık, sade bir dil kullanarak iletişim kurmak önemlidir.

Okul Çağı Çocukluk Dönemi (6-11 yaş):

Okul çağı çocukları, bilişsel gelişim düzeyleri nedeniyle afetleri anlamlandırmakta daha yetkindirler. Ancak buna rağmen, travmaya verdikleri tepkiler arasında uyku bozuklukları, somatik şikâyetler, kâbuslar, yemek yeme davranışında azalma ya da aşırılık gibi belirtiler yer almaktadır (Gökler Danışman ve Okay, 2017). Bu yaş grubunda da yüksek düzeyde kaygı gözlemlenebilir; özellikle sevdiklerinden ayrılma korkusu ön plandadır. Aynı zamanda konsantrasyon sorunları, yoğun öfke duygusu ve uyku problemleri de bu dönemin belirgin travma tepkileri arasında yer almaktadır.

Ergenlik Dönemi (12-17 Yaş):

Ergenlik dönemindeki çocuklarda afet sonrası süreçte olayın etkisi iki uçta gözlemlenebilir: bazı bireylerde olay çok şiddetli yaşanırken, bazı bireylerde ise tamamen inkâr edilebilir. Afetin ardından, bireyin çaresizlik duygusuyla baş edememesi sonucu daha öfkeli veya kayıtsız tavırlar sergilemesi mümkündür. Bu durum, dışavurum olarak güvensizlik hissine ve benlik saygısında dalgalanmalara neden olabilir (Veenema ve Schroeder, 2002). Yapılan araştırmalar, bu yaş grubunda afet sonrası madde kullanımı, intihar eğilimleri, sorumsuz davranışlar, uyku bozuklukları, çeşitli korkular (örn: *karanlık korkusu*), kâbuslar, bunalım ve iştahsızlık gibi durumların gelişebileceğini göstermektedir.

1988 yılında Goenjian ve Pynoos tarafından Ermenistan depreminden 18 ay sonra gerçekleştirilen bir çalışmada, 8-16 yaş aralığında bulunan 111 çocuğun %70'ine Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) teşhisi konmuştur. Pynoos ve arkadaşlarının, aynı depremde üç yıl sonra yürüttükleri başka bir çalışmada, sağlık merkezine başvuran 3-17 yaş aralığında 231 çocuk üzerinde yapılan değerlendirme sonucunda, TSSB tanısı almış çocuklar arasında 5 yaşın en fazla zarar gören yaş grubu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla daha fazla zarar gördüğü

de saptanmıştır (İşmen, 2001). Afetlerin etkilerinin zamanla azalabileceği gibi, yıllar sonra farklı biçimlerde yeniden ortaya çıkabileceği de unutulmamalıdır.

Afetlerin bu denli derin etkiler yarattığı çocuklar, toplumun en kırılgan ve aynı zamanda geleceğini oluşturan bireyleri olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle, afet yönetiminde çocuğu merkeze alan sistemlerin geliştirilmesi yalnızca insani bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir zorunluluktur.

Gelişimsel dönemlerine göre afetlere verdikleri tepkilerin farklılık göstermesi, çocukların afet sonrası yaşadıkları travmalarla başa çıkma kapasitelerinin de farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu farklılıklar, çocukların yaş, cinsiyet, psikososyal destek düzeyi ve önceki yaşam deneyimlerine göre değişen özgün ihtiyaçlarını dikkate alan bir afet yönetimi anlayışını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, afet sonrası süreçlerin yalnızca genel müdahale ve iyileştirme mekanizmalarıyla değil, aynı zamanda çocukların gelişimsel ve duygusal hassasiyetlerine duyarlı özel politikalarla yürütülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, çocukların afetlere karşı korunması, yalnızca bireysel ya da ailevi çabalarla değil, kamusal sorumluluk taşıyan çocuk merkezli afet yönetimi yaklaşımlarıyla mümkündür.

Afetlerin çocuklar üzerindeki etkilerinin gelişimsel düzeylere göre farklılık göstermesi, bu alanda bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Özellikle bebeklikten ergenliğe kadar olan dönemde çocukların gösterdiği tepkiler, yalnızca yaşla değil; cinsiyet, aile yapısı, sosyoekonomik koşullar, kayıp yaşantısı ve sosyal destek düzeyi gibi değişkenlere bağlı olarak da şekillenmektedir. Bu durum, çocukların afet sonrası yalnızca korunması gereken bireyler olarak değil; aynı zamanda özgün ihtiyaç ve haklara sahip özneler olarak ele alınmasını zorunlu kılar. Gelişimsel farklılıklar dikkate alınmaksızın yapılan müdahaleler, çocukların afet sonrası iyileşme sürecini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle afet yönetiminde çocuk odaklı, hak temelli ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.

Bu noktada, çocuk merkezli afet yönetimi yaklaşımı yalnızca çocukların korunmasına yönelik değildir; aynı zamanda onların afet öncesi hazırlık süreçlerinden afet sonrası iyileşmeye kadar tüm aşamalarda aktif bir şekilde sürece katılımını esas alır (Prout, 2005).

Yaşanan doğal afetler, çocukların ailelerinden bir süre de olsa ayrı kalarak kendilerini endişeli ve savunmasız hissetmesine sebep olacak durumları meydana getirebilir. Çocuk bu olayın yinelenebileceğinden ve bu sefer ailesini bulamamaktan korkabilir (Brooks & Siegel, 1996). Deprem travmasıyla baş edebilmesi için destek

alması gereken çocuklar için iyileşmenin yöntemlerinden biri de oyun oynamaktır. Nitekim çocukların afetlere ilişkin baş etme mekanizmalarının güçlenmesi açısından oyun büyük önem taşımaktadır.

Yapılan çalışmalar, çocukların yetişkinlere oranla hayal dünyalarının daha geniş olması sebebiyle birçok durumdan ve birçok şeyden farklı çok sayıda oyun üretebildiklerini göstermektedir. Çocuğun oyun oynama davranışını; çocuğun yaşı, oyun ortamı/alanı, öğretmen ve oyuncaklar (oyun materyalleri) gibi öğeler doğrudan etkilemektedir (Saracho, 2002). Bu doğrultuda, çocuğun oyun oynayabilmesi için güvenli, yaşına uygun, gelişimsel olarak destekleyici materyallere; bazı durumlarda yönlendirici öğretmenlere, uygun biçimde rehberlik eden ebeveynlere ya da bakım veren kişilere ve donanımlı mekânsal alanlara gereksinim duyduğu yadsınamaz bir gerçektir. Oyun esnasında duygularını daha rahat ifade edebilen çocukların, günlük yaşama daha hızlı uyum sağlayabildikleri de dikkat çekmektedir. Nitekim yaş ilerledikçe oyun türü değişmekle birlikte, insan yaşamı boyunca oyun davranışı sürdürülmektedir. Oyun yalnızca öğrenmeyi desteklemek amacıyla değil, aynı zamanda eğlenmek, ruhsal ve bedensel gelişimi sağlamak ve iyileşme sürecini desteklemek için de oynanır. Çocuklar oyun aracılığıyla içinde yaşadıkları dünyayı anlamlandırmaya çalışırlar (Saracho, 2003).

Her çocuğun hakkı ve temel gelişim ihtiyacı olan “oyun” olgusu, afet sonrası koşullarda çok daha yaşamsal bir rol üstlenmektedir. Bu doğrultuda, afet deneyimini yaşamış çocuklar açısından oyun; güçlü bir iyileşme aracı, rahatlama kaynağı ve duygularını ifade etme biçimi olarak öne çıkmaktadır. Oyun aracılığıyla çocukların çevreleriyle, yaşam alanlarıyla, hatta kentleriyle kurdukları bağın yeniden tesisi mümkün olabilmektedir.

Aşağıda yer alan fotoğraflarda Hatay Konteyner Kent’te yaşayan çocukların oyun oynadıkları alanlar görülmektedir (Fotoğraf 3, Fotoğraf 4). Çocukların kendilerine ait oynayabildikleri tek alanın, tel örgüyle çevrelenmiş oyun parkı ve konteynerlerin arasındaki boşluklardan ibaret olması, afet sonrası yaşam alanlarının çocuk ihtiyaçları açısından ne kadar yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çocuk merkezli afet yönetimi yalnızca psikolojik destek değil, aynı zamanda mekânsal planlama, sosyal politikalar ve eğitim uygulamalarıyla entegre edilmiş bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Fotoğraf 3. Hatay Konteyner Kentte Oyun Oynayan Çocukların Görseli (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 4. Hatay Konteyner Kentte Oyun Oynayan Çocukların Görseli (Günday Dünder, 2024)

Çocukların afet sonrasında yaşadıkları psikososyal sorunlarla baş edebilme süreçlerinde oyunun oynadığı rol, yalnızca bireysel bir iyileşme aracı olmakla kalmayıp aynı zamanda çocukların çevreleriyle kurdukları ilişkinin yeniden inşasında da kritik öneme sahiptir. Oyun, çocukların yalnızlık, korku ve belirsizlik duygularını ifade etmelerine imkân tanırken; aynı zamanda yaşanan travmayı anlamlandırma ve denetim duygusu kazanma süreçlerinde etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak çocuğun bu türden bir iyileşme sürecine girebilmesi için mekânsal koşulların da güvenli, erişilebilir ve nitelikli biçimde düzenlenmiş olması gerekir. Dolayısıyla oyun, mekânsal bir meseleye dönüşmekte ve kent planlamasının konusu hâline gelmektedir. Bu noktada çocukların kentle bağ kurabilmelerine olanak tanıyan, afet sonrası güvenli oyun alanlarının varlığı hem bireysel hem toplumsal iyileşmenin sürdürülebilirliği açısından kritik bir gerekliliğe dönüşmektedir.

Bu çerçevede, afet sonrasında oyun hakkı gibi temel ihtiyaçların sürekliliğini güvence altına alan, çocukların fiziksel ve psikososyal iyilik hallerine katkı sağlayan kent ortamlarının oluşturulmasının gerekliliği, '*çocuk dostu kent/çocuk dostu mekanlar*'

anlayışını gündeme getirmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde, bu yaklaşımın temel ilkeleri daha detayda ele alınacaktır.

2.2.4.2. Afet Sonrası Planlama ve Çocuk İlişkisi: Çocuk Dostu Mekanlar

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, afet sonrası dayanıklı ve sürdürülebilir kentler inşa edebilmek adına; çocukların yalnızca korunması gereken, mağdur konumundaki bireyler olarak değil, aynı zamanda kentsel yaşamın etkin aktörleri olarak ele alınmaları gerekmektedir. Çocukların mekânsal ve psikososyal gereksinimlerine duyarlı bir planlama yaklaşımı benimsenmesi halinde hem toplumsal hem de fiziksel iyileşmenin sağlanabileceği öngörülmektedir (UNICEF, 2020). Afet dönemlerinde, çocukların barınma, beslenme, oyun, güvenlik ve sağlık hizmeti gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında da yetişkinler kadar aksamalar yaşanabilmektedir. Bu bağlamda, afet sonrası süreçlerde çocukların mekânsal gereksinimlerinin doğru analiz edilmesi elzemdir. Kent planlaması, çocukların sosyal gelişimi ve çevre ile kurdukları bağ açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle şehir plancılarının, çocukların fiziksel ve duygusal gereksinimlerini gözeterik daha kapsayıcı ve yaşanabilir kentler oluşturması gereklidir (Elshater, 2017). Bu çerçevede, “Child Friendly Spaces (CFS)” olarak adlandırılan geçici mekânlar, afet sonrasında çocukların oyun oynayabileceği, psikososyal destek alabileceği ve kendilerini güvende hissedebilecekleri alanlar olarak dikkat çekmektedir (Save the Children, 2015).

Afet dönemlerinde çocukların temel ihtiyaçlarının (barınma, beslenme, oyun, güvenlik, sağlık hizmeti) giderilmesinde tıpkı yetişkinler gibi aksamalar olur. Bu bilgi ışığında afet sonrası planlarda mekânsal gereksinimler doğru analiz edilmelidir. Kentin planlaması, çocukların sosyal gelişimi ve çevreyle kurduğu bağ açısından önemli rol üstlenir; bu sebeple şehir plancıları çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını göz önüne alarak daha kapsayıcı ve yaşanabilir şehirler planlamalıdır (Elshater, 2017). Bu bağlamda, *Child Friendly Spaces (CFS)* adı verilen geçici mekânlar, çocukların afet sonrası oyun oynayabileceği, psikososyal destek alabileceği ve güvenli hissedebileceği alanlar olarak öne çıkmaktadır (Save the Children, 2015).

Güncel kent planlama literatürü, ‘çocuk dostu’ kavramının toplumsal dayanıklılığı artırarak mekânsal adaleti sağladığını ortaya koymaktadır. Örneğin Pia ve Bezboruah (2025), çocuk dostu yerleşimlerin oyun, aktif ulaşım, doğaya erişim, kamusal mekânlar, eğitim ortamları, aidiyet ve hizmetlere erişim gibi kavramlardan

meydana geldiğini belirtmiştir. Bu kavramlar afet sonrası iyileşme süreçlerinde rehber görevi üstlenebilirler.

Çocuk Dostu Kent, çocuğun yaşadığı kente kendini ait hissettiği, alınan kararlarda söz sahibi olduğu, fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimini destekleyebilen özelliklere sahip kent olarak ifade edilmektedir (Akyel ve Akpınar, 2019). Böylece çocuklar, ilerleyen yıllarda yaşadıkları şehre sahip çıkan, kente karşı sorumluluk hisseden bireyler hâline gelebilecektir. Bu tür kentlerde çocuklar, mutlu ve güvende hissederek büyürler. Toplumun geleceğini şekillendirecek olan çocuklar için, başta yerel yönetimler olmak üzere tüm aktörlerin sorumluluk alması gerekmektedir.

Ne var ki, günümüzde kent planları hazırlanırken çocuk ve çocuk kullanım alanları yeterince önemsenmemektedir. Oysa nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan çocukların, sağlıklı fiziksel ve ruhsal gelişimleri için açık, güvenli ve kaliteli alanlarda aktif şekilde vakit geçirebilmeleri gerekmektedir. Ancak, insanoğlunun değişen talepleri, kontrolsüz betonlaşma ve plansız kentleşme nedeniyle, çocukların güvenli biçimde oyun oynayabilecekleri alanların büyük ölçüde ortadan kalktığı da gözlemlenmektedir.

Modern dönemde endüstrileşme ve kontrolsüz kentleşme süreçleri sonucunda, yoğun araç trafiği nedeniyle sokaklar oyun alanı olmaktan çıkmış ve çocuklar açısından tehlikeli mekânlara dönüşmüştür (Atıcı-Öztürk, 2021). Bu durum, çocuklar için oyun alanlarının güvenli ve yaşlarına uygun biçimde tasarlanmasını zorunlu kılmaktadır. Ne yazık ki çocukluk dönemi, toplum tarafından sıklıkla geçici bir evre olarak değerlendirildiğinden, bu konuya gerekli özen gösterilmemektedir. Ayrıca, oy kullanma hakkı bulunmayan bir toplumsal grup olan çocukların siyasi temsil yetilerinin bulunmaması ve bu nedenle kamusal alanda kente dair taleplerini dile getirebilme imkânlarının sınırlı olması, kentlerin çocuklar göz önüne alınmadan tasarlanmasına neden olmaktadır (Churchman, 2003). Bu noktada, planlama süreçlerinde çocukların yaş, cinsiyet ve gelişim düzeylerine uygun katılım mekanizmalarının oluşturulması önem arz etmektedir (Malone, 2006).

Oyun alanlarının mekânsal konumu dikkatle belirlenmeli, hava koşullarına karşı korunaklı yarı açık mekânlar tasarlanmalı; çocukların tek başına evlerine güvenli şekilde ulaşabilecekleri düzenlemeler yapılmalı ve çocukların kent yaşamı içerisinde kendilerini güvende hissedebilecekleri alanlar kurgulanmalıdır. Belirli aralıklarla, yalnızca ebeveynlere değil tüm topluma yönelik olarak çocuk haklarına dair farkındalık

artırıcı eğitimler verilmeli; çocuğun özgürlük alanının sınırlandırılmayacağı, güvenli mekânlarının tehdit edilemeyeceği toplumsal bilinç düzeyinde kabul görmelidir.

Çocuk dostu şehirler; sağlık, barınma, eğitim, oyun, güvenlik, yönetime katılım gibi çocukların temel haklarını bütüncül biçimde içermektedir. Afet sonrasında oluşturulacak çocuk dostu şehirlerde de tüm bu haklar merkeze alınmalı; çocukların daha dayanıklı ve yaşanabilir ortamlarda büyümesi hedeflenmelidir. Bu bağlamda, çocukların psikososyal gereksinimlerinin göz önünde bulundurulduğu kentsel planlama süreçlerinde, çocuklara aktif biçimde söz hakkı tanınması büyük önem taşımaktadır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de birçok çocuk dostu kent projesi hayata geçirilmiş olup, bu projeler aracılığıyla afet sonrasında çocuk odaklı kentsel dönüşümün gerçekleştirilebilir olduğu görülmektedir. Örneğin Peru’da, afet sonrası kurulan geçici barınma alanları zamanla kalıcı hâle getirilmiş ve çocukların fiziksel ve duygusal gereksinimlerine cevap verecek biçimde yeniden tasarlanmıştır. Bu proje kapsamında, çocuklara oyun alanları, güvenli yaya yolları ve sosyal etkileşim alanları sağlanmıştır (Wanuz & Távara, 2020). ABD’nin New Jersey eyaletinde bulunan *Resilien City Park* projesi, hem su baskını kontrolü sağlayan altyapı sistemlerine sahiptir hem de çocuklara yönelik oyunla öğrenme alanları sunmaktadır (The Guardian, 2025). Bu çok yönlü mekânsal yaklaşım, afet direnci ile çocuk refahını bütünleştiren örnek bir model sunmaktadır.

Benzer şekilde, Çin’de uygulanan ‘Sponge City’ (*Sünger Şehir*) stratejileri, kentleri suyu emebilen ve doğayla uyumlu alanlar hâline getirmeyi hedeflemektedir. Bu tür kentsel müdahaleler, afet riskini azaltmanın yanı sıra çocukların doğayla ilişkisini güçlendirme potansiyeline de sahiptir (Yu, 2018).

Çin’de gerçekleştirilen bir simülasyon çalışması, ilkökul çağındaki çocukların deprem tahliye süreçlerindeki davranışlarını analiz etmiş ve okul binaları ile tahliye yollarının çocukların fiziksel kapasiteleri ve psikolojik duyarlılıklarına uygun olarak tasarlanması gerektiğini ortaya koymuştur (Zhao, 2017).

Haiti’de 2010 yılında meydana gelen deprem sonrasında, 20 çocuk dostu alan oluşturulmuş ve çocuklara yapılandırılmış oyun aktiviteleri sunulmuştur (Save the Children, 2010). Bu alanlar, çocukların güvenliğini sağlamayı ve duygusal iyi oluşlarını desteklemeyi amaçlamaktadır.

Amurt, 2010 yılı Mart–Ekim ayları arasında Port-au-Prince’de 10 çocuk dostu alanı işletmiştir. Bu merkezler, çocuklara hem psikososyal hem de eğitimsel destek sunarak afet sonrası yaşamlarına uyum sağlamalarına katkı sunmuştur. Dünyada örnek

teşkil eden bu tür projelerden ilham alınarak Türkiye’de de afetlere karşı güvenli ve dirençli kentler inşa edilebilir.

Bu doğrultuda, çocuklarda afet bilinci geliştirmek ve onların güvenli çevrelerde büyümesine katkı sunmak amacıyla; Zeytinburnu Afet Eğitim Parkı (İstanbul), Kadıköy Belediyesi Çocuk Dostu Yaşam Alanları, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı öğrencilerinin ‘Deprem Parkı’ önerileri gibi çeşitli uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu tür çalışmalar, ülke genelinde yaygınlaştırılarak afet sonrası çocuk odaklı kentleşme süreçlerinin önemli bir bileşeni hâline getirilebilir.

Afet sonrası süreçlerin sadece fiziksel yeniden inşa faaliyetleriyle sınırlı kalmaması gerektiği açıktır. Bu süreçlerin çocukların özgün ihtiyaçlarını gözeten ve onların aktif katılımını önceleyen bir yaklaşımla ele alınması hem bireysel hem de toplumsal iyileşmenin temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, çocuk dostu kentler yaklaşımı afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde güçlü bir zemin sunarken, bu yaklaşımla uyumlu bir biçimde yapılandırılacak çocuk merkezli afet yönetimi sistemleri, afet döngüsünün tüm aşamalarında çocukların korunmasını ve güçlendirilmesini sağlayabilir. Dolayısıyla, afetlere karşı çocukların yalnızca fiziksel olarak değil, sosyal, duygusal ve psikolojik açıdan da desteklenmesini hedefleyen bütüncül bir yönetim modeline duyulan ihtiyaç daha da görünür hale gelmektedir. Bu bağlamda, aşağıda ele alınan çocuk merkezli afet yönetimi, çocukların afetler karşısındaki kırılgan konumlarını dikkate alarak planlama ve müdahale süreçlerine entegre edilmesini amaçlayan sistematik bir çerçeve sunmaktadır.

2.2.4.3. Çocuk Odaklı Afet Yönetimi

Afetlerin etkisini çocuklar ve yaşlı bireyler, yetişkin bireylere kıyasla daha uzun sürede atlatabilmektedir. Zarar gören insan grupları içerisinde çocuklar, afetin etkilerini kavrayabilecek bilişsel olgunluğa henüz ulaşmamış olmaları ve dünyayı yeni yeni anlamlandırma sürecinde bulunmaları nedeniyle afet toplumunun en incinebilir ve zarar görebilir kesimini oluşturmaktadır (Erkan, 2010). Nitekim, çocukların afetlerden yetişkinlere kıyasla daha fazla etkilendiğini ortaya koyan Norris ve arkadaşlarının çalışmasına göre, okul çağı çocuklarının %48’i afetlerden orta düzeyde etkilenirken, %52’si ciddi veya çok ciddi düzeyde etkilenmektedir (akt. Akhter, 2015). Üstelik bu etkilenme yalnızca okul çağı çocuklarıyla sınırlı kalmayıp her yaştan çocukta görülmekte; bu durum ise çocukların hayat boyu tıbbi, psikolojik ve maddi desteğe

ihtiyaç duymalarına neden olabilmektedir. Örneğin, enkaz altında kalıp canlı kurtarılan ancak uzun süre hastanede tedavi görmek zorunda kalan, bazı organları amputé edilen ya da vücut fonksiyonları kalıcı olarak zarar gören çocuklar, yaşamları boyunca desteklenmek durumunda kalmaktadır (Allen ve ark., 2007). Bununla birlikte, fiziksel olarak zarar görmese dahi depresi yaşamış ve belki de ailesinden ayrılmak zorunda kalmış çocuklar da ağır travmalar yaşayabilmektedir. Bu nedenle, toplumun en savunmasız kesimi olan çocuklar başta olmak üzere, toplumun geri kalanının da benzer olumsuzlukları yaşamaması adına afet yönetim planlarının gereksinimlere uygun biçimde hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Afet yönetimi, yukarıdaki bölümlerde de belirtildiği üzere afet öncesi, afet anı ve afet sonrası olmak üzere üç temel aşamadan oluşmaktadır. Bu bağlamda çocuk merkezli afet yönetimi; afet yönetiminin hem kriz hem de risk yönetimi aşamalarında, literatürde de yer aldığı biçimiyle, afet toplumunun en kırılgan grubu olan çocukların olası tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını, giderilmesini ve afetleri en az zararla atlatabilmelerini amaçlayan bir yaklaşımdır (Limoncu & Atmaca, 2018).

Çocuk odaklı afet yönetimi, afetlerin çocuklar üzerindeki özel etkilerini dikkate alarak onların korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesini amaçlayan bütüncül bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, çocukların fiziksel, psikososyal ve eğitsel ihtiyaçlarının afet öncesi, sırası ve sonrasında sistematik biçimde ele alınmasını gerektirir. Dünyada çocuk odaklı afet yönetiminin başarılı uygulamalarına örnek olarak, 2010 Haiti depremi sonrası kurulan ‘Çocuk Dostu Alanlar’ (*Child Friendly Spaces*) verilebilir. Save the Children ve UNICEF iş birliğiyle oluşturulan bu alanlarda çocuklara güvenli oyun ve psikososyal destek sunularak travmanın etkilerinin azaltılması hedeflenmiştir (Save the Children, 2010). Bu uygulama, çocukların afet sonrası normale dönüş süreçlerine önemli katkı sağlamış ve müdahalelerde çocukların özel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasının önemini ortaya koymuştur.

Bir diğer örnek olarak Japonya’da 1995 Hanshin-Awaji depremi sonrası geliştirilen çocuk merkezli afet eğitim programları dikkat çekicidir. Japon hükümeti, afet yönetimi stratejilerine çocukların aktif katılımını entegre ederek, okul müfredatına afet bilinci ve ilk yardım eğitimlerini dahil etmiştir. Bu süreçte, çocuklara verilen söz hakkı sayesinde çocuklar hem aktif yurttaşlar haline gelmiş hem de yaşadıkları deprem travmalarını hafifletebilmişlerdir. Çocukları da kapsayan bir afet yönetim planı benimsenerek, eğitim müfredatlarında afetler, ilk yardım ve risk bilinci konularına daha fazla yer verilmiş; böylece çocuklar, sadece mağdur bireyler değil, aynı zamanda

bilinçli ve dayanıklı bireyler olarak yetişmişlerdir. Ayrıca, çocukların psikososyal iyilik halini desteklemek amacıyla afet temalı müzeler ve parkların kurulmasıyla, afet deneyimlerine yönelik interaktif öğrenme ve unutmanın önüne geçilmesi hedeflenmiştir (URL 13).

Benzer şekilde, ABD’de New Jersey eyaletinde geliştirilen Resilient City Park projesi, afetlere karşı dayanıklılığı artırırken çocukların öğrenme ve oyun ihtiyaçlarını da karşılayan yenilikçi bir mekânsal tasarım örneğidir. Proje, su baskını gibi afet risklerini azaltacak altyapı çözümlerini çocukların oyun alanları ile entegre ederek hem fiziksel güvenliği hem de psikososyal gelişimi desteklemektedir (The Guardian, 2025). Bu tür çok boyutlu yaklaşımlar, afet yönetimi planlarının çocukların gelişimsel özelliklerini göz önünde bulundurarak yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Ayrıca, Çin’de uygulanan ‘Sponge City’ (Sünger Şehir) projeleri, doğayla uyumlu ve sürdürülebilir kent tasarımlarıyla afet risklerini azaltırken, çocukların doğal çevre ile sağlıklı ilişkiler kurmasını da sağlamaktadır. Bu projeler kapsamında geliştirilen yeşil alanlar ve su yönetimi sistemleri, çocukların oyun ve sosyal etkileşim alanlarına da hizmet etmekte ve böylece psikososyal iyileşmeye katkıda bulunmaktadır (Yu, 2018). Bu tür örnekler, afet yönetiminde mekânsal ve sosyal ihtiyaçların entegrasyonunun, çocukların iyileşme süreçlerine olumlu etkilerini göstermektedir.

Türkiye’de henüz çocuk odaklı bir afet hazırlık planının bulunmaması, bu alanda acil önlem alınması gereken bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir (Erbil, 2023). Bununla birlikte ilgili ulusal yazında akademik düzeyde bu konuda yapılmış çalışmalara da rastlanmaktadır. Örneğin, çocuk merkezli afet yönetimine ilişkin yürütülen ulusal bir çalışmada, yönetim aşamaları risk ve kriz olmak üzere iki temel başlık altında sınıflandırılmış ve aşağıdaki şekilde şematize edilmiştir (Şekil 12) (Kadıoğlu, 2011).

Söz konusu şekilde yer alan çocuk merkezli afet yönetimi aşamaları şu şekilde detaylandırılmaktadır:

(1) Hazırlık Aşaması:

Bu aşamada, çocuklara afetin ne olduğu, hangi tür afette hangi korunma yöntemlerinin tercih edilmesi gerektiği aile, okul ve toplum tarafından aktarılmalı ve öğretilmelidir. Özellikle okul müfredatında bu tür bilgilere sistematik olarak yer verilmesi büyük önem taşımaktadır.

(2) Zarar Azaltma Aşaması:

Afet öncesinde toplumun ve çocukların bilinç düzeyinin artırılması, olası zararların azaltılmasında kritik rol oynamaktadır. Bu bağlamda sosyal, fiziksel ve psikolojik destekler devreye sokulabilir.

(3) Önleme Aşaması:

Olası tehlikelerin önceden öngörülerek fiziksel koşulların çocuklar için uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Hijyen koşulları da dikkate alınarak, bulaşıcı hastalıklara karşı önlemler alınmalı, çocukların daha hassas oldukları bu konuda gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.

(4) Acil Yardım Aşaması:

Arama-kurtarma çalışmaları sırasında çocuklara özel hassasiyet gösterilmeli ve mümkün olan en kısa sürede aileleriyle bir araya getirilmeleri sağlanmalıdır. Barınma, beslenme ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlar öncelikle çocuklar için organize edilmelidir. Ayrıca, savunmasız yapılarına bağlı olarak çocuk istismarı ve çocuk kaçırmaya gibi tehditlere karşı güvenlik önlemleri de en üst seviyede alınmalıdır.

(5) İyileştirme Aşaması:

Barınma gibi temel gereksinimlerin hızlıca karşılanması, çocukların kendilerini güvende hissetmeleri açısından elzemdir. Bu aşamada çocukların eğitime devam edebilmeleri, yaşlılarıyla sosyal etkileşimlerini sürdürebilmeleri sağlanmalı ve psikolojik destek mekanizmaları da devreye alınmalıdır.

(6) Yeniden İnşa Aşaması:

Kalıcı konutlar, eğitim kurumları ve oyun alanları inşa edilirken çocukların ihtiyaçları ve güvenliği esas alınmalı, çocuk dostu yerleşim alanları oluşturulmalıdır.

Şekil 12. Çocuk Merkezli Afet Yönetimi Aşamaları (Kadioğlu, 2011’den yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur)

Şekil 12’ de görülen tüm bu aşamalar, afet sonrası süreçte yalnızca iyileşme değil, aynı zamanda çocukların mekânsal ve psikososyal olarak desteklendiği dirençli ve sürdürülebilir kentlerin kurulmasına da zemin hazırlamaktadır. Bu noktada bir önceki bölümde detaylandırıldığı gibi, çocuk dostu kentler yaklaşımı, çocuk merkezli afet yönetiminin mekânsal karşılığı olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, çocuk odaklı afet yönetimi alanında dünya genelinde geliştirilen modeller ve uygulamalar, çocukların sadece korunması gereken mağdur bireyler olarak değil, aynı zamanda afetlere karşı dirençli ve aktif toplum üyeleri olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımın yerel koşullara uyarlanarak Türkiye’de de sistematik biçimde uygulanması, çocukların afet etkilerinden korunması ve sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi açısından kritik öneme sahiptir.

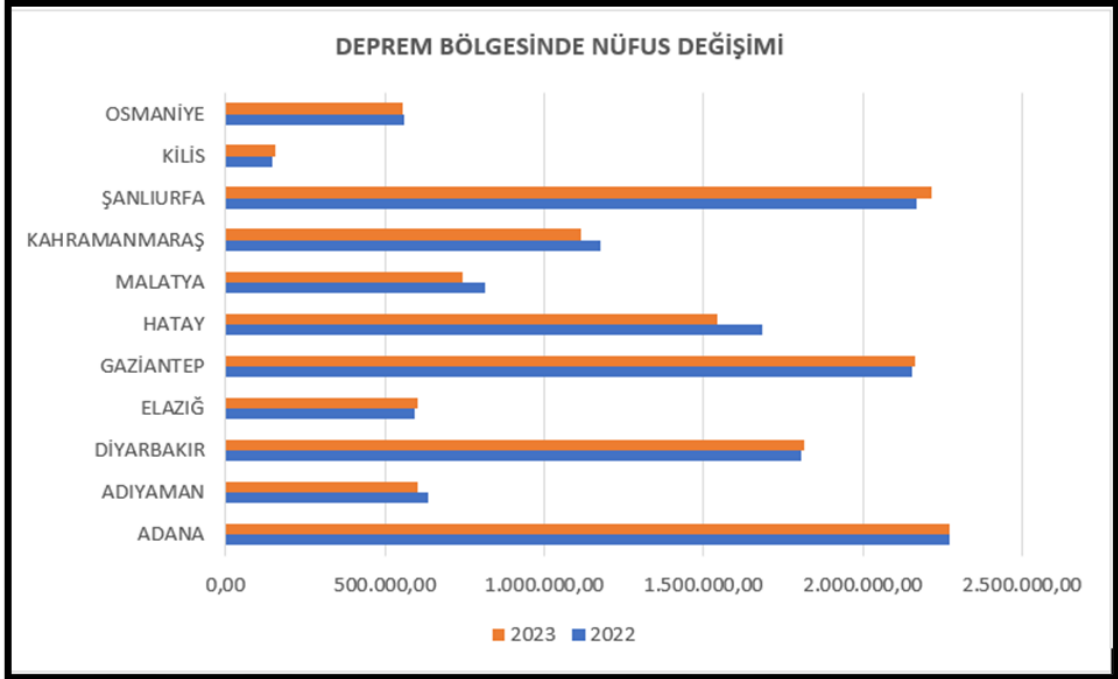
3. SAHA ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu bölümünde örnek alanla ilgili yerinde gözlem sonuçlarına ve 6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş depremini Hatay ilinde yaşamış, 6-18 yaş aralığındaki toplam 390 çocukla gerçekleştirilen anket görüşmelerinin bulgularına yer verilmektedir.

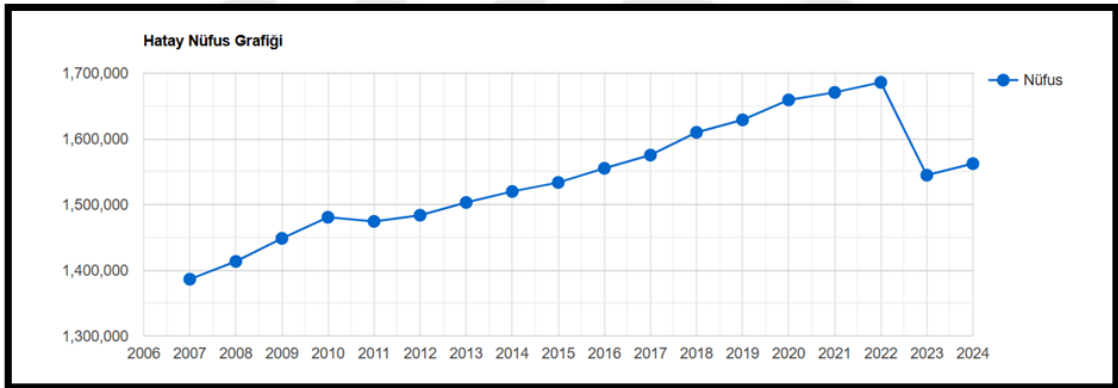
3.1.Örneklem Alan Seçimi

TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 6 Şubat 2023 depreminden etkilenen yerleşimler arasında 2022-2023 yılları arasındaki nüfus değişimine bakıldığında Hatay İl'indeki nüfusun diğer yerleşimlere kıyasla daha fazla eksildiği görülmektedir. İlin 2022 yılındaki nüfusu 1.686.043 kişi iken, depremde sonra belirlenen nüfusu 141.403 kişi eksilerek 1.544.640 kişiye düşmüştür. Bu durum depremde en çok yıkımı ve kaybı yaşadığının da bir göstergesidir (Şekil 13). Aşağıdaki şekillerde Hatay İl'inde Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2023 verilerine göre yıllık nüfusun %8,76 azaldığı, buna karşın 2024 yılında yıllık nüfusun %1,14 arttığı görülmektedir. Şekil 15 'de 2023 yılındaki nüfus değişiminin oldukça keskin olduğu görülebilmektedir (Şekil 14, Şekil 15).

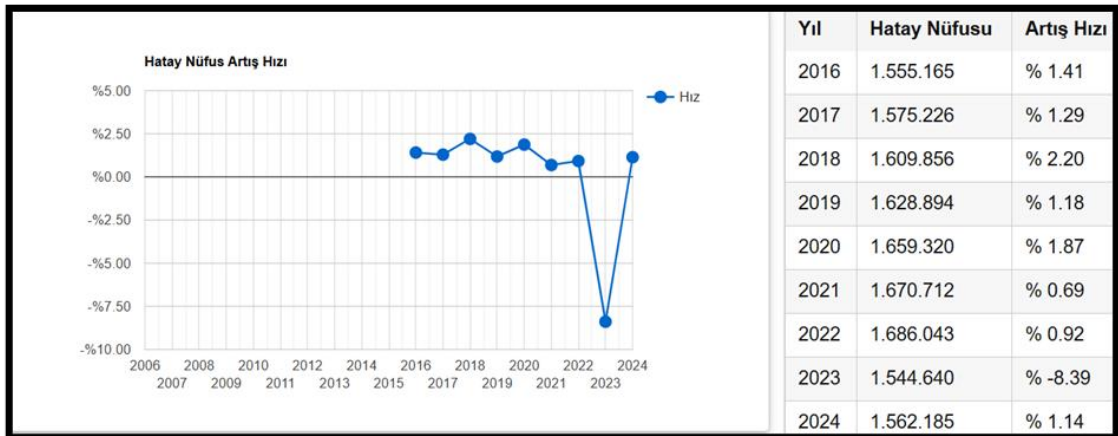
Depremlerde Anadolu Ajansının 2023 Mart ayı verilerine göre Hatay'da 13.517 adet yapı yıkılmış, 8.162 adet yapının acil yıkılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra 67.346 adet yapı ise ağır hasarlı bina olarak tespit edilmiştir. İl Valiliği'nden alınan bilgilere göre mevcut durumda 12.052 adet yıkık yapının enkazı kaldırılmış, 9.218 ağır hasarlı ve acil yıkılması gereken yapılar yıkılmış, yıkıntı atıkları taşınmıştır. Hatay İl'inde yaşanan deprem felaketinde toplam 24.147 kişi hayatını kaybetmiştir (URL 14).

Şekil 13. Deprem Bölgesindeki Nüfus Değişimi (TÜİK, 2022,2023 verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur).

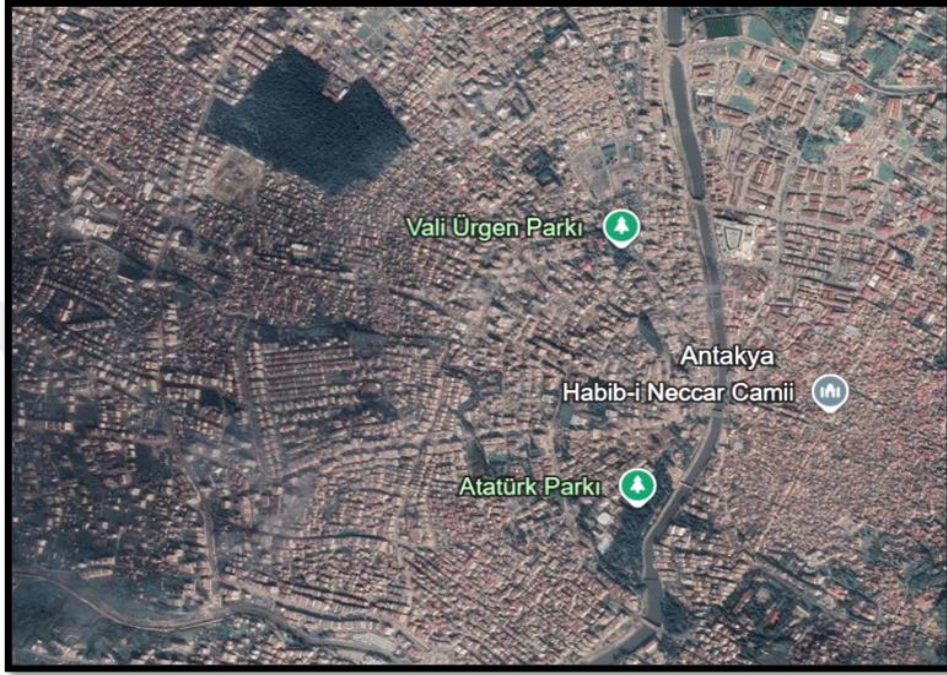

Şekil 14. Hatay İl'inin Yıllara Göre Nüfus Değişim Grafiği (URL 15).

Şekil 15. Hatay İl'inin Yıllara Göre Nüfus Artış Hızı (URL 15).

Hatay, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Elbistan ve Pazarcık ilçesi merkezli 7,8 ve 7,6 büyüklüğündeki depremler ve 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay'ın Defne ve Samandağ ilçeleri merkezli 6,4 ve 5,8 şiddetindeki depremlerle büyük zararlar görmüştür. Özellikle Antakya, Hassa ve Defne ilçeleri en çok hasar alan ilçeler olmuştur (URL16). Aşağıdaki şekillerde Google Earth'den elde edilen uydu görüntüleri, alınan ağır hasarı gözler önüne sermektedir (Şekil 16, Şekil 17).

Şekil 16. Hatay Merkez Deprem Öncesini Gösterir Uydu Görüntüsü (Google Earth, 2023).

Şekil 17. Hatay Merkez Deprem Sonrasını Gösterir Uydu Görüntüsü (Google Earth, 2025).

Şekil 16'da 2023 yılındaki Hatay merkezin depremden önceki durumu, Şekil 17'de ise 2025 yılı deprem sonrası durumu görülmektedir. Bu görüntüler deprem felaketinin ağır sonuçlarını açık bir biçimde göstermektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın raporuna göre, depremin yaşandığı bölgelerde toplam 717.614 bina hasar almıştır.

İletişim Başkanlığınca 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depreminin 2. yılında hazırlanan raporda, depremde etkilenen 11 ilde yer alan, 397 konteyner kentte Ocak 2025 itibarıyla toplamda 651.958 kişi konteynerlerde hayatını devam ettirmektedir. Bu 11 il arasından en çok konteyner kente sahip olan 204 adet konteyner kentle ve 218.379 kişi ile Hatay ilidir (URL 17).

Aşağıda Aralık 2024 tarihinde çekilen fotoğraflarda yıkılmayı bekleyen yapılar ve yıkımı gerçekleştirilip yeniden inşa aşamasına geçilmiş alanlar görülmektedir (Fotoğraf 5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16).

Fotoğraf 5. (Günday Dünder, 2024)

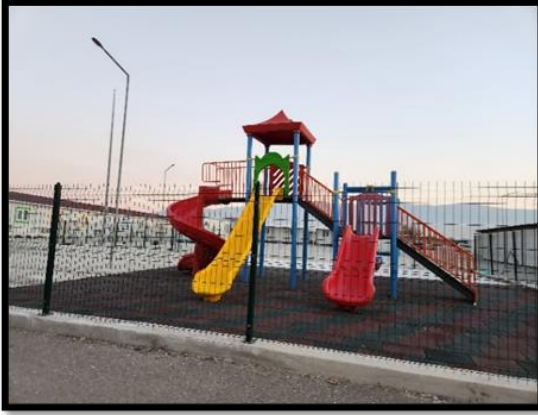
Fotoğraf 6. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 7. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 8. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 9. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 10. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 11. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 12. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 13. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 14. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 15. (Günday Dünder, 2024)

Fotoğraf 16. (Günday Dünder, 2024)

3.2. Örneklem Alanın Genel Özellikleri

Hatay İli ülkenin güneyinde, İskenderun körfezinin doğu kıyılarında yer almaktadır. Batıdan Akdeniz, güney ve doğudan Suriye, kuzeybatıdan Adana, kuzeyden Osmaniye ve kuzeydoğudan Gaziantep ile çevrilidir (URL 18). Hatay'da, merkez ilçe (Antakya) dahil 15 ilçe ve bunlara bağlı 362 köy bulunmaktadır (URL 19). Bu ilçeler; Antakya, Altınözü, Arsuz, Belen, Defne, Dört Yol, Erzin, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Kumlu, Payas, Reyhanlı, Samandağ ve Yayladağı'dır (Şekil 18). Akdeniz iklimi hâkim olan Hatay'da kışlar yağışlı ve ılık, yazlar kurak ve sıcak geçmektedir. Asi nehri şehrin en önemli akarsuyudur. Tarih boyunca çevresinde yerleşilen nehrin kaynağı Lübnan'ın Bekaa Vadisi olup 556 km uzunluğuyla Lübnan, Suriye ve Türkiye olmak üzere üç ülkeden geçmektedir.

Şekil 18. Hatay İli ve İlçeleri Haritası (URL20).

Şehrin başlıca gelir kaynakları tarım, maden, turizm ve sanayidir. Zengin verimlilikteki ovalarında en çok turuncgiller, zeytin, pamuk yetiştirilmektedir. İlde demir, alüminyum, krom, bakır, kurşun, altın maden yatakları mevcut olup demir çelik fabrikası yer almaktadır. Ayrıca ilde yetişen zeytin ve pamuk ürünleri de sanayide yerini almıştır. Önemli bir turizm bölgesi olan Hatay'da başta inanç turizmi olmak üzere şifalı suların bulunması nedeni ile sağlık turizmi, çok çeşitli yiyecekleriyle gastronomi

turizmi, kumsallarıyla deniz turizmi oldukça gelişmiştir. Gelir kaynaklarından biri turizm olan şehir tarihsel ve kültürel özellikleriyle de dikkat çekmektedir.

Hatay, Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biridir. Yöredeki veriler yaşam bulgularının M.Ö. 100.000'li yıllara kadar izlenebildiğini göstermektedir. Elde edilen bulgular; bölgenin paleolitik, neolitik, kalkolitik dönemlerde ve tunç çağında yaygın bir yerleşim yeri olarak kullanıldığını göstermektedir (URL 21).

Tunç Çağından itibaren Akat Beyliği ve M.Ö. 1800-1600 yılları arasında Yamhad Krallığına bağlı bir beyliğin sınırları içerisinde yer almıştır. M.Ö. 17. yüzyıl sonlarında Hititler'in, M.Ö. 1490 yıllarında Mısır'ın, ardından Urartular, Asurlular ve Persler'in egemenliğine girmiştir. M.Ö. 300 yılında Antakya kurulmuş ve kent hızla gelişmiştir (URL 22). M.Ö. 64'te Suriye'nin başkenti olarak Roma İmparatorluğu'nda yerini almıştır. Daha sonra M.S. 638 yılında İslam ordusuyla Emevi ve Abbasilere katılmış, 877'de Hamdanoğulları, 969'da ise Bizans İmparatorluğu'na ev sahipliği yapmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinde, 1516 yılında Osmanlı hakimiyetine giren Hatay 4 asır Osmanlı hakimiyetinde kalmış, 7 Temmuz 1939 yılında ise Türkiye'ye dahil olmuştur (URL 21).

3.3. Bulgular

3.3.1. Anket Görüşmesi Bulguları

Çalışmanın yöntem bölümünde ayrıntılarının açıklandığı anket görüşmesi bulguları bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bu bölümde anket görüşme sorularından elde edilen veriler tek tek ele alınmış, tablo ve grafiklerle desteklenerek açıklanmıştır.

Hatay ilinde 6-18 yaş aralığında toplam 390 çocukla yapılan anket çalışmasında; yapılan anket görüşmeleri belirlenen yaş aralıklarında orantılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Yaş aralıkları ilkokul çağı (6-10 yaş), ortaokul çağı (11-14 yaş) ve lise çağı (15-18 yaş) çocuklar olmak üzere üç gruba ayrılmış ve her bir gruba toplam 130 anket görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Anket görüşmelerine geçmeden önce farklı yaş aralığındaki toplam 15 çocuk ile bir pilot çalışma gerçekleştirilmiş, anket soruları pilot çalışma sonrasında geliştirilmiş ve eksiklikleri giderilmiştir.

Anket görüşmelerine katılan çocuklar Millî Eğitim Bakanlığı tarafınca belirlenen ve izin verilen 5 ilkokul, 5 ortaokul, 4 lise ve 1 Halk Eğitim Merkezinden gönüllülük

esas ı uyarınca rastgele örnekleme tekniği kullanılarak se ilmiřtir¹. Gönüllük esasına dayalı olduğunu gösterir belgeler eklerde görüldüğü üzere düzenlenmiş ve Bakanlığın izin verdiği, ilgili müdür ve öğretmenlerin onaylarının alındığı, ilgili ve yetkili kişilerin yol g stericiliğindeki bir süreçte gerçekleştirilmiştir (EK 2, EK 3). Lise  ağındaki 80  ocuk görüşmelere online katılım sağlamış, 310 çocukla ise yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Sahada yapılan gözlemlere göre okulların bir kısmı yıkılmış, farklı okullar birleştirilerek eğitime aynı binada devam edilmektedir. Görüşmeler okulların mevcut durumda hizmet verdikleri binalarda gerçekleştirilmiştir.

Anket soruları 7 başlık altında sınıflandırılarak hazırlanmıştır; (1) kullanıcı profil bilgilerine yönelik sorular, (2) deprem öncesine yönelik sorular, (3) deprem anı ve sonrasına yönelik sorular, (4) barınma ihtiya ına yönelik sorular, (5) psikolojik ihtiyaçlara yönelik sorular, (6) eğitim ihtiya ına yönelik sorular, (7) fiziksel/mekânsal ihtiyaçlara yönelik sorular.

Elde edilen veriler SPSS-27 programı aracılığıyla sisteme girilmiş, frekans ve ilişkililik analizleri ile sonuçları değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Soru grupları arasındaki karşılaştırmalarda ise ilişkililik analizi (*ki-kare analizi*) kullanılmıştır. Analizler alfa=0,05 seviyesinde uygulanmıştır. Anket görüşmelerinden elde edilen bulgular aşağıdaki bölümde verilmektedir.

3.3.1.1. Anket Görüşmesi Yapılan Katılımcı Profili

Aşağıdaki tablo anket görüşmelerinden elde edilen katılımcı profilini gösterir bir tablodur (Tablo 2). Tablo 2'den anlaşılacağı üzere yaş aralığı ve eğitim düzeyi anlamında eşit bir dağılım gerçekleştirilmiştir. Gönüllük esasına dayalı görüşmeler gerçekleştirildiği için cinsiyet noktasında erkek çocuklarının daha çok çalışmaya katkı sağladığı görülmektedir. Ailelerin gelir düzeyleri noktasında ise yaklaşık yarısının anket yapılan tarihin ekonomik koşulları dikkate alındığında düşük gelirli olduğunu da görmek mümkündür.

¹ Söz konusu okulların isimleri; Haydar Mursaloğlu İlkokulu, Fevzi  akmak İlkokulu, Hatay Borsa İstanbul İlkokulu, Esentepe Mehmet Akar İlkokulu, Atatürk İlkokulu, Cemalettin Tınaztepe Ortaokulu, Bedii Sabuncu Ortaokulu, Ayşe Fitnat Ortaokulu, Ataker Ortaokulu, İnönü Ortaokulu, Hatay Erol Bilecik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Habib-i Neccar Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Hatay Fen Lisesi, Antakya Hz.Ayşe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Antakya Nedime Keser Halk Eğitimi Merkezi.

Tablo 2. Katılımcı Profili

Değişken	Grup	N (Sayı)	% (Yüzde)
Cinsiyet	Kız	119	30,5
	Erkek	271	69,5
Yaş	6-10	130	33,3
	11-14	130	33,3
	15-18	130	33,3
Eğitim düzeyi	İlkokul	130	33,3
	Ortaokul	130	33,3
	Lise	130	33,3
Ailenin gelir düzeyi	0- 18.000 TL	118	30,3
	18.001 TL- 35.000 TL	102	26,2
	35.001 TL-50.000 TL	64	16,4
	50.001 TL- 80.000 TL	35	9,0
	80.001 TL ve üstü	71	18,2

3.3.1.2. Deprem Öncesine Yönelik Anket Görüşmesi Bulguları

Anket görüşmelerinin ikinci kısmı deprem afeti öncesine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu kapsamda katılımcı çocuklara daha önce herhangi bir afet yaşayıp yaşamadıkları, afet anında neler yapmaları gerektiği noktasında herhangi bir eğitim alıp almadıkları, afet öncesi nelerin yapılmasının, ne tür önlemlerin alınmasının elzem olduğu gibi birtakım sorular yöneltilmiştir. Elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Tablo 3). Tablo 3’e göre yaşanan deprem felaketi çocukların %77,2’sinin ilk deneyimidir. Çocukların yaklaşık %70 gibi bir oranı da herhangi bir afet durumunda ne yapması gerektiğini bildiğini ve bunun eğitimini aldığını belirtmiştir. %77,4’ ü ise felaket öncesinde deprem tatbikatına katıldığını beyan etmiştir.

Deprem öncesine yönelik anket bulguları, Hatay ilinde öğrenim gören çocukların afet farkındalığı ve hazırlık düzeyi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Katılımcıların %77,2’sinin deprem deneyiminin ilk kez yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda, büyük çoğunluğun (%67,9) afet durumunda nasıl hareket edeceği konusunda eğitim almış olması ve %77,4’ünün deprem tatbikatlarına katılmış olması, afet eğitimlerinin bölgedeki çocuklar arasında yaygınlaştığını göstermektedir. Bu durum, çocukların afet bilincinin artırılması yönünde yürütülen çalışmaların etkinliğine işaret etmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Afet Öncesine Yönelik Sorulardan Elde Edilen Veriler

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Daha önce herhangi bir afet (sel, çığ, yangın...vs) yaşadın mı?	Evet	89	22,8
	Hayır	301	77,2
Deprem olduğunda ne yapılması gerektiğini biliyor musun? Daha önce bunun eğitimini almış mıydın?	Evet	265	67,9
	Hayır	125	32,1
Bugüne kadar deprem tatbikatına katıldın mı?	Evet	302	77,4
	Hayır	88	22,6

Aşağıdaki tabloda katılımcılara göre deprem öncesi alınması gereken tedbirler yer almaktadır (Tablo 4). Deprem öncesi alınması gereken tedbirler nelerdir sorusuna sağlam ve az katlı binaların yapılması, yüksek kattan kaçınılması, deprem çantasının hazırlanması, insanların bu konuda gerek televizyon kanallarında kamu spotları ile gerek sosyal medya aracılığı ile daha çok bilinçlendirilmesinin gerekliliği, acil durumda kent içinde toplanılması için mutlaka rezerv alanların ayrılmasının gerektiği gibi yanıtlar vermişlerdir. İlgili sayı ve oranlar Tablo 4'te gösterilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcılara Göre Deprem Öncesi Alınması Gereken Tedbirler

Değişken	Grup	n	%
Sağlam binalar yapılmalı	Evet	347	89,0
	Hayır	43	11,0
Deprem çantası hazırlanmalı	Evet	324	83,1
	Hayır	66	16,9
Bina kat sayıları az olmalı	Evet	227	58,2
	Hayır	163	41,8
Deprem öncesinde/ sırasında ne yapılması gerektiğini anlatan eğitimler verilmeli	Evet	290	74,4
	Hayır	100	25,6
Deprem toplanma alanları belirlenmeli	Evet	286	73,3
	Hayır	104	26,7
Deprem konusunda bilgilendirici kitapçıklar dağıtılmalı	Evet	265	67,9
	Hayır	125	32,1
TV ve Sosyal medyada deprem konusunda bilgi verilmeli	Evet	182	46,7
	Hayır	208	53,3

Çocukların deprem öncesinde alınması gereken tedbirlere ilişkin yanıtları da dikkat çekicidir; sağlam ve az katlı bina yapımı (%89,0), deprem çantası hazırlanması (%83,1) ve toplanma alanlarının belirlenmesi (%73,3) gibi önlemler öncelikli olarak belirtilmiştir. Bu sonuçlar, çocukların afet riskine karşı hem bireysel hem de toplumsal düzeyde alınması gereken temel önlemleri kavradıklarını göstermektedir. Bununla birlikte, televizyon ve sosyal medya aracılığıyla bilgilendirilme oranının (%46,7) diğer önlemlere kıyasla daha düşük olması, iletişim kanallarının etkin kullanımında iyileştirme alanları olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, anket bulguları, Hatay’da çocukların afet bilincinin genel anlamda yüksek olduğunu ancak bilgilendirme stratejilerinin çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

3.3.1.3. Deprem Anı ve Sonrasına Yönelik Anket Görüşmesi Bulguları

Anketin üçüncü bölümü katılımcıların deprem anı ve sonrasına yönelik düşünceleri hakkında bilgiler içermektedir.

Bu bölümde çocuklara yöneltilen ilk soru ‘deprem olsa ilk ne yapacakları’ sorusu olmuştur. Bu soruya %75’lik bir oranla ‘güvenli bir yerde etkisi geçene kadar bekleyecekleri’ yanıtı gelmiştir. Çocukların yaklaşık %16’sı ise ilk tepkilerinin ‘kaçmak’ olacağını belirtmişlerdir (Tablo 5). Bu noktada çocukların çoğunluğunun depreme karşı bilinçli bir tavır içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu tavrı da 6 Şubat depreminin yıkıcı etkileri sonucu deneyimlemişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların Deprem Anındaki Olası Tutumları

Değişken	Grup	N (Sayı)	% (yüzde)
Deprem olsa evde/okulda/dışarıda ne yaparsın?	Kaçarım	62	15,9
	Güvenli bir yerde geçene kadar beklerim	293	75,1
	Bilmiyorum	30	7,7
	Diğer	5	1,3

Bir sonraki soru ‘deprem anında ne yaptığna’ yöneliktir. %47,4’ü bitmesini beklediğini, %27,2’si dışarı kaçmaya çalıştığını, %16,2’si ise dua etmeye başladığını belirtmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların Deprem Anındaki Tutumları

Değişken	Grup	N (Sayı)	% (yüzde)
Deprem anında ne yaptın?	Dışarı kaçmaya çalıştım	106	27,2
	Bitmesini bekledim	185	47,4
	Dua etmeye başladım	63	16,2
	Hatırlamıyorum	0	0,0
	Diğer	36	9,2

Depremden hemen sonra ne yaptıkları sorusuna ise %55,4'lük (216 kişi) bir katılımcı oranı 1. derece akrabalarını aradıklarını belirtmiştir. Bunu %19,5 (76 kişi) ile sürekli ağladıklarını ifade edenler izlemektedir. Arkadaşlarını arayanların oranı ise %6,4 (25 kişi) ile üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo7).

Tablo 7. Depremden Hemen Sonraki Davranış Türü

Değişken	Grup	N (Sayı)	% (yüzde)
Depremden hemen sonra ne yaptın?	1. dereceden yakınlarımı aradım	216	55,4
	Arkadaşlarımı aradım	25	6,4
	Sürekli ağladım	76	19,5
	Hatırlamıyorum	48	12,3
	Diğer	25	6,4

Depremde zarar görme durumlarına bakıldığında katılımcıların birden fazla seçenek seçebildikleri sorularda %43,6'sının (170 kişi) zarar gördüğü, zarar görenlerin ise %33,1'inin (129 kişi) evlerinin yıkıldığı, %12,3'ünün (48 kişi) yaralandığı, %26,2'sinin (102 kişi) evlerinin hasar aldığı, %15,4'ünün (60 kişi) aileden birçok kişiyi kaybettiği, %2,3'ünün (9 kişi) ailesini kaybettiği, %26,2'sinin (102 kişi) arkadaşlarını kaybettiği, %16,8'inin (65 kişi) ebeveyninden ayrı kaldığı, %0,8'inin (3 kişi) engelli kaldığı anlaşılmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Katılımcıların Depremden Etkilenme Durumları

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Zarar görmedim	Evet	220	56,4
	Hayır	170	43,6
Yaralandım	Evet	48	12,3
	Hayır	342	87,7
Engelli kaldım	Evet	3	0,8
	Hayır	387	99,2
Evimiz yıkıldı	Evet	129	33,1
	Hayır	261	66,9
Evimiz hasarlı	Evet	102	26,2
	Hayır	288	73,8
Ailemden birçok kişiyi kaybettim	Evet	60	15,4
	Hayır	330	84,6
Ailemi kaybettim	Evet	9	2,3
	Hayır	381	97,7
Arkadaşlarımı kaybettim	Evet	102	26,2
	Hayır	288	73,8
Depremden sonra ebeveyninden ayrı kaldın mı?	Evet	65	16,8
	Hayır	322	83,2

Depremden ne şekilde zarar gördükleri sorusuna verilen çoklu cevaplar şöyledir: Zarar görmeyen 220 kişi, yaralandığını ifade eden 48 kişi, engelli kaldığını ifade eden 3 kişi, evinin yıkıldığını belirten 129 kişi, evinin hasarlı olduğunu belirten 102 kişi, ailesinden birçok kişiyi kaybeden 60 kişi, ailesini kaybettiğini söyleyenlerin sayısı 9 kişi, arkadaşlarını kaybeden 102 kişi, ebeveynlerinden ayrı kaldığını söyleyenlerin sayısı 65 kişiden oluşmaktadır (Tablo 8).

Deprem sonrasında katılımcı çocukların ihtiyaç sıralamasına bakıldığında ilk sırayı temel ihtiyaçların aldığı görülmektedir (yiyecek, su ve kıyafet gibi). Bunu sırasıyla yiyecek, su, kıyafet, ev, anne/baba ve oyun izlemektedir (Tablo 9).

Tablo 9. Depremden Sonra İlk İhtiyaçların Neler olduğunu Gösteren Tablo

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Yiyecek	Evet	277	71,0
	Hayır	113	29,0
Su	Evet	252	64,6
	Hayır	138	35,4
Kıyafet	Evet	214	54,9
	Hayır	176	45,1
Oyun	Evet	45	11,5
	Hayır	345	88,5
Ev	Evet	156	40,0
	Hayır	234	60,0
Anne/Baba	Evet	119	30,5
	Hayır	271	69,5

Depremden sonra ilk ihtiyaçlarının ne olduğunun sorulduğu çok seçmeli soruya %71,0 oranla 277 kişi yiyecek, %64,6 oranla 252 kişi su, %54,9 oranla 214 kişi kıyafet, %40,0 oranla 156 kişi ev, %30,5 oranla 119 kişi anne/baba, %11,5 oranla 45 kişi oyun, yanıtları verilmiştir (Tablo 9).

Bir sonraki aşamada katılımcı çocuklara depremden sonra ilk ne zaman yardım aldıkları sorulmuştur. Tablo 10'da katılımcıların %25,3'ü 3. gün yardım geldiğini, %23,1'i bir hafta sonra yardım aldıklarını, %20,2'si ise 2. gün yardım aldıklarını belirtmişlerdir. İlk gün yardım alanlar %11,6'lık bir oranla 43 kişidir. Hiç yardım almayanların oranı da %2,2 olmuştur (8 kişi) (Tablo 10).

Tablo 10. Depremden Sonra Yardım Alma Zamanı Tablosu

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Depremden sonra ilk ne zaman yardım aldınız?	İlk Gün	43	11,6
	2. Gün	75	20,2
	3. Gün	94	25,3
	İlk Hafta	66	17,7
	Bir Hafta Sonra	86	23,1
	Yardım Almadık	8	2,2

Deprem sonrasında hangi yardımları aldıkları noktasında sorulan soruya ise; iyecek yardımı aldığını belirten kişilerin sayısı %71,8 oranla 280, Bebek bezi/Hijyen ürünleri yardımı alan kişilerin sayısı %32,8 oranla 128, okul kırtasiye malzemeleri yardımı alan kişilerin sayısı %14,6 oranla 57, Sağlık hizmeti yardımı alan kişilerin sayısı %17,2 oranla 67 kişidir (Tablo 11).

Tablo 11. Depremden Sonra Alınan Yardımların Tablosu

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Yiyecek İçecek	Evet	280	71,8
	Hayır	110	28,2
Bebek Bezi/Hijyen Ürünleri	Evet	128	32,8
	Hayır	262	67,2
Okul Kırtasiye Malzemeleri	Evet	57	14,6
	Hayır	333	85,4
Sağlık Hizmeti	Evet	67	17,2
	Hayır	323	82,8

Anket görüşmesi bulgularına göre katılımcı çocuklara yardımı ilk ulaştıran %30,5'lik bir oranla gönüllü kuruluşlardır. Bunu %29,7 ile devlet yetkilileri izlemektedir. Daha sonra komşular (%24,4) gelmektedir. Arkadaşlar ise %8,7 ile son sıralardadır (Tablo 12). Yapılan bu yardımları katılımcıların yarısı yeterli bulurken (%51) yarısı da yetersiz bulmaktadır (%49). Ayrıca çocuk katılımcılar büyük bir oranda deprem sonrası yeterli beslendiklerini dile getirmişlerdir (%71,5). Çocukların %20'si de deprem sonrası bulaşıcı hastalık geçirmiştir (Tablo 13).

Tablo 12. Size İlk Yardımı Kim Ulaştırdı? Sorusuna Yönelik Bulgular

Değişken	N (Sayı)	% (Yüzde)
Arkadaşlarım	34	8,7
Komşularımız	95	24,4
Devlet yetkilileri	116	29,7
Gönüllü kuruluşlar	119	30,5
Diğer	26	6,7

Aşağıdaki Tablo 13'te yer aldığı üzere; yardımların yeterli bulunup bulunmadığı sorusuna 199 kişi evet, 191 kişi hayır yanıtını vermiştir. Deprem sonrası yeterli düzeyde beslenme konusunda, yeterli beslendiğini söyleyen çocuk sayısı 279, yetersiz beslendiğini söyleyen çocuk sayısı 111'dir. Deprem sonrası bulaşıcı hastalıklar geçirip geçirmediği sorusuna 78 çocuk evet yanıtını verirken 312 çocuk hayır yanıtını vermiştir. Deprem konusunda ihtiyaç ve isteklerin karşılanmasını isteyen çocuk sayısı oldukça yüksek düzeyde olup 289 kişidir (%74,1) (Tablo 13).

Tablo 13. Deprem Sonrasına Yönelik Sorular

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Yardımları yeterli buluyor musun?	Evet	199	51,0
	Hayır	191	49,0
Deprem sonrası yeterli düzeyde besleniyor musun?	Evet	279	71,5
	Hayır	111	28,5
Deprem sonrası bulaşıcı hastalıklar geçirdin mi?	Evet	78	20,0
	Hayır	312	80,0
Deprem konusunda ihtiyaçlarının ve isteklerinin duyulmasını ister misin?	Evet	289	74,1
	Hayır	101	25,9

Depremden sonra ilk ihtiyaçları sırasıyla yiyecek, su, kıyafet, ebeveyn, ev olan çocuklara yardımlar zaman içinde ulaşarak ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır. Yardımlar ulaşana kadarki sürede hava şartları, temel besin ve hijyen ihtiyaçları, sağlık desteği konularında oldukça büyük sıkıntıların yaşandığı sözlü olarak katılımcılarca beyan edilmiştir.

Ankette yer alan ‘Deprem yaşamış çocuklara yardım etsen hangi yardımları yapardın?’ sorusuna 206 çocuk ev, 182 çocuk oyuncak, 281 çocuk yiyecek, 276 çocuk kıyafet, 192 çocuk para, 80 çocuk araba, 117 çocuk kırtasiye malzemeleri, 106 çocuk bilgisayar/tablet/telefon yanıtını vermiştir (Tablo 14).

Tablo 14. Depremden Sonra Yapılmak İstenen Yardımların Tablosu

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Ev	Evet	206	52,8
	Hayır	184	47,2
Oyuncak	Evet	182	46,7
	Hayır	208	53,3
Yiyecek	Evet	281	72,1
	Hayır	109	27,9
Kıyafet	Evet	276	70,8
	Hayır	114	29,2
Para	Evet	192	49,2
	Hayır	198	50,8
Araba	Evet	80	20,5
	Hayır	310	79,5
Kırtasiye malzemeleri	Evet	117	30,0
	Hayır	273	70,0
Bilgisayar, tablet, telefon	Evet	106	27,2
	Hayır	284	72,8

Deprem anı ve sonrasına yönelik bulgular, çocukların büyük bir bölümünün deprem anında güvenli bir yerde kalmayı tercih ettiğini ve bu yönüyle afet farkındalığını temel düzeyde içselleştirildiğini ortaya koymaktadır. Deprem sonrası ilk tepkilerde anne-baba, akrabalara ulaşma arzusu ile sürekli ağlama davranışı ön plana çıkmakta, bu da çocukların temel güven duygusu ve sosyal bağları koruma yönündeki eğilimlerini yansıtmaktadır. Katılımcıların yaklaşık yarısının doğrudan fiziksel, duygusal ya da sosyal açıdan zarar görmüş olması, afetin çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne sermektedir. İlk yardımın çoğunlukla üçüncü gün ve sonrasında ulaşması, afet yönetiminde çocukların öncelikli gruplar olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Yardımların büyük kısmı temel ihtiyaçlara odaklanmış olsa da çocukların önemli bir kısmı desteklerin yetersizliğini dile getirmiş, oyun, eğitim materyalleri ve dijital araçlara yönelik talepleriyle afet sonrası gelişimsel ihtiyaçların çeşitliliğine işaret etmiştir. Bu sonuçlar, afet sonrası planlamalarda çocukların yalnızca fiziksel değil, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamakta; çocuk merkezli afet yönetimi yaklaşımlarının önemini ortaya koymaktadır.

3.3.1.4. Barınma İhtiyaçlarına Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde katılımcı çocuklara depremden hemen sonra nerede yaşadıkları sorulmuştur. Alınan yanıtlara göre en fazla oran Hatay dışında bir yer olmuştur. Bunu farklı bir ev, açık alanlar, aynı ev, hasarsız ev/işyeri gibi yanıtlar izlemiştir. Aşağıdaki tabloda bu soruya verilen yanıtların oranları görülebilmektedir (Tablo 15). Tablo 15’de görüldüğü üzere katılımcıların yaklaşık yarısı halen konteynerlerde yaşamaktadırlar (%40,3). Depremin üzerinden geçen zaman düşünüldüğünde, bu durumun oldukça düşündürücü olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Katılımcıların %58,5’i kendi evlerinde yaşamaktadırlar. Çadırlar da yaşayan sayısı diğerlerine kıyasla oldukça azdır. Hane halkı büyüklüğü ortalaması ise %4,87 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 15. Katılımcıların Deprem Hemen Sonrasındaki Barınma Durumları

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Depremden hemen sonra nerede yaşadınız?	Aynı ev	47	12,1
	Farklı bir ev	71	18,2
	Park gibi açık alanlar	52	13,3
	Spor Salonu/okul vs	7	1,8
	Hatay dışında bir yer	134	34,4
	Hasarsız ev/iş yerlerine	20	5,1
	Diğer	59	15,1
Şu an nerede yaşıyorsunuz?	Çadır	5	1,3
	Ev	228	58,5
	Konteyner	157	40,3

Daha sonraki aşamada katılımcılara yaşadıkları alanda kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Yine çocukların yarıya yakını kendilerini güvende hissetmediklerini belirtmişlerdir (%48,2, 188 kişi). Bunun nedeni sorulduğunda hırsızlık, rahatsız edici insanlar, çocuk kaçırma, yetersiz aydınlatma gibi sebepler ortaya koymuşlardır (Tablo 16).

Tablo 16. Katılımcıların Barındıkları Alanlarda Hissettikleri Güvenlik Algıları

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Yaşadığınız yerde kendini güvende hissediyor musun?	Evet	202	51,8
	Hayır	188	48,2
Yaşadığınız yerde kendini güvende hissetmeme sebebin nedir?	Çocuk Kaçırma	24	6,2
	Hırsızlık	34	8,7
	Rahatsız Edici İnsanlar	29	7,4
	Yetersiz Aydınlatma	17	4,4
	Diğer	84	21,5

Depremden hemen sonra park bahçe gibi açık alanlar, spor salonları, stadyum gibi yıkım riski olmayan yerlerde konakladıklarını söyleyen katılımcılardan bir kısmı, kendi imkanlarıyla ve devlet eliyle farklı illere yerleştirilmişlerdir, bir kısmı da çeşitli sebeplerden Hatay'da kalmayı tercih etmiştir. Bundan sonraki süreçte önce çadır kentler, ardından konteyner kentler kurularak halkın konaklayacağı yerler hazırlanmıştır. Bunlar yapılırken iletişim ve alt yapı sorunlarının yaşandığı,

koordinasyonda da sorunlar, gecikmeler olduğu bilgileri sözlü olarak alınmış olup *afet öncesi hazırlıksız* olduğu açıkça görülmektedir.

Barınma koşullarına ilişkin elde edilen bulgular, depremin ardından çocukların önemli bir kısmının yaşamsal güvenceden yoksun kaldığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların yaklaşık üçte biri depremin hemen sonrasında Hatay dışındaki bölgelere yerleştirilmiş, bir bölümü ise park gibi açık alanlar ve farklı evlerde barınmak zorunda kalmıştır. Depremin üzerinden uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen, çocukların %40,3'ünün hâlen konteynerlerde yaşamını sürdürmesi, geçici barınma çözümlerinin kalıcı hale geldiğini göstermektedir. Bu durum, afet sonrası barınma politikalarının hız ve sürdürülebilirlik açısından yetersiz kaldığına işaret etmektedir. Çocukların neredeyse yarısının kendini güvende hissetmediğini ifade etmesi ve bu durumu hırsızlık, çocuk kaçırma, yetersiz aydınlatma ve çevresel tehditlerle ilişkilendirmesi, yalnızca fiziksel değil psikososyal güvenlik ihtiyacının da karşılanmadığını göstermektedir. Barınma alanlarındaki güvenlik eksikliği, çocukların iyilik hali, ruh sağlığı ve gelişimi açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Ayrıca, barınma sürecinde iletişim ve altyapı eksiklikleri ile koordinasyon sorunlarının yaşandığı yönündeki katılımcı ifadeleri, afet yönetim sisteminde önceden planlanmış, çocuk merkezli müdahale mekanizmalarının eksikliğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, afet sonrası geçici konutların sadece fiziksel barınma değil, güvenlik, mahremiyet ve çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını da kapsayacak şekilde tasarlanması gerektiğini açıkça göstermektedir.

3.3.1.5. Psikolojik İhtiyaçlara Yönelik Bulgular

Anket çalışmasının bu bölümünde yaşanan depremin katılımcıların psikolojisi üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Katılımcılara depremin öncelikle ruh sağlıklarında herhangi bir değişim yaratıp yaratmadığı sorulmuştur. %58,2'lik bir oranla değişim yarattığını ifade etmişlerdir. Bu konuda herhangi bir psikolojik destek alıp almadıkları sorgulandığında ise %14,6'lık küçük bir oran destek gördüğünü belirtmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Katılımcıların Psikolojik Durum ve Destek İhtiyacına Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Deprem sonrası ruhsal sağlığında değişim oldu mu?	Evet	227	58,2
	Hayır	163	41,8
Depremden sonra herhangi bir psikolojik destek aldın mı?	Evet	57	14,6
	Hayır	333	85,4

Depremden sonra yaşanan farklı psikolojik ve fizyolojik belirtilerin şiddetini kategorize etmek amaçlı sorulan sorularda dörtlü Likert ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre; depremden sonra psikolojik açıdan yaşanan durumlara bakıldığında, aşağıda belirtilen psikolojik semptomların çoğunu ya hafif derecede ya da hiç hissetmedikleri görülmektedir. Sadece uykuya dalmada güçlük ve kötü şeyler olacak korkusunu diğer semptomlara oranla orta derecede yaşayanların sayısı görülebilmektedir (Tablo 18).

Uyku Problemleri:

Uykuya dalmada sorun yaşayan katılımcıların %38,7'si bu problemi hiç yaşamazken, orta düzeyde yaşayanlar %26,9 ve hafif düzeyde yaşayanlar %23,3, şiddetli düzeyde yaşayanlar %11,1 oranındadır. Kâbus görme sorununda katılımcıların %39,8'i hiç kabus görmezken, %60,2'si hafif-orta-şiddetli düzeylerde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 18).

Solumun Problemleri ve Fiziksel Semptomlar:

Nefes almada zorluk problemini hiç yaşamayanlar %62,6 oranındayken yine de %37,4'lük bir kesimde orta-hafif şiddetli düzeyde bu sorunun görüldüğünü söylemiştir. Ellerde titreme belirtileri katılımcılarda hafif-orta-şiddetli seviyede %44,6 oranında, ateş basması belirtisi hafif-orta-şiddetli seviyede %32,1 oranında, vücutta uyuşma-karıncaalanma belirtileri hafif-orta-şiddetli seviyede %41,6 oranında fiziksel belirtiler yaşandığı belirtilmiştir (Tablo 18).

Kaygı ve Korkuya Bağlı Belirtiler:

Yalnız kalınca korku hafif-orta-şiddetli seviyede %65,6 oranında mevcuttur ve %22,3'lük bir kesimde bu korku şiddetli düzeydedir. Okula girerken korku hafif-orta-

şiddetli seviyede %36,9, ebeveynlerden ayrılma korkusu hafif-orta-şiddetli seviyede %53,1 oranındadır. Kötü bir şey olacak korkusu oranı en yüksek çıkan konu başlığı olup hafif-orta-şiddetli seviyede yaşayanların oranı %71,3'tür. Bu korkuyu şiddetli yaşayanların oranı %25,1'dir (Tablo18).

Günlük Yaşama Etkiler:

Oyun oynama hafif-orta-şiddetli seviyede %26,4 ve kitap okuma hafif-orta-şiddetli seviyede %39,7 oranında olup temel etkinliklerde zorlanma oranları görece düşüktür. Konuşmada aksama hafif-orta-şiddetli seviyede %39,5 ve sinirlilik hafif-orta-şiddetli seviyede %62,3 oranlarında olup sinirlilikte şiddetli düzey %23,3 ile yüksek bir orandadır (Tablo18).

Tablo 18. Katılımcıların Yaşadığı Psikolojik Semptomlara Yönelik Bulgular

Değişken	Grup	N(Sayı)	% (yüzde)
Uykuya dalmada güçlük	Hiç	151	38,7
	Hafif	91	23,3
	Orta	105	26,9
	Şiddetli	43	11,1
Kâbus görme	Hiç	155	39,8
	Hafif	107	27,4
	Orta	87	22,3
	Şiddetli	41	10,5
Nefes almada zorluk	Hiç	244	62,6
	Hafif	89	22,8
	Orta	36	9,2
	Şiddetli	21	5,4
Yalnız kaldığında korku	Hiç	134	34,4
	Hafif	97	24,9
	Orta	72	18,4
	Şiddetli	87	22,3
Okul binasına girerken korku	Hiç	246	63,1
	Hafif	91	23,3
	Orta	22	5,6
	Şiddetli	31	8,0
Ebeveynlerinden ayrıldığında korku	Hiç	183	46,9
	Hafif	82	21,0
	Orta	65	16,7
	Şiddetli	60	15,4
Oyun oynamada zorluk	Hiç	287	73,6
	Hafif	63	16,1
	Orta	21	5,4
	Şiddetli	19	4,9
Kitap okumada güçlük	Hiç	235	60,3
	Hafif	77	19,7
	Orta	48	12,3
	Şiddetli	30	7,7
Konuşmada aksama	Hiç	236	60,5
	Hafif	87	22,3
	Orta	43	11,0
	Şiddetli	24	6,2

Ellerde titreme	Hiç	216	55,4
	Hafif	100	25,6
	Orta	50	12,8
	Şiddetli	24	6,2
Ateş basması, terleme, ısıya bağlı olmayan	Hiç	265	67,9
	Hafif	74	19,0
	Orta	32	8,2
	Şiddetli	19	4,9
Herhangi bir yerinde uyuşma, karıncalanma	Hiç	228	58,4
	Hafif	74	19,0
	Orta	62	15,9
	Şiddetli	26	6,7
Kötü şeyler olacak korkusu	Hiç	112	28,7
	Hafif	71	18,2
	Orta	109	28,0
	Şiddetli	98	25,1
Sinirlilik	Hiç	147	37,7
	Hafif	85	21,8
	Orta	67	17,2
	Şiddetli	91	23,3
Nasıl hissediyorsun?	Artık dayanamayacak kadar üzgün ve sıkıntılıyım	37	9,5
	Çok üzgünüm	55	14,1
	Üzgün ve sıkıntılı değilim	200	51,3
	Üzgün ve sıkıntılıyım	98	25,1

Daha sonra katılımcılara geçmişe yönelik en çok neyi özledikleri sorulmuştur. Aşağıdaki Tablo 19’da da anlaşılabacağı üzere katılımcı çocuklar en çok evlerini özlemektedirler (%56,2, 219 kişi). Tablo 20’de de görüldüğü üzere evden sonra en çok sırasıyla arkadaşlarını, okullarını, oyuncaklarını, oynadıkları parkları ve ailelerini özlemektedirler.

Tablo 19. Katılımcıların Geçmişe Yönelik Özlemlerini Gösteren Tablo

Değişken	Grup	N (Sayı)	% (yüzde)
Ailemi	Evet	3	0,8
	Hayır	387	99,2
Evim	Evet	219	56,2
	Hayır	171	43,8
Okulumu	Evet	80	20,5
	Hayır	310	79,5
Oyuncaklarımı	Evet	38	9,7
	Hayır	352	90,3
Arkadaşlarımı	Evet	138	35,4
	Hayır	252	64,6
Parkı	Evet	6	1,5
	Hayır	384	98,5

Bir sonraki aşamada katılımcılara ‘depremden sonra çevrendeki insanlara karşı güven duygun değişti mi?’ sorusu sorulmuştur. %35,6’sı (139 kişi) evet, %64,4’ü (251 kişi) hayır yanıtını vermiştir. Çocukların %41,8’i okul vb. yapılara girerken

korktuklarını, %2,1'i ise bu tür binalara hiç giremediklerini belirtmişlerdir. Tüm yaşananlara rağmen, çocukların çoğu (%65,2) yaşadığı hayattan memnun görünmektedir.

Bunun nedeni, katılımcıların anket sorularına yanıt verirken mevcut durumda evsiz, eşyasız, anne-babasız kalmak yerine konteynerde ailesiyle yaşamının çok daha iyi ve konforlu olduğunu düşünmesidir. Verilen sözlü yanıtların çoğu '*Şu an yaşadığımızdan çok daha kötü şartlarda da yaşayabilirdik, bu yüzden bu halimizden memnunuz*' düşünce yapısına göre şekillenmiştir (Tablo 20).

Tablo 20. Katılımcıların Yaşamdan Memnuniyetini Gösteren Grafik

Değişken	Grup	N (Sayı)	% (yüzde)
Şu an yaşadığın hayattan memnusun?	Evet	253	65,2
	Hayır	135	34,8

Gelecek hakkında ne düşünüyorsun sorusuna 'gelecekle ilgili hiçbir umudum planım yok' yanıtını verenlerin sayısı %7,4 lük oranla 29 kişi, 'gelecekte umutlu değilim' yanıtını verenlerin sayısı %10,8 lik oranla 42 kişi, 'gelecekte umutluyum, güzel günlerin yakın olduğunu düşünüyorum' yanıtını verenlerin sayısı %69 luk oranla 269 kişi, 'her şeyin daha kötü olacağını düşünüyorum' yanıtını verenlerin sayısı %12,8'lik oranla 50 kişidir (Tablo 21).

Tablo 21. Katılımcıların Gelecek Hakkında Düşüncelerini Gösteren Tablo

Değişken	Grup	N (Sayı)	% (yüzde)
Gelecek hakkında ne düşünüyorsun?	Gelecekle ilgili hiç bir umudum yok	29	7,4
	Gelecekte umutlu değilim.	42	10,8
	Gelecekte umutluyum, güzel günlerin yakın olduğunu düşünüyorum.	269	69,0
	Her şeyin daha kötü olacağını düşünüyorum	50	12,8

Elde edilen veriler, 6 Şubat depreminden etkilenen çocukların önemli bir kısmının ruhsal sağlıklarında değişim yaşadığını, ancak çok az bir kesimin profesyonel psikolojik destek alabildiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların %58,2'si ruh sağlığında değişim yaşadığını ifade etmiş, ancak yalnızca %14,6'sı psikolojik destek alabilmiştir. Bu durum, afet sonrası çocuklara yönelik psikososyal hizmetlerin yetersizliğine ve destek

mekanizmalarının kapsayıcılık sorununa işaret etmektedir. Psikolojik semptomların dağılımı incelendiğinde, özellikle uykuya dalmada güçlük, kötü şeyler olacak korkusu, yalnız kalma ve ebeveyninden ayrılma kaygısı, sinirlilik, nefes darlığı ve konuşmada aksama gibi semptomların dikkate değer düzeyde yaşandığı görülmektedir. Bu bulgular, çocukların deprem sonrası hem duygusal hem de fizyolojik olarak ciddi stres belirtileri gösterdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, çocukların çoğunun geçmişe dair en çok özlem duyduğu şeyin evleri (%56,2) ve arkadaşları (%35,4) olması, aidiyet ve sosyal bağların önemini vurgulamaktadır. Tüm olumsuzluklara rağmen katılımcıların %65,2'sinin mevcut yaşam koşullarından memnun olduğunu belirtmesi ve %69'unun gelecekte umutlu olması, çocukların yüksek psikolojik dayanıklılık potansiyeline sahip olduklarını göstermektedir. Ancak bu dayanıklılığın sürdürülebilirliği, sağlıklı bir rehabilitasyon süreci ve çocuklara özel psikososyal destek hizmetlerinin güçlendirilmesine bağlıdır. Elde edilen bulgular, afet sonrası müdahale programlarının yalnızca fiziksel değil, çocukların duygusal iyilik halini de merkeze alan çok boyutlu yaklaşımlar içermesi gerektiğini güçlü biçimde ortaya koymaktadır.

3.3.1.6. Eğitim İhtiyaçlara Yönelik Bulgular

Anket çalışmasının bir sonraki bölümünde çocuklara eğitim ihtiyaçlarına yönelik sorular sorulmuştur. Öncelikle sorulan 'Depremde eğitim gördüğün okul ne derece etkilendi?' sorusuna toplam %58,2'si hasar görmedi veya az hasarlı cevabını vermiştir. Bunu %19'luk bir oranla orta hasarlı diyenler oluşturmuştur. Yıkıldı diyenlerin oranı %14,4 olup, ağır hasarlı diyenler %8,5'dir. Daha sonra çocuklara deprem sonrasında okulunun değişip değişmediği sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya çocuklar büyük çoğunlukta (%83,5) değişti cevabını vermiştir (Tablo 22). Alınan bilgilere göre yıkılan, az hasarlı, orta hasarlı, ağır hasarlı okulların öğrencileri yıkılmayan ve sağlam durumda olan okullara aktararak eğitime devam etmektedirler. Binaların hasar tespiti henüz yapılmadığı dönemlerde eğitime konteynerde başlayıp, oradan sağlam binalara geçen öğrencilerin bulunduğu bilgisi elde edilmiştir. Hala konteyner kentlerde eğitim alan çocuklar mevcut olup anket çalışması için Milli Eğitim Müdürlüğü 'den verilen listede yer alan okullarda anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu listede konteynerde eğitime devam eden okullardan sadece bir lise mevcuttu fakat listede bulunan diğer liselerde hedeflenen katılımcı sayısına ulaşıldığı için o konteynerde eğitim veren lisede anket

çalışması yapılmamıştır. Bu sebeple ankete katılan çocukların tamamı şu an binada eğitim görmektedirler.

Bir sonraki aşamada katılımcı çocuklara deprem sonrası okula nerede devam ettiği sorusu yöneltilmiştir. Aşağıdaki Tablo 22'den de anlaşılabileceği üzere çocukların %44,1'i okul binasında, %20,5'i Hatay dışında başka bir şehirde, %17,9'u konteynerlerde, %17,2'si ise çadırlarda devam ettiğini belirtmiştir. Okulun yaşadığı yere yakınlığı konusunda sorulan soruya verilen yanıtlardan da anlaşılabileceği üzere katılımcı çocukların %41,5'inin okulları yaşadıkları yere yakın değildir. Bu bölümün son aşamasında ise çocuklara nasıl bir okulda eğitim almak istediği yönündeki soru sorulmuştur. Alınan yanıtlardan anlaşıldığı üzere, çocuklar %69,7 oranında öncelikle depreme dayanıklı okullarda, %13,4'ü az katlı yapılarda eğitim almak istemektedirler (Tablo 22).

Ayrıca okul binaları hasarsız olup az ve orta hasarlı olanlarda da gerekli tadilatlar yapılmıştır. Ancak anketin yapıldığı tarih olan Aralık 2024'te okullarda henüz ısıtma konusu çözülebilmemiş değildir. Ziyaret edilen okulların hiçbirinde doğal gaz mevcut olmadığı için bazı sınıflar elektrikli ısıtıcı ile ısıtılmaktaydı. Gözlenene göre genel olarak binalar yeterince sıcak değildi. Yapılan görüşmelerde okul müdürleri, öğretmenler ve öğrenciler ısıtıcının kış aylarında yeterli olmadığını ve üşüdüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca elektrik kesintilerinin şehirde sık yaşandığı için aydınlatma, ısınma, yemek yapma, duş alma gibi konularda da zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. İnternet alt yapısı da henüz yeterli olmadığından dönem dönem bağlantı sorunları yaşandığı bilgisi alınmıştır. *Deprem sonrası hazırlık* aşamasında yeterli fiziksel şartların mevcut olmadığı, afet öngörüsü ile önceden planlamadığı sonucu elde edilmektedir.

Tablo 22. Katılımcı Çocukların Eğitim İhtiyaçlarına Yönelik Anket Görüşmesi Bulguları

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Depremde eğitim gördüğün okul ne derece etkilendi	Hasar Görmedi	116	29,7
	Az Hasarlı	111	28,5
	Orta Hasarlı	74	19,0
	Ağır Hasarlı	33	8,5
	Yıkıldı	56	14,4
Depremden sonra okulun değişti mi?	Evet	325	83,5
	Hayır	64	16,5
Depremden sonra eğitime nerede başladın?	Çadır	67	17,2
	Konteyner	70	17,9
	Okul Binası	172	44,1
	Başlamadım	1	0,3
	Hatay dışında bi şehirde	80	20,5
Şu anki okulun yaşadığınız yere yakın mı?	Evet	227	58,5
	Hayır	161	41,5
Şu anki okulun nasıl bir okul?	Bina	367	94,3
	Çadır	3	0,8
	Konteyner	19	4,9
Nasıl bir okulda eğitim görmek istersin?	Az katlı	52	13,4
	Depreme Dayanıklı	271	69,7
	Çok katlı	25	6,4
	Bilmiyorum	40	10,3
	Diğer	1	0,3

Araştırma bulguları, deprem sonrası eğitim sürecinde çocukların önemli düzeyde mekânsal ve yapısal değişikliklerle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık %58,2'si okullarının hasar görmediğini veya az hasarlı olduğunu belirtirken, %22,9'u ağır hasarlı veya yıkılmış okullarda eğitim görmek zorunda kalmıştır. Bu durum, eğitime erişim ve devamlılık açısından önemli güçlüklerin varlığına işaret etmektedir. Deprem sonrası öğrencilerin %83,5'inin okul değişikliği yaşaması, afetin eğitim ortamlarını köklü şekilde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Eğitim faaliyetlerinin bir kısmının konteynerlerde ve çadırlarda sürdürülmesi, afet sonrası geçici eğitim çözümlerinin yaygınlığını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin %41,5'inin okul binalarının yaşadıkları yere yakın olmaması, ulaşım ve erişim açısından yeni zorluklar doğurmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğunun (%69,7) depreme dayanıklı okul binalarında eğitim almak istemesi, afet bilincinin ve güvenlik algısının arttığını göstermektedir. Bununla birlikte, fiziksel altyapı sorunları; özellikle ısıtma eksikliği, elektrik kesintileri ve yetersiz internet altyapısı gibi sorunlar, eğitim kalitesini olumsuz yönde etkilemekte ve çocukların günlük eğitim deneyimlerinde ek zorluklar yaratmaktadır. Bu bulgular, afet sonrası eğitim planlamasında sadece yapısal güvenliğin

değil, aynı zamanda fiziksel konfor ve teknolojik altyapının da öncelikli olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Genel olarak, afet sürecinde çocukların eğitime erişimini sürdürebilmesi için çok boyutlu ve kapsamlı müdahalelere ihtiyaç duyulduğu açıktır.

3.3.1.7. Fiziksel / Mekânsal İhtiyaçlara Yönelik Bulgular

Yedinci kısımda katılımcıların mekânsal ve fiziksel ihtiyaçlarına yönelik sorular ele alınmıştır. Aşağıdaki Tablo 23'ten anlaşılabileceği üzere katılımcıların %57,8'i (225 kişi) tek katlı, bahçeli evlerde yaşamak istemektedirler. Bunu %29'luk (113 kişi) bir oranla mevcut durumdan memnun olduklarını belirtenler oluşturmuş. %8,5'i (33 kişi) ise çok katlı binalarda yaşamak istediğini dile getirmiştir (Tablo 23). Anket sorularının yöneltildiği esnada 'çok katlı binada yaşamayı isteyen çocuklar' sözlü olarak; bina kat sayısının önemli olmadığını, sağlam bina olursa yıkılmayacağını düşündüklerini beyan etmişlerdir.

Tablo 23. Katılımcı Çocukların Yaşamayı Hayal Ettikleri Yaşam Alanı

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Nasıl bir evde yaşamayı hayal ediyorsun?	Tek katlı, bahçeli	225	57,8
	Şu an yaşadığım yerden memnunum	113	29,0
	Çok katlı bir bina	33	8,5
	Diğer	18	4,6

Daha sonra çocuklara bir mahalle planlanması durumunda çocuklar için ne yapılabileceği sorusu yöneltilmiştir. Birden fazla yanıt verilebilen sorunun sonuçları aşağıdaki Tablo 24'te verilmiştir. Buna göre; 232 katılımcı çocuk oyun alanı, 69 kişi binalar, 150 kişi yeşil alanlar, 103 kişi kütüphaneler yanıtını vermiştir (Tablo 24). En çok çocuk oyun alanı yapmayı planlayan çocukları, yeşil alan yapmayı planlayan çocuklar takip etmektedir. Çocuklar en çok kendilerine ait mekanlar oluşturmak istemektedirler.

Tablo 24. Mahalle Planlanan Çocuklar İçin Ne Yapardın Yanıtlarının Tablosu

Değişken	Grup	N (sayı)	% (yüzde)
Çocuk oyun alanları	Evet	232	59,5
	Hayır	158	40,5
Binalar	Evet	69	17,7
	Hayır	321	82,3
Yeşil alanlar	Evet	150	38,5
	Hayır	240	61,5
Kütüphaneler	Evet	103	26,4
	Hayır	287	73,6
Şehir planlanırken senin de söz hakkın olsun ister misin?	Evet	296	76,1
	Hayır	93	23,9

Ayrıca, katılımcı çocukların %76,1'i (296 kişi) şehir planlanırken söz hakkına sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç kentleşme politikalarında çocukların daha etkin bir rol üstlenmeye hazır olduğunu göstermektedir. Yaşamak istedikleri kentlerde kat sayısının da ortalama 3-4 katlı olması gerektiğinden bahsetmişlerdir (Tablo 25).

Tablo 25. Katılımcı Çocukların Yeni Şehir İnşasındaki Fikirleri

Değişken	Grup	N (sayı)	% (Yüzde)
Şehir planlanırken senin de söz hakkın olsun ister misin?	Evet	296	76,1
	Hayır	93	23,9
		Ort.	SS
Yaşamak istediğin şehirde evler/okullar/iş yerleri sence kaç katlı olmalı?		3,63	1,731

Sözlü görüşmeler sonucunda elde edilen bir diğer bilgi ise şu olmuştur; çoğunluğun yeniden inşa çalışmalarından memnun olmaması, yapılaşmanın erken başladığını ve yıkımın çok olduğu bölgeye yıkılmadan önceki haline benzer bir planla inşaat başladığı için rahatsız olduklarıdır. Daha sağlam zeminde, daha geç bir tarihte yapılaşmanın başlaması gerektiğini düşünmektedirler.

Çalışmanın fiziksel ve mekânsal ihtiyaçlara yönelik bulguları, deprem sonrası yeniden yapılanma sürecinde çocukların mekân algısı ve beklentilerini önemli ölçüde yansıtmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%57,8) tek katlı, bahçeli evlerde yaşamak istediğini belirtmesi, güvenlik ve konfor algılarının mekânsal tercihlerle

doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, çok katlı binalarda yaşamak isteyen çocukların azınlıkta olması ve sözlü ifadelerinde bina sağlamlığının öncelikli kriter olduğunu vurgulamaları, yapı güvenliğinin çocukların mekân tercihinde belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Mahalle planlamasına ilişkin sorularda ise çocukların %59,5'i oyun alanları talep etmekte, yeşil alanlar ve kütüphaneler de öncelikli ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Bu durum, çocukların kendilerine ait güvenli, sosyal ve gelişimsel mekânlara olan gereksinimini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, çocukların %76,1'inin şehir planlama süreçlerine katılmak istemesi, genç kuşağın kentsel karar mekanizmalarında aktif rol almayı arzuladığını göstermektedir.

Sözlü görüşmelerde ifade edilen yeniden inşa sürecine yönelik memnuniyetsizlik ve mevcut yapılaşmanın erken ve plansız olduğu yönündeki eleştiriler, afet sonrası kent planlama ve uygulamalarında çocukların ve toplumun ihtiyaçlarının daha kapsamlı ve katılımcı bir yaklaşımla ele alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Özellikle sağlam zemin ve planlı yapılaşma talebi, kentsel dayanıklılığın artırılması açısından önemli bir vurgu olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak, çocukların mekânsal ihtiyaç ve beklentileri, afet sonrası kentsel tasarım ve planlamada çocuk merkezli, güvenli ve sosyal donatıları güçlü mekanların önceliklendirilmesi gerektiğini göstermekte; ayrıca karar süreçlerine çocukların katılımının sağlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

3.3.1.8. İlişkililik Analizi Bulguları

Çalışmanın yöntem bölümünde de belirtildiği üzere anket görüşmelerinden elde edilen veriler SPSS-27 programı aracılığı ile sisteme girilmiştir. Sisteme girilen verilerin frekans dağılımları yapıldıktan sonra kullanıcı profilleri ile katılımcılara yöneltilen sorular arasındaki ilişkiler ki-kare testi aracılığı ile sorgulanmıştır. Sorgulamalar sonucunda anlamlı ilişkiler içeren bulgular çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Çalışma kapsamına dahil edilen bulgular aşağıda tablolar eşliğinde verilmiştir (Tablo 26, Tablo 27, Tablo 28, Tablo 29, Tablo 30, Tablo 31, Tablo 32, Tablo 33, Tablo 34, Tablo 35, Tablo 36). Analizler $\alpha=0,05$ seviyesinde uygulanmıştır.

İstatistiksel çalışmalarda null hipotez kurularak genellikle iki grup arasında fark yoktur/sonuçtaki etkinin etkisi yoktur varsayımlarına varılır. Pearson katsayısının (p) değeri olan verilerde bahsedilen null hipotezinin doğru olduğu varsayılır. Yani sonuç

istatistiksel olarak anlamlı çıktı demektir. Çalışmadaki gibi ilişkililik analizlerinde $p<0.05$ olması anlamlı bir sonuç verdiğini gösterir.

Öncelikle deprem anında yapılan eylem ile kullanıcı profilleri arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Elde edilen verilere göre deprem anında ‘bitmesini bekledim’ seçeneğini tercih edenlerin oranı kızlarda %63,0, erkeklerde ise %40,6 olarak hesaplanmıştır. ‘Dışarı kaçmaya çalıştım’ diyenlerin oranı ise erkeklerde %29,9, kızlarda %21,0 olarak gözlemlenmiştir. ‘Dua etmeye başladım’ diyenlerin oranı erkeklerde %18,5, kızlarda ise %10,9 olarak tespit edilmiştir (Tablo 26). Tablo 26’den de anlaşılacağı üzere erkek çocukların deprem anında hızlı fiziksel tepki verme eğiliminde oldukları, kız çocuklarının ise daha sakin kalıp bulunduğu ortamda beklemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Çıkan sonuçlara göre erkek çocuklarının stresle başa çıkma yöntemi olarak daha çok duaya yöneldiğini söylemek mümkündür.

Tablo 26. Deprem Anında Yapılan Eylem ile Cinsiyet İlişkililiği

				Cinsiyet		Toplam	X ² (p)
				Kız	Erkek		
Deprem anında ne yaptın?	Dışarı kaçmaya çalıştım	n	25	81	106	17,328 0,000*	
		%	21,0	29,9	27,2		
	Bitmesini bekledim	n	75	110	185		
		%	63,0	40,6	47,4		
	Dua etmeye başladım	n	13	50	63		
		%	10,9	18,5	16,2		
	Diğer	n	6	30	36		
		%	5,0	11,1	9,2		
Toplam		n	119	271	390		
		%	100,0	100,0	100,0		

*: $p<0,05$

Aynı sorunun yaş ile ilişkisine bakıldığında elde edilen bulgular aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 27). Tablo 27’ye göre deprem anında ‘dışarı kaçmaya çalıştım’ seçeneğini seçenlerin oranı 6-10 yaş grubunda %30,0, 11-14 yaş grubunda oran %25,6, 15-18 yaş grubunda ise oran %26,2 olarak bulunmuştur. ‘Bitmesini bekledim’ seçeneğini işaretleyenlerin oranı 6-10 yaş grubunda %47,7, 11-14 yaş grubunda oran %38,5, 15-18 yaş grubunda ise oran %56,2 olarak karşımıza çıkmıştır. Deprem sırasında ‘dua etmeye başladım’ diyenlerin oranı 6-10 yaş grubunda %17,7, 11-14 yaş grubunda %22,3, 15-18 yaş grubunda ise %8,5 olarak hesaplanmıştır (Tablo 27). Elde edilen verilerden anlaşılacağı üzere deprem anında sergilenen tepkiler yaş gruplarına göre de farklılaşmaktadır. Özellikle 15-18 yaş grubunda ‘bitmesini bekledim’ yanıtı diğer yaş gruplarına göre daha yüksek orandadır. Bu durum, yaş ilerledikçe bireylerin

daha sakin kalma eğiliminde olduğunu, daha bilinçli hareket ettiklerinin bir göstergesi olabilir.

Tablo 27. Deprem Anında Yapılan Eylem ile Yaş İlişkiliği

		Yaş				X ²	
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	(p)
Deprem anında ne yaptın?	Dışarı kaçmaya çalıştım	n	39	33	34	106	18,033
		%	30,0	25,6	26,2	27,2	0,006*
	Bitmesini bekledim	n	62	50	73	185	
		%	47,7	38,5	56,2	47,4	
	Dua etmeye başladım	n	23	29	11	63	
		%	17,7	22,3	8,5	16,2	
	Diğer	n	6	17	12	36	
		%	4,6	13,8	9,2	9,2	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Depremden hemen sonra yapılan eylem ilişkisi ile kullanıcı profilleri sorgulandığında yaşın ilişkili olduğu görülmüştür. Elde edilen verilerin detayları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 28). Tablo 28’den anlaşılabacağı üzere, yaş ilerledikçe depremden sonra yakınlarına ulaşmaya çalışma isteği artmaktadır. Bununla birlikte küçük yaş gruplarında ağlama oranı büyük yaşlara göre daha fazladır. Ayrıca depremden hemen sonra ne yaptığını hatırlamayanlar %16,9 oranıyla küçük yaş grubundan oluşmaktadır.

Tablo 28. Depremden Hemen Sonra Yapılan Eylem ile Yaş İlişkiliği

		Yaş				X ²	
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	(p)
Depremden hemen sonra ne yaptın?	1. dereceden yakınlarımı aradım	n	61	65	90	216	42,719 0,000*
		%	46,9	50,4	68,7	55,4%	
	Arkadaşlarımı aradım	n	5	12	8	25	
		%	3,8	9,3	6,1	6,	
	Sürekli ağladım	n	39	31	6	76	
		%	30,0	24,0	4,6	19,5	
	Hatırlamıyorum	n	22	10	16	48	
		%	16,9	7,8	12,2	12,3	
	Diğer	n	3	11	11	25	
		%	2,3	8,2	7,7	6,4	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Bir sonraki aşamada depremden sonraki ilk ihtiyaçlar ile kullanıcı profilleri sorgulanmıştır. Elde edilen verilere göre anne-baba ihtiyacı ve oyun ihtiyacının

kullanıcıların yaş ve cinsiyeti ile ilişkililik noktasında anlamlı olduğu görülmüştür. Sorgulamadan çıkan sonuçlar aşağıdaki tablolarda verilmiştir (Tablo 29, Tablo 30, Tablo 31). Tablo 29’da anlaşılabileceği üzere deprem sonrası ilk ihtiyacının ‘anne/baba’ olduğunu belirtenlerin oranı 6-10 yaş aralığında %39,2, 11-14 yaş aralığında %33,8, 15-18 yaş aralığında %18,5 olarak hesaplanmıştır. Bulgulara göre, ilk ihtiyaç olarak ‘anne/baba’ cevabını verenlerin çoğunun daha küçük yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Yaşın artması ile ilk ihtiyacın ‘anne/baba’ olması talebi görece azalmaktadır (Tablo 29).

Tablo 29. Depremden Sonra ‘Anne/Baba’ İhtiyacı ile Yaş İlişkililiği

			Yaş				X²
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	(p)
Depremden sonra ilk ihtiyaçların neler oldu?	Evet	n	51	44	24	119	14,631
		%	39,2	33,8	18,5	30,5	0,000*
	Hayır	n	79	85	106	271	
		%	60,8	66,2	81,5	69,5	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Bunun yanı sıra oyun ihtiyacı ile cinsiyet ve yaş arasında da bir ilişkiselliğin olduğu görülmüştür. Çıkan sonuçlara göre deprem sonrası ihtiyaçlardan birinin “oyun” olduğunu belirtenlerin oranı kızlarda %5,9, erkeklerde ise %14,0 olarak bulunmuştur. İlk ihtiyaçlar arasında oyunun olmadığını düşünenlerin oranı ise kızlarda %94,1, erkeklerde %86,0 olarak hesaplanmıştır (Tablo 30).

Tablo 30. Depremden Sonra ‘Oyun’ İhtiyacı ile Cinsiyet İlişkililiği

					<u>Cinsiyet</u>			X ² (p)
					Kız	Erkek	Toplam	
Depremden sonra ilk ihtiyaçların neler oldu?	Evet	n			7	38	45	5,368
		%			5,9	14,0	11,5	0,021*
	Hayır	n			112	233	345	
		%			94,1	86,0	88,5	
Toplam		n			119	271	390	
		%			100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Yaş ile olan ilişkililiğinden elde edilen verilere göre; 6-10 yaş aralığında %14,6, 11-14 yaş aralığında %16,9, 15-18 yaş aralığında %3,1’lik bir oran deprem sonrası ilk ihtiyaçlarından birinin ‘oyun oynamak’ olduğunu belirtmişlerdir. İlk ihtiyaçlar arasında

oyunun olmadığını düşünenlerin oranı ise 6-10 yaş aralığında %85,4, 11-14 yaş aralığında %83,1, 15-18 yaş aralığında %96,9 olarak hesaplanmıştır (Tablo 31). Çıkan sonuçlara göre yaş arttıkça oyun ihtiyacı belirgin bir şekilde azalmaktadır.

Tablo 31. Depremden Sonra ‘Oyun’ İhtiyacı ile Yaş İlişkiliği

			Yaş			Toplam	X² (p)
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş		
Depremden sonra ilk ihtiyaçların neler oldu?	Evet	n	19	22	4	45	14,291
		%	14,6	16,9	3,1	11,5	0,000*
	Hayır	n	111	108	127	345	
		%	85,4	83,1	96,9	88,5	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Daha sonra, yapılan yardımı yeterli bulup bulmadıkları sorusu ile kullanıcı profilleri ilişkisi sorgulanmıştır. İstatistiki sorgulamalardan elde edilen verilere göre konunun yine yaş ile ilişkili olduğu görülmüştür. Şöyle ki; 6-10 yaş grubunun %73,8'i yardımları yeterli bulurken, 11-14 yaş grubunda bu oran %51,9, 15-18 yaş grubunda ise %27,5'e düşmektedir (Tablo 32). Başka bir deyişle, yaş arttıkça ihtiyaç ve beklentilerin değişmesi nedeniyle yapılan yardımları yeterli bulmayanların oranının arttığını ve yardım algısının değiştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 32. Yapılan Yardımı Yeterli Bulma Durumu ile Yaş İlişkiliği

				Yaş				X²
				6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	(p)
Yardımları yeterli buluyor musun?	Evet	n		96	67	36	199	59,195
		%		73,8	51,9	27,5	51,0	0,000*
	Hayır	n		34	62	95	191	
		%		26,2	48,1	72,5	49,0	
Toplam			n	130	130	130	390	
			%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Beslenme durumu yeterliliği ile kullanıcı profilleri arasında herhangi bir ilişkililiğin olup olmadığı sorgulandığında ise gelir düzeyi ve yaş ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Aşağıdaki tabloda yaş ile deprem sonrası yeterli düzeyde beslenme durumu ilişkisi yer almaktadır (Tablo 33). Tablo 33'e göre, 6-10 yaş grubundaki katılımcılardan

yeterli beslendiğini belirtenlerin oranı %63,1'dir. 11-14 yaş grubunda bu oran %71,5'e, 15-18 yaş grubunda ise %80,8'e çıkmaktadır. Elde edilen verilere göre yaş ilerledikçe beslenme yeterliliğinin arttığı görülebilmektedir. Beslenme durumu yeterliliği ile kullanıcı profilleri arasında herhangi bir ilişkililiğin olup olmadığı sorgulandığında ise gelir düzeyi ve yaş ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Tablo 33. Deprem Sonraki Yeterli Düzeyde Beslenme ile Yaş İlişkililiği

			Yaş				X ² (p)
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	
Deprem sonrası yeterli düzeyde besleniyor musun?	Evet	n	82	92	105	279	9,349
		%	63,1	70,8	80,8	71,5	0,009*
	Hayır	n	48	38	25	111	
		%	36,9	29,2	19,2	28,5	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

Tablo 34'te gelir düzeyi ile deprem sonrası yeterli düzeyde beslenme durumu ilişkililiği gösterilmiştir. Gelir düzeyi en düşük grup (0-18.000 TL) %63,6, gelir düzeyi en yüksek grup %87,3 (80.000 TL ve üstü) oranında yeterli beslendiğini belirtmiştir. Gelir arttıkça yeterli beslenme oranının arttığı görülmektedir.

Tablo 34. Deprem Sonrası Yeterli Düzeyde Beslenme ile Gelir Düzeyi İlişkililiği

			Gelir Düzeyi					X ² (p)
			Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	
Deprem sonrası yeterli düzeyde besleniyor musun?	Evet	n	75	69	51	22	62	279
		%	63,6	67,6	79,7	62,9	87,3	71,5
	Hayır	n	43	33	13	13	9	111
		%	36,4	32,4	20,3	37,1	12,7	28,5
Toplam		n	118	102	64	35	71	390
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Bir başka değerlendirme deprem sonrası ihtiyaç ve isteklerin duyulması konusundaki ilişkililik değerlendirmeleri olmuştur. Bu noktada gelir düzeyi ilişkililiği anlamlı çıkmıştır. Gelir düzeyi en düşük grubun %80,5'i, gelir düzeyi en yüksek grubun %62,0'si ihtiyaçlarının ve isteklerinin duyulmasını istemektedir. Tablo 35'den anlaşıldığı üzere düşük gelir grubundaki katılımcılar afet sonrası diğer gruplara kıyasla

daha çok destek talep etmektedirler. Bir başka deyişle, gelir düzeyi azaldıkça katılımcıların ihtiyaç ve isteklerinin duyulması arzusu artmaktadır (Tablo 35).

Tablo 35. Gelir Düzeyi ile Deprem Konusunda İhtiyaçlarının ve İsteklerinin Duyulmasını İsteme Durumu İlişkiliği

				Gelir Düzeyi					X ²	Toplam (p)
				Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5		
Deprem konusunda ihtiyaçlarının ve isteklerinin duyulmasını ister misin?	Evet	n		95	79	48	23	44	289	9,874
		%		80,5	77,5	75,0	65,7	62,0	74,1	0,043*
	Hayır	n		23	23	16	12	27	101	
		%		19,5	22,5	25,0	34,3	38,0	25,9	
Toplam				n						
				%						
				118	102	64	35	71	390	
				100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 Grup 1: 0-18.000 TL, Grup 2: 18.001 TL-35.000 TL, Grup 3: 35.001 TL-50.000 TL, Grup 4: 50.001 TL-80.000 TL, Grup 5: 80.000 TL ve üstü

Bir sonraki aşamada kullanıcı profil bilgileri ile ‘deprem sonrası barınma’ ya yönelik sorular arasında istatistiksel olarak gelir düzeyi konusunda anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmektedir (Tablo 36). Tablo 36’ya göre deprem sonrası aynı evde kalanların oranı, gelir düzeyi en yüksek grup (80.000 TL ve üstü) için %18,3 olarak, en düşük grup (0-18.000 TL) için %11 olarak hesaplanmıştır. Deprem sonrası farklı bir eve yerleşenlerin oranı gelir grupları arasında büyük farklar göstermemektedir (%11,4- %20,6 arasında değişmektedir). Hasarsız ev veya iş yerlerine gidenlerin oranı, en düşük gelir grubunda %4,2, orta gelir gruplarında %5-6 civarında, ancak en yüksek gelir grubunda %0 olarak görülmektedir. Park gibi açık alanlarda kalanların oranı, düşük gelirli bireylerde daha yüksek görülmektedir (Grup 1’de %18,6, Grup 2’de %9,8). Depremden sonra Hatay dışında bir yere gidenlerin oranı, gelir düzeyi arttıkça yükselmektedir; Grup 1’de %30,5 iken, Grup 4’te (50.001-80.000 TL) %51,4’e çıkmaktadır (Tablo 36).

Tablo 36. Deprem Sonrası Barınma ile Gelir Düzeyi İlişkiliği

		Gelir Düzeyi					Toplam	X ² (p)	
		Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5			
Depremden hemen sonra nerede yaşadınız?	Aynı ev	n	13	15	5	1	13	47	40,106 0,021*
		%	11,0	14,7	7,8	2,9	18,3	12,1	
	Farklı bir ev	n	23	21	9	4	14	71	
		%	19,5	20,6	14,1	11,4	19,7	18,2	
	Park gibi açık alanlar	n	22	10	6	4	10	52	
		%	18,6	9,8	9,4	11,4	14,1	13,3	
	Spor Salonu/okul vs	n	0	2	2	0	3	7	
		%	0,0	2,0	3,1	0,0	4,2	1,8	
	Hatay dışında bir yer	n	36	35	21	18	24	134	
		%	30,5	34,3	32,8	51,4	33,8	34,4	
	Hasarsız ev/iş yerlerine	n	5	6	4	5	0	20	
		%	4,2	5,9	6,3	14,3	0,0	5,1	
	Diğer	n	19	13	17	3	7	59	
		%	16,1	12,7	26,6	8,6	9,9	15,1	
Toplam		n	118	102	64	35	71	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 Grup 1: 0-18.000 TL, Grup 2: 18.001 TL-35.000 TL, Grup 3: 35.001 TL-50.000 TL, Grup 4: 50.001 TL-80.000 TL, Grup 5: 80.000 TL ve üstü

Güvenlik konusu ile ilgili yapılan ilişkililik analizi sonuçlarına göre cinsiyet, yaş ve gelir düzeyi ilişkili bulunmuştur. Aşağıda bu konuya yönelik ortaya çıkan sonuçlar tablolarda yer almaktadır (Tablo 37, Tablo 38, Tablo 39). Tablo 37'ye göre, deprem sonrası yaşadıkları yerde kendini güvende hissettiğini belirtenlerin oranı kızlarda %60,5 iken, erkeklerde bu oran %48,0 olarak hesaplanmıştır. Kendini güvende hissetmeyenlerin oranı kızlarda %39,5, erkeklerde ise %52,0'dir. Bulgulara göre; deprem sonrası yaşadıkları yerde kendini güvende hissetme oranının erkeklerde kızlara kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 38'e göre, yaşadığı yerde kendini güvende hissedenlerin oranı 6-10 yaş grubunda %37,7, 11-14 yaş grubunda %36,9, 15-18 yaş grubunda %80,8 olarak hesaplanmıştır. Güvende hissetmediğini belirtenlerin oranı ise 6-10 yaş grubunda %62,3, 11-14 yaş grubunda %63,1, 15-18 yaş grubunda %19,2 olarak hesaplanmıştır. Yaş arttıkça kendini güvende hissetme oranı artmaktadır. Küçük yaş grupları kendilerini daha güvensiz hissetmektedirler.

Tablo 39'a göre gelir düzeyi en düşük grubun %44,1'i yaşadığı yerde kendini güvende hissederken, en yüksek gelir grubundaki katılımcılarda oran %69 olarak hesaplanmıştır. Tablo 39'daki bulgular doğrultusunda gelir düzeyi arttıkça bireylerin yaşadıkları yerde kendilerini daha güvende hissettiği sonucuna varılmaktadır.

Tablo 37. Yaşadığı Yerde Güvende Hissetme-Cinsiyet İlişkiliği

			<u>Cinsiyet</u>			X² (p)
			Kız	Erkek	Toplam	
Yaşadığınız yerde kendini güvende hissediyor musun?	Evet	n	72	130	202	5,203
		%	60,5	48,0	51,8	0,023*
	Hayır	n	47	141	188	
		%	39,5	52,0	48,2	
Toplam		n	119	271	390	
		%	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 38. Yaşadığı Yerde Güvende Hissetme-Yaş İlişkiliği

		Yaş				X ² (p)	
		6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam		
Yaşadığınız yerde kendini güvende hissediyor musun?	Evet	n	49	48	105	202	63,539
		%	37,7	36,9	80,8	51,8	0,000*
	Hayır	n	81	82	25	188	
		%	62,3	63,1	19,2	48,2	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 39. Yaşadığı Yerde Güvende Hissetme-Gelir Düzeyi İlişkiliği

		Gelir Düzeyi							X ²
			Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Toplam	(p)
Yaşadığınız yerde kendini güvende hissediyor musun?	Evet	n	52	54	32	15	49	202	12,509
		%	44,1	52,9	50,0	42,9	69,0	51,8	0,014*
	Hayır	n	66	48	32	20	22	188	
		%	55,9	47,1	50,0	57,1	31,0	48,2	
Toplam		n	118	102	64	35	71	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Psikolojik ihtiyaçlara yönelik sorgulamalarda ise yine yaş, cinsiyet ve gelir düzeyi arasında ilişkiler tespit edilmiştir. Anket görüşmelerinde yer alan Psikolojik ihtiyaçların her birinin kullanıcı profilleri ile çaprazlamaları yapılmış, ilişkili olanlar çalışma kapsamında aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir (Tablo 40, Tablo 41, Tablo 42, Tablo 43, Tablo 44).

Tablo 40. Cinsiyet ile Depremden Sonra “Ebeveynlerinden Ayrıldığında Korku” İlişkiliği

		Cinsiyet			X ² (p)
		Kız	Erkek	Toplam	
Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun?	Hiç	n	33	142	175
		%	28,4	53,4	45,8
	Hafif	n	39	43	82
		%	33,6	16,2	21,5
	Orta	n	30	35	65
		%	25,9	13,2	17,0
	Şiddetli	n	14	46	60
		%	12,1	17,3	15,7
Toplam	n	116	266	382	
	%	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 40’a göre, erkek katılımcıların %53,4’ü ebeveynlerinden ayrı kaldığında korkuyu hiç yaşamadığını belirtirken, kız katılımcılarda bu oran %28,4’tür. Öte yandan, şiddetli korku yaşadığını ifade edenlerin oranı kızlarda %12,1 iken, erkeklerde %17,3 olarak bulunmuştur. Hafif ve orta düzeyde korku yaşayan kızların oranı (%33,6 ve %25,9), erkeklerden (%16,2 ve %13,2) daha yüksek çıkmıştır. Bu veriler, her iki cinsin de etkilendiğini ancak kız çocuklarının deprem sonrası ebeveynlerinden ayrılma durumuna karşı daha duyarlı olabileceğini göstermektedir (Tablo 40).

Tablo 41’e göre 11-14 yaş grubu, ebeveynlerinden ayrıldığında korku yaşama açısından en düşük oranlara sahiptir. 6-10 yaş grubu, ‘hafif’ ve ‘şiddetli’ korku yaşama açısından en hassas gruptur. 15-18 yaş grubunda orta düzeyde korku yaşama oranı daha yüksektir, ancak şiddetli korku daha az hissedilmektedir. Bu veriler, küçük çocukların depremde sonra ebeveynlerinden ayrılma konusunda daha fazla kaygı duyduğunu ve yaş ilerledikçe bu korkunun azaldığını göstermektedir (Tablo 41).

Tablo 41. Yaş ile Depremden Sonra “Ebeveynlerinden Ayrıldığında Korku” Durumunu Yaşama İlişkiliği

			Yaş				X ² (p)
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	
Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun?	Hiç	n	55	68	52	175	15,250
		%	42,3	53,5	41,6	45,8	0,018*
	Hafif	n	35	17	30	82	
		%	26,9	13,4	24,0	21,5	
	Orta	n	17	19	29	65	
		%	13,1	15,0	23,2	17,0	
	Şiddetli	n	23	23	14	60	
		%	17,7	18,1	11,2	15,7	
Toplam		n	130	127	125	382	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 42’ye göre erkeklerin %32,6’sı, kızların ise %17,6’sı hiç kötü şeyler olacak korkusu yaşamadığını belirtmiştir. Erkeklerde bu durumu hiç yaşamayanların oranı daha yüksek. Hafif korku yaşadığını söyleyenler her iki cinsiyette de benzer oranda (kızlar %19,3, erkekler %18,0) hesaplanmıştır. Orta düzeyde ve şiddetli düzeyde korku yaşayanların oranı kızlarda erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu veriler kızların deprem sonrası "kötü şeyler olacak" korkusunu erkeklere kıyasla daha fazla yaşadığını göstermektedir (Tablo 42).

Tablo 42. Cinsiyet ile Depremden Sonra “Kötü Şeyler Olacak Korkusu” Durumunu Yaşama İlişkiliği

			Cinsiyet		X ²	
			Kız	Erkek	(p)	
Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun?	Hiç	n	21	87	108	9,503 0,023*
		%	17,6	32,6	28,0	
	Hafif	n	23	48	71	
		%	19,3	18,0	18,4	
	Orta	n	40	69	109	
		%	33,6	25,8	28,2	
	Şiddetli	n	35	63	98	
		%	29,4	23,6	25,4	
Toplam		n	119	267	386	
		%	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 43'te yaş ile yalnız kaldığında korku durumu yaşama ilişkiliğini ele alınmıştır. Oranlara bakıldığında 6-10 yaş grubu, yalnız kaldığında hem hafif hem de şiddetli korku yaşadığı görülürken, 11-14 yaş grubu, orta düzeyde korku yaşama açısından en yüksek orana sahiptir. Bu veriler, yalnız kalma korkusunun yaşa bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. 6-10 yaş çocuklar bu korkuyu daha yoğun yaşarken, 15-18 yaş bu korku daha az yaşadığını belirtmiştir (Tablo 43).

Tablo 43. Yaş ile Depremden Sonra “Yalnız Kaldığında Korku” Durumunu Yaşama İlişkiliği

			Yaş				X ² (p)
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	
Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun?	Hiç	n	41	36	53	130	19,594
		%	31,5	27,9	41,7	33,7	0,003*
	Hafif	n	41	33	23	97	
		%	31,5	25,6	18,1	25,1	
	Orta	n	13	34	25	72	
		%	10,0	26,4	19,7	18,7	
	Şiddetli	n	35	26	26	87	
		%	26,9	20,2	20,5	22,5	
Toplam		n	130	129	127	386	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Aşağıdaki tabloda, farklı gelir düzeylerine sahip bireylerin deprem sonrası “sinirlilik” yaşama durumları verilmiştir. Tablo 44’e göre gelir düzeyi düştükçe sinirlilik oranı artmakta: Hiç sinirlilik yaşamayanların oranı en yüksek Grup 5’te (%45,1), en düşük ise Grup 2’de (%25,8). Orta ve şiddetli sinirlilik yaşayanların oranı, düşük gelir gruplarında daha fazla Grup 4 ve Grup 3 en yüksek sinirlilik oranlarına sahipken Grup 5’te (yüksek gelir grubu), bu oran %25,4 ile en düşük seviyede. Bu verilere göre; düşük gelir seviyesine sahip bireyler, deprem sonrası daha fazla sinirlilik yaşamaktadır. Yüksek gelir grubundakiler (Grup 5), sinirlilik semptomlarını daha az bildirmiştir (Tablo 44).

Tablo 44. Gelir Düzeyi ile Depremden Sonra “Sinirlilik” Yaşama Durumu İlişkiliği

		Gelir Düzeyi						X ²		
			Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Toplam	(p)	
Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun?	Hiç	n	49	25	21	13	32	140	25,042	
		%	41,5	25,8	33,9	37,1	45,1	36,6	0,015*	
	Hafif	n	28	24	9	3	21	85		
		%	23,7	24,7	14,5	8,6	29,6	22,2		
	Orta	n	14	24	14	7	8	67		
		%	11,9	24,7	22,6	20,0	11,3	17,5		
	Şiddetli	n	27	24	18	12	10	91		
		%	22,9	24,7	29,0	34,3	14,1	23,8		
	Toplam		n	118	97	62	35	71	383	
			%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Bir sonraki aşamada gelecek hakkındaki düşüncelerle ilişkililik sorgulamaları yapılmıştır. Bu sorgulamalardan elde edilen verilere göre cinsiyet, yaş ve gelir düzeyleri ilişkili bulunmuştur. Elde edilen verilere göre; ‘gelecekle ilgili hiçbir umudum planım yok’ yanıtını verenlerin oranı kızlarda (%13,4), erkeklere (%4,8) göre daha yüksek hesaplanmıştır (Tablo 45). ‘Gelecekte umutlu değilim’ yanıtını verenler açısından cinsiyetler arasında büyük bir fark gözlenmezken ‘gelecekte umutluyum’ diyenlerin oranı her iki grupta da benzer orandadır (%68,1- %69,4). Bu veriler, özellikle ‘gelecekle ilgili hiçbir umudum ve planım yok’ ifadesinde kızların erkeklere göre daha yüksek oranda yer alması açısından dikkat çekicidir. Erkeklerde ise ‘her şeyin daha kötü olacağını düşünüyorum’ diyenlerin oranının daha yüksek olması, umutsuzluk biçimlerinin cinsiyete göre değişebileceğini göstermektedir. Ancak her iki cinsiyet için de geleceğe dair umutlu olma oranı yüksektir (Tablo 45).

Tablo 46’ya göre 6-10 yaş grubunda yer alan katılımcılar, geleceğe umutla bakan grup iken 11-14 yaş grubundaki katılımcıların gelecekle ilgili umutsuzluk oranı artmaktadır. 15-18 yaş grubundaki katılımcılar ise umutsuzluk noktasında en yüksek düzeydedir. Bu verilere göre yaş arttıkça gelecek konusunda umutsuzluk oranlarının da arttığı görülmektedir.

Tablo 45. Çocukların Geleceğe Yönelik Düşünceleri-Cinsiyet İlişkiliği

		Cinsiyet				
			Kız	Erkek	Total	X ² (p)
Gelecek hakkında ne düşünüyorsun?	Gelecekle ilgili hiçbir umudum planım yok.	n	16	13	29	10,417 0,015*
		%	13,4	4,8	7,4	
	Gelecekten umutlu değilim.	n	11	31	42	
		%	9,2	11,4	10,8	
	Gelecekten umutluyum, güzel günlerin yakın olduğunu düşünüyorum.	n	81	188	269	
		%	68,1	69,4	69,0	
	Her şeyin daha kötü olacağını düşünüyorum.	n	11	39	50	
		%	9,2	14,4	12,8	
Toplam		n	119	271	390	
		%	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 46. Çocukların Geleceğe Yönelik Düşünceleri-Yaş İlişkiliği

		Yaş				X ²	
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	(p)
Gelecek hakkında ne düşünüyorsun	Gelecekle ilgili hiçbir umudum planım yok.	n	8	5	16	29	24,341
		%	6,2%	3,8%	12,3%	7,4%	0,000*
	Gelecekten umutlu değilim.	n	6	11	25	42	
		%	4,6%	8,5%	19,2%	10,8%	
	Gelecekten umutluyum, güzel günlerin yakın olduğunu düşünüyorum.	n	98	96	75	269	
		%	75,4%	73,8%	57,7%	69,0%	
	Her şeyin daha kötü olacağını düşünüyorum.	n	18	18	14	50	
		%	13,8%	13,8%	10,8%	12,8%	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

*: p<0,05

Tablo 47'ye göre Grup 1 ve Grup 3 gelecekte daha fazla umutsuzluk ve karamsarlık hissederken Grup 5'te gelecekte daha umutlu olma oranı belirgin şekilde yükselmektedir. Bu veriler, depremden sonra ekonomik durumun daha iyi olmasının, gelecek algıları üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Düşük gelirli bireylerde gelecek kaygısı ve umutsuzluk oranı daha yüksekken, yüksek gelirli bireylerde daha fazla umut olduğu görülmektedir.

Tablo 47. Çocukların Geleceğe Yönelik Düşünceleri-Gelir Düzeyi İlişkiliği

		Gelir Düzeyi						X ² (p)	
		Grup 3							
		Grup 1	Grup 2		Grup 4	Grup 5	Toplam		
Gelecek hakkında ne düşünüyorsunuz	Gelecekle ilgili	n	14	6	2	5	2	29	44,994
	hiçbir umudum	%	11,9	5,9	3,1	14,3	2,8	7,4	0,000*
	planım yok.								
	Gelecekten	n	7	8	18	5	4	42	
	umutlu değilim.	%	5,9	7,8	28,1	14,3	5,6	10,8	
	Gelecekten	n	76	72	37	25	59	269	
	umutluyum,	%	64,4	70,6	57,8	71,4	83,1	69,0	
	güzel günlerin								
	yakın olduğunu								
düşünüyorum.									
	Her şeyin daha	n	21	16	7	0	6	50	
	kötü olacağını	%	17,8	15,7	10,9	0,0	8,5	12,8	
	düşünüyorum.								
Toplam		n	118	102	64	35	71	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Tablo 48’de yaşlara göre şu an hissedilen durum incelenmiştir. Özellikle 15-18 yaş grubu %14,6 oranla en yoğun şekilde artık dayanamayacak kadar üzüntülü hissettiklerini söylemişlerdir. Çok üzgün olduğunu belirtenler en yüksek %22,3 oranla 6-10 yaş arasından oluşmaktadır. Bu veriler, deprem sonrası her yaş grubunun üzgün ve sıkıntılı olduğunu ancak 15-18 yaş arasının deprem sonrası duygusal sıkıntıyı daha yoğun yaşadığını gösteriyor.

Tablo 48. Yaş ile Hissedilen Durum İlişkiliği

		Yaş				X ² (p)
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Total
Nasıl hissediyorsun?	Artık dayanamayacak kadar üzgün ve sıkıntılıyım	n	12	6	19	37
		%	9,2	4,6	14,6	9,5
	Çok üzgünüm	n	29	21	5	55
		%	22,3	16,2	3,8	14,1
	Üzgün ve sıkıntılı değilim	n	71	70	59	200
		%	54,6	53,8	45,4	51,3
	Üzgün ve sıkıntılıyım	n	18	33	47	98
		%	13,8	25,4	36,2	25,1
	Toplam	n	130	130	130	390
		%	100,0	100,0	100,0	100,0

*: p<0,05

Aşağıda yer alan Tablo 49'a göre; gelir düzeyi arttıkça, hayattan memnuniyet oranının da arttığı görünüyor. En düşük gelir grubunda memnuniyet oranı (%54,7) en düşükken, en yüksek gelir grubunda en yüksek memnuniyet oranı (%88,7) görülüyor. En düşük gelir grubundaki bireylerin %45,3'ü hayatlarından memnun değilken, en yüksek gelir grubunda bu oran %11,3'e düşüyor.

Tablo 49. Gelir Düzeyi ile Şu An Yaşadığı Hayattan Memnun Olma Durumu İlişkisi

		Gelir Düzeyi						X ² (p)	
		Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Toplam		
Şu an yaşadığı hayattan memnun musun?	Evet	n	64	65	39	22	63	253	23,629
		%	54,7	63,7	60,9	64,7	88,7	65,2	0,000*
	Hayır	n	53	37	25	12	8	135	
		%	45,3	36,3	39,1	35,3	11,3	34,8	
Toplam		n	117	102	64	34	71	388	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Bir sonraki aşamada profil bilgileri ile deprem sonrasında eğitim ihtiyacına yönelik düşüncelerle ilişkililik sorgulamaları yapılmıştır. Bu sorgulamalardan elde edilen verilere göre cinsiyet, yaş ve gelir düzeyleri ilişkili bulunmuştur.

Katılımcılardan 387 kişinin yanıtladığı soruda katılımcıların %30'u kız, %70'i erkek olup büyük çoğunluk (%62,8) hiç korku yaşamadığını belirtmiş. Hem erkek hem kız öğrencilerde "hiç korku yaşamayan" oranı birbirine çok yakın (%62,9 vs. %62,7) hesaplanmıştır. "Orta seviyede korku yaşayanlar" açısından bakıldığında da iki cinsiyet arasında büyük bir fark yok (%6,0 vs. %5,5). Ancak "Şiddetli korku yaşayanlar" tarafında erkeklerin oranı kızlara kıyasla çok daha yüksektir (%10,3 vs. %2,6) (Tablo 50).

Tablo 50. Cinsiyet ile Depremden Sonra “Okul Binasına Girerken Korku” Yaşama Durumu İlişkiliği

		Cinsiyet			X ² (p)
			Kız	Erkek	Toplam
Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun?	Hiç	n	73	170	243
		%	62,9	62,7	62,8
	Hafif	n	33	58	91
		%	28,4	21,4	23,5
	Orta	n	7	15	22
		%	6,0	5,5	5,7
	Şiddetli	n	3	28	31
		%	2,6	10,3	8,0
Toplam		n	116	271	387
		%	100,0	100,0	100,0

*: p<0,05

Aşağıda yer alan Tablo 51’e göre gelir düzeyi arttıkça korku yaşama oranının genel olarak azaldığı görünüyor. Özellikle Grup 5’te, %84,5 hiç korku yaşamayanlar, bu fark net şekilde görülmektedir. Düşük gelir grubundaki katılımcılar daha fazla "hafif" ve "orta" seviyede korku yaşadığını söylemişlerdir. "Şiddetli korku" yaşadığını belirten katılımcıların en yüksek olduğu grup Grup 4’tür (50.001-80.000 TL, %17,1).

Tablo 51. Gelir Düzeyi ile Depremden Sonra “Okul Binasına Girerken Korku” Yaşama Durumu İlişkiliği

		Gelir Düzeyi						X ² (p)	
		Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Toplam		
Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun?	Hiç	n	72	59	33	19	60	243	29,796 0,003*
		%	61,5	59,0	51,6	54,3	84,5	62,8	
	Hafif	n	27	28	21	9	6	91	
		%	23,1	28,0	32,8	25,7	8,5	23,5	
	Orta	n	9	4	7	1	1	22	
		%	7,7	4,0	10,9	2,9	1,4	5,7	
	Şiddetli	n	9	9	3	6	4	31	
		%	7,7	9,0	4,7	17,1	5,6	8,0	
Toplam		n	117	100	64	35	71	387	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Tablo 52'ye göre yaş arttıkça deprem sonrası binalara girerken hissedilen korku seviyesinin azaldığını söylemek mümkündür. En yüksek korku oranı (%52,3) 6-10 yaş grubunda görünürken, 15-18 yaş grubunda bu oran (%31,8) önemli seviyede düşüyor.

Tablo 52. Yaş ile Depremden Sonra Okul ve Benzeri Binalara Girerken Hissedilen Durum İlişkiliği

		Yaş					X ²
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	(p)
Depremden sonra okul ve benzeri binalara girerken neler hissediyorsun?	Bir şey hissetmiyorum	n	59	71	88	218	17,363
		%	45,4	55,0	68,2	56,2	0,002*
	Korkuyorum	n	68	53	41	162	
		%	52,3	41,1	31,8	41,8	
	Giremiyorum	n	3	5	0	8	
		%	2,3	3,9	0,0	2,1	
Toplam		n	130	129	129	388	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 53'e göre binalara girerken bir şey hissetmediğini söyleyenlerin çoğunluğu Grup 4 (%81,8) ve Grup 5 (%62)'ten oluşmaktadır. Korktuğunu belirten en yüksek Grup 1 (%49,2)'dir. Bu verilere göre, Düşük gelir grupları (Grup 1 ve Grup 2), binalara girerken daha fazla korku hissetmektedirler (Tablo 53).

Tablo 53. Gelir Düzeyi ile Depremden Sonra Okul ve Benzeri Binalara Girerken Hissedilen Durum İlişkiliği

		Gelir Düzeyi						X ²	
			Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Toplam	(p)
Depremden sonra okul ve benzeri binalara girerken neler hissediyorsun?	Bir şey hissetmiyorum	n	59	52	36	27	44	218	20,838
		%	50,0	51,0	56,3	81,8	62,0	56,2	0,008*
	Korkuyorum	n	58	49	26	6	23	162	
		%	49,2	48,0	40,6	18,2	32,4	41,8	
	Giremiyorum	n	1	1	2	0	4	8	
		%	0,8	1,0	3,1	0,0	5,6	2,1	
Toplam		n	118	102	64	33	71	388	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Deprem sonrasında fiziksel/mekânsal ihtiyaçlara yönelik sorgulamalarda ise yine yaş, cinsiyet ve gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Tablolar aşağıda verilmiştir. Tablo 54'e göre katılımcıların %57,8'i tek katlı, bahçeli bir evde yaşamayı hayal ediyorlar. Bu oranın çoğunluğunu %60,7 oranla erkekler

oluşmaktadır. Kızların oranı da %51,3'dür. Şu an yaşadığım yerden memnun olduğumu söyleyenlerin %35,3'i kız, %26,3'i erkek katılımcıdır. Çok katlı bir binada yaşamak isteyen erkeklerin oranı %10,0, kızların oranı %5,0, erkekler çok katlı binalarda yaşamayı kızlardan daha çok hayal ediyor. Bu veriler, deprem sonrasında konut tercihlerinin değişebileceğini ve özellikle tek katlı, bahçeli yani daha güvenilir ve açık alanlı evlere yönelik olduğunu gösteriyor.

Tablo 54. Cinsiyet ile Yaşamayı Hayal Edilen Ev İlişkisi

		Cinsiyet			X ² (p)	
		Kız	Erkek	Toplam		
Nasıl bir evde yaşamayı hayal ediyorsun?	Tek katlı, bahçeli	n	61	164	225	11,262 0,010*
		%	51,3	60,7	57,8	
	Şu an yaşadığım yerden memnunum	n	42	71	113	
		%	35,3	26,3	29,0	
	Çok katlı bir bina	n	6	27	33	
		%	5,0	10,0	8,5	
	Diğer	n	10	8	18	
		%	8,4	3,0	4,6	
Toplam		n	119	270	389	
		%	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Tablo 55'e göre nasıl bir evde yaşamak istersiniz sorusuna 'Tek katlı, bahçeli bir ev' yanıtını verenlerin en yüksek oran (%65,8) 1. Grupta yer alırken (0-18.000 TL), en düşük oran (%45,1), 5. Gruptan (80.000 TL ve üstü) oluşuyor. Genel olarak düşük ve orta gelir gruplarında tek katlı, bahçeli ev tercih edenlerin oranı daha yüksek 'Şu an yaşadığım yerden memnunum' yanıtını verenlerin en yüksek oran Grup 5'te (80.000 TL ve üstü) (%43,7), en düşük oranlı Grup 1'de (0-18.000 TL) (%16,2) olarak görünmektedir. Buna göre gelir düzeyi ile mevcut yaşam alanından memnuniyet oranının yükseldiğini söylemek mümkündür. 'Çok katlı bir binada yaşamak istiyorum' yanıtını en çok veren grup Grup 3'te (35.001-50.000 TL) (%15,6) olarak hesaplanmıştır. Orta gelir grubunda bulunan katılımcılar yüksek katlı binalarda yaşamak seçeneğine daha yakınlardır. Bu veriler doğrultusunda Düşük gelirli bireylerin genellikle tek katlı, bahçeli bir ev hayal ettiğini, yüksek gelir gruplarının şu an yaşadıkları yerden diğer gruplara göre daha fazla memnun olduğunu göstermektedir.

Tablo 55. Gelir Düzeyi ile Yaşamayı Hayal Edilen Ev İlişkiliği

		Gelir Düzeyi						X ² (p)		
		Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	Toplam			
Nasıl bir evde yaşamayı hayal ediyorsun?	Tek katlı, bahçeli	n	77	58	35	23	32	225	38,381 0,000*	
		%	65,8	56,9	54,7	65,7	45,1	57,8		
	Şu an yaşadığım yerden memnunum	n	19	36	19	8	31	113		
		%	16,2	35,3	29,7	22,9	43,7	29,0		
	Çok katlı bir bina	n	13	3	10	0	7	33		
		%	11,1	2,9	15,6	0,0	9,9	8,5		
	Diğer	n	8	5	0	4	1	18		
		%	6,8	4,9	0,0	11,4	1,4	4,6		
	Toplam		n	117	102	64	35	71	389	
			%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Tablo 56’da farklı yaşlardaki çocuklar bir mahalle planlasalar “çocuk oyun alanları” yapmayı isteyip istemediklerini göstermektedir. 6-10 yaş grubunun %81,5’i çocuk oyun alanları yapmak istediğini belirtirken 11-14 yaş grubunda bu oran %60,8’e düşmekte ve 15-18 yaş grubunda ise sadece %36,2 oranında çocuk oyun alanları yapılmasını istemektedirler. Bu verilere göre küçük yaş gruplarındaki çocuklar oyun alanlarını daha çok önemserken, yaş büyüdükçe daha az önemsiyorlar. (Tablo 56).

Tablo 56. Yaş ile Bir Mahalle Planlasan Çocuklar için “Çocuk Oyun Alanları” Yapmayı İsteme İlişkiliği

		Yaş				X ² (p)	
			6-10 Yaş	11-14 Yaş	15-18 Yaş	Toplam	
Bir mahalle planlasan çocuklar için ne yapardın?	Evet	n	106	79	47	232	56,693
		%	81,5	60,8	36,2	59,5	0,000*
	Hayır	n	24	51	83	158	
		%	18,5	39,2	63,8	40,5	
Toplam		n	130	130	130	390	
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	

*: p<0,05

Aşağıda yer alan Tablo 57’de farklı gelir seviyelerindeki depremde fiziksel olarak yararlanma durumlarını göstermektedir. Tablo 57’ye göre gelir düzeyi farklılaştıkça depremde zarar görme oranlarının değişmektedir. Düşük Gelir Grupları (Grup 1 ve 2) depremde fiziksel zarar alma oranları daha yüksek (%10,2 ve %17,6).

Yüksek Gelir Grupları (Grup 4 ve 5) depremde kaynaklanan zarar oranları daha düşüktür (%5,7 ve %5,6).

Tablo 57. Gelir Düzeyi ile Depremden “Yaralandım” Zararı Görme Durumu İlişkiliği

		Gelir Düzeyi					X ² (p)
		Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	
Depremden ne Evet şekilde zarar gördün? Hayır	n	12	18	12	2	4	48
	%	10,2	17,6	18,8	5,7	5,6	12,3
	n	106	84	52	33	67	342
	%	89,8	82,4	81,3	94,3	94,4	87,7
Toplam		n	118	102	64	35	71
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Tablo 58’e göre çadırda yaşayanların tamamı Grup 1’de (0-18.000 TL gelir grubu) yer almakta olup, evde yaşayanların oranı Grup 4’te (%74,3) ve Grup 5’te (%73,2) yüksek hesaplanmıştır. Orta ve düşük gelir gruplarında konteynerde yaşama oranı daha yüksektir.

Tablo 58. Gelir Düzeyi ile Şu An Yaşanılan Yer İlişkiliği

		Gelir Düzeyi					X ² (p)
		Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4	Grup 5	
Şu an nerede yaşıyorsunuz?	Çadır	n	5	0	0	0	5
		%	4,2	0,0	0,0	0,0	1,3
	Ev	n	58	61	31	26	228
		%	49,2	59,8	48,4	74,3	73,2
	Konteyner	n	55	41	33	9	157
		%	46,6	40,2	51,6	25,7	26,8
Toplam		n	118	102	64	35	71
		%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*: p<0,05 **Grup 1:** 0-18.000 TL, **Grup 2:** 18.001 TL-35.000 TL, **Grup 3:** 35.001 TL-50.000 TL, **Grup 4:** 50.001 TL-80.000 TL, **Grup 5:** 80.000 TL ve üstü

Afet sonrası çocukların yaşamsal deneyimlerini, eğitim koşullarını, fiziksel/mekânsal tercihlerine ilişkin eğilimlerini ve psikososyal ihtiyaçlarını çok boyutlu biçimde ortaya koymaya çalışan bu araştırmanın ilişkililik analizi bulguları, cinsiyet, yaş ve gelir düzeyi gibi kullanıcı profillerinin afet deneyimi üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Deprem anındaki tepkilerden barınma biçimlerine,

eğitim devamlılığından mekânsal taleplere kadar birçok başlıkta anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Erkek çocukların fiziksel tepkilere, kız çocukların ise daha duygusal ve içe dönük başa çıkma stratejilerine yöneldiği; yaş ilerledikçe bireylerin daha sakin ve bilinçli tepkiler verdikleri; düşük gelir grubundaki çocukların ise daha fazla temel ihtiyaca ve desteğe gereksinim duydukları anlaşılmaktadır. Özellikle küçük yaş gruplarının anne-baba ve oyun gibi temel psikososyal ihtiyaçları öne çıkarken, yaş büyüdükçe güvenlik, gelecek kaygısı ve mekânsal belirsizlikler daha fazla önem kazanmaktadır.

Eğitim açısından, katılımcıların büyük bir kısmı depreme dayanıklı, az katlı ve güvenli okul binalarında öğrenim görmek istemekte; eğitimlerine genellikle konteyner, çadır veya başka şehirlerde devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Fiziksel ve mekânsal ihtiyaçlar bağlamında çocuklar, açık alanlar, oyun alanları ve yeşil alanların önemini vurgularken, şehir planlamasında kendilerine söz hakkı tanınmasını da talep etmektedirler.

Bu bulgular, afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal, sosyal ve pedagojik gereksinimlere duyarlı biçimde kurgulanması gerektiğini göstermektedir. Çocukların afet sonrası yaşadıkları deneyimler hem kısa vadeli müdahalelerin hem de uzun vadeli kent planlama ve afet yönetimi politikalarının çocuk hakları temelinde yeniden yapılandırılmasının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3.1.9. Anket Görüşme Bulgularının Genel Değerlendirmesi

Yukarıda ayrıntıda yorumları her bir bölüm başlığı altında verilen saha çalışması bulgularının genel bir değerlendirmesini yapmak bu aşamada önemlidir.

Bu çalışma, afet sonrası çocukların fiziksel, mekânsal, eğitsel ve psikososyal ihtiyaçlarını çok boyutlu bir yaklaşımla ele alarak, toplumsal kırılganlıklar ve yapısal eşitsizlikler zemininde çocukların yaşadığı deneyimleri görünür kılmıştır. Bulgular, yaş, cinsiyet ve gelir düzeyi gibi kullanıcı profillerinin afetin etkileri ve sonrasındaki iyileşme süreci üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymuştur. Elde edilen veriler, afet yönetimi politikalarının yalnızca acil müdahale ve yeniden inşa süreçlerine değil, aynı zamanda kırılgan grupların özel ihtiyaçlarına göre tasarlanması gerektiğini göstermektedir.

Cinsiyet temelli analizlerde, erkek çocukların afet anında daha hızlı fiziksel tepkiler verdiği, kız çocukların ise daha çok içe dönük ve duygusal tepkilerle süreci deneyimlediği gözlenmiştir. Yaş grupları karşılaştırıldığında, yaş ilerledikçe daha bilinçli ve sakin davranış biçimlerinin öne çıktığı, küçük yaş gruplarının ise temel bağlanma figürlerine (anne-baba) ve oyun gibi temel ihtiyaçlara daha fazla yöneldiği görülmüştür. Bununla birlikte, düşük gelir grubundaki çocukların, diğer gruplara kıyasla hem fiziksel hem de psikososyal olarak daha fazla risk altında oldukları; yardım yeterliliği, barınma durumu, güvenlik algısı, gelecek kaygısı gibi başlıklarda daha kırılgan bir konumda yer aldıkları tespit edilmiştir.

Eğitim alanına ilişkin veriler, çocukların büyük çoğunluğunun okullarının hasar gördüğünü ya da tamamen yıkıldığını; önemli bir kısmının konteyner, çadır veya farklı şehirlerde eğitime devam ettiğini ortaya koymuştur. Deprem sonrası eğitimin mekânsal sürekliliğinde ciddi kesintiler yaşandığı ve bu durumun çocukların eğitim hakkına erişiminde eşitsizlikler yarattığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların önemli bir kısmı depreme dayanıklı, az katlı ve güvenli binalarda öğrenim görmek istediklerini belirtmiş; çocukların fiziksel güvenlik kadar mekânsal güven duygusuna da ihtiyaç duydukları açıkça ortaya konmuştur.

Mekânsal tercihlere ilişkin bulgular, çocukların çoğunlukla tek katlı, bahçeli ve açık alanlı evlerde yaşamak istediklerini göstermiştir. Mahalle tasarımı bağlamında çocuklar, öncelikle oyun alanları, yeşil alanlar ve kütüphaneler gibi kendilerine ait güvenli ve kapsayıcı mekânların inşa edilmesini talep etmiş; %76'sı kent planlamasında söz hakkı sahibi olmak istediğini ifade etmiştir. Bu veriler, çocukların pasif yardım alıcılar değil; kentsel yaşamın ve afet sonrası yeniden yapılanmanın aktif bileşenleri olma isteğini yansıtmaktadır.

Psikolojik ihtiyaçlar açısından değerlendirildiğinde, yaş, cinsiyet ve gelir düzeyine bağlı olarak korku, yalnızlık, umutsuzluk ve sinirlilik gibi duyguların şiddetinde anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Özellikle 15-18 yaş grubunun gelecek konusunda daha fazla karamsarlık taşıdığı, düşük gelir grubundaki çocukların ise hayattan memnuniyet oranlarının belirgin şekilde düşük olduğu tespit edilmiştir. Deprem sonrası yaşanan güvensizlik, fiziksel zarar, sosyal destek eksikliği ve ekonomik yetersizliklerin psikososyal iyi oluş üzerinde doğrudan etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Bütün bu bulgular, afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde çocukların özgül ihtiyaçlarının hem mekânsal tasarımlarda hem de sosyal hizmet politikalarında merkezi bir konuma alınması gerektiğini göstermektedir. Eğitimden barınmaya, psikolojik

destekten kentsel planlamaya kadar uzanan geniş bir yelpazede, çocukların sesine kulak verilmesi, sadece insani değil, aynı zamanda sürdürülebilir ve kapsayıcı bir afet yönetimi anlayışının gereğidir. Çalışma, çocukların afet sonrası dönemde yalnızca korunmaya değil, aynı zamanda güçlendirmeye, katılıma ve temsile dayalı hak temelli bir yaklaşıma ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Bu bağlamda, afet sonrası politikaların çocuk odaklı, hak temelli ve katılımcı ilkelerle yeniden inşa edilmesi hem bireysel hem de toplumsal iyileşme için temel bir gerekliliktir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İçinde yaşadığımız dünya yaklaşık 4,5 milyar yıldır sürekli bir dönüşüm ve yenilenme sürecindedir. Bu süreç, doğal seleksiyon, iklim değişiklikleri, volkanik faaliyetler ve kıtaların hareketi gibi çok çeşitli jeolojik ve ekolojik olayları içermektedir. Depremler, bu doğal yenilenme sürecinin kaçınılmaz ve önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğa, uyumlanma ilkesi çerçevesinde programlanmış olup, ekolojik, biyolojik ve fiziksel sistemler zaman içinde çevresel koşullara uyum sağlamaktadır. Bu kapsamda, canlılar yaşadıkları ortam koşullarına adapte olurken, insanlar da yaşadıkları coğrafyanın deprem gerçeğini kabullenerek, afetlere karşı dayanıklılık geliştirmek zorundadır. Literatürde, Şili ve Japonya gibi yüksek deprem riski taşıyan ülkelerdeki uygulamalar, deprem gibi doğal afetlere karşı uyum sağlanabileceğini ve zararların azaltılabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, şehir planlamasında “uyum” kavramı temel alınarak, depreme dayanıklı ve çocuklar başta olmak üzere tüm bireylerin güvenliğini temin eden mekânsal stratejiler geliştirilmelidir.

Bu tez çalışması, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve Türkiye'nin çok sayıda kentini derinden etkileyen Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında, afetin en kırılgan gruplarından biri olan çocukların yaşadıkları deneyimleri anlamak ve bu deneyimlerden yola çıkarak çocuk merkezli bir afet yönetimi çerçevesi oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Hatay ili özelinde yürütülen saha araştırması, 6-18 yaş aralığındaki çocuklarla yapılan yüz yüze ve çevrimiçi anket görüşmeleri ile zenginleştirilmiş; elde edilen veriler istatistiksel analizlerle değerlendirilerek mekânsal, psikolojik, eğitimsel ve sosyal gereksinimler ayrıntılı biçimde ortaya konmuştur.

Elde edilen bulgular göstermiştir ki, çocuklar afet anı ve sonrasında çok yönlü biçimde etkilenmektedir. En temel gereksinimlerden olan barınma, beslenme ve güvenlik gibi fiziki ihtiyaçların yanı sıra, aileden ayrılma korkusu, yalnızlık, kötü rüyalar, öfke ve huzursuzluk gibi psikolojik belirtileri de bulunmaktadır. Anket sonuçları, afet sonrası çocukların büyük bir kısmının kendilerini güvende hissetmediğini ve oyun gibi rutinlerine dönemediklerini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, yaş ve cinsiyet değişkenlerinin afet deneyimlerini anlamada önemli belirleyiciler olduğu da ilişkililik analizleriyle desteklenmiştir.

Çalışmanın önemli bir diğer katkısı, afet sonrası çocukların yaşam alanlarıyla olan ilişkilerinin sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal bağlarla şekillendiğini

ortaya koymasıdır. Bu bağlamda çocukların kendilerine ait, güvenli, erişilebilir ve psikososyal gelişimlerini destekleyen oyun alanlarına ve sosyal mekânlara ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu gereksinimlerin karşılanmadığı durumlarda çocukların travmatik süreçlerden iyileşmeleri gecikmekte, eğitim ve sosyal yaşamda geri kalmaktadırlar.

Tüm bu bulgular ışığında, çocuk merkezli afet yönetiminin önemi bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar yalnızca korunması gereken bireyler değil, aynı zamanda toplumun aktif birer üyesi olarak afet yönetim süreçlerine katılım sağlamaları gereken aktörlerdir. Bu doğrultuda hazırlanan çocuk merkezli afet yönetimi modeli; hazırlık, zarar azaltma, önleme, acil yardım, iyileştirme ve yeniden inşa aşamalarını içerecek şekilde, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarına bütüncül yanıt verebilecek bir yapıda kurgulanmalıdır. Uluslararası uygulamalar (Japonya, Şili, ABD, Çin, Haiti ve Peru örnekleri) göstermektedir ki, çocuklara yönelik afet eğitimi, katılımcı planlama yaklaşımları, çocuk dostu mekân tasarımı ve sürdürülebilir kentleşme politikaları afet riskini azaltmakta etkili olmaktadır.

Türkiye’de mevcut durumda çocuklara özgü sistematik ve kapsayıcı bir afet yönetim modeli bulunmamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi, yerel yönetimler, merkezi otoriteler, eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının entegre çalışmaları ile mümkündür. Çocukların afet bilincinin erken yaşlardan itibaren artırılması, kent planlama süreçlerine katılımlarının sağlanması ve özellikle afet sonrası geçici barınma alanlarının çocukların gelişimsel ihtiyaçları gözetilerek tasarlanması zorunludur.

Gelişimsel ihtiyaçlarına göre örneğin, 6-10 yaş grubundaki çocuklar, somut düşünme becerileriyle sınırlı olduğundan, afet bilincinin oyun, hikâye, animasyon ve drama gibi pedagojik yöntemlerle kazandırılması gerekmektedir. Bu yaş grubunun korunması için tahliye güzergahları, çocuk dostu alanlar ve güvenli oyun alanları gibi fiziksel düzenlemeler planlarda önceliklendirilebilir. 11-14 yaş arası çocuklar, afet risklerini kavrayıp aktif katılım gösterebilecekleri eğitimlerle desteklenebilir; güvenli ve riskli alanların haritalanması gibi süreçlere yapıcı katkı sağlamaları teşvik edilebilir. 15-18 yaş grubundaki gençler ise AFAD gönüllülüğü, ilk yardım eğitimi ve bilgilendirme kampanyalarına katılarak afet yönetiminde ileri düzeyde aktif roller üstelenebilir. Gençlik meclisleri, çocuk belediyeleri ve planlama atölyeleri gibi demokratik platformlar aracılığıyla görüşlerini ifade etmeleri sağlanabilir.

Bu tez kapsamında, Hatay İli’nde yürütülen saha araştırmasının yere özgü bulgularından hareketle, çocuk odaklı afet yönetiminin Türkiye genelinde daha etkin ve

kapsayıcı bir biçimde yapılandırılabilmesine yönelik aşağıdaki temel öneriler geliştirilmiştir.

1. Toplum Temelli Farkındalık ve Eğitim Çalışmaları

- Okullarda anaokulu seviyesinden başlayarak her yaş için afet bilinci kazandıran eğitimler olmalıdır. Deprem, yangın, sel gibi afet türleri çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun şekilde, simülasyonlarla, tatbikatlarla ve oyun temelli etkinliklerle öğretilmelidir.
- Türkiye ve Hatay’da bulunan farklı etnik ve kültürel gruplar dikkate alınarak çok dilli (Arapça-Türkçe) bilgi veren videolar, çocuklara özel animasyonlar ve çizgi filmler hazırlanarak medya platformları üzerinden yayınlanmalıdır.
- Eğitimler yalnızca okullarla sınırlı kalmamalı, Hatay’da çeşitli meslek gruplarının yer aldığı iş yerlerinde de afet farkındalık programları kapsamında halk bilinçlendirilmelidir.

2. Çocuklar İçin Güvenli Alanlar ve Eğitim Merkezleri Oluşturulması

- Hatay’da yeniden inşa süreci devam ederken çocuklar için güvenli toplanma alanları belirlenmeli ve bu alanlara tabelalarla yönlendirmeler yapılmalıdır.
- Bu alanlar olası afetlerde sadece güvende bekleme alanı değil; çocuklara fiziksel ve ruhsal sağlık hizmeti temel sağlık hizmetleri sunabilecek nitelikte hazırlanmalıdır.
- Hatay’daki geçici barınma alanlarının birçoğunda çocuklara özel yaşam alanlarının yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yeni yapılacak barınma alanlarında çocuk dostu alanlar öncelik verilmelidir.

3. Kentsel ve Mekânsal Planlamada Çocuk Güvenliği Önceliği

- Çocukların yaşam güvenliği afet risklerinin azaltılması politikalarının merkezine alınmalıdır. Oyun alanları, okullar ve sağlık tesisleri yapılırken özellikle sağlam zeminler, düşük riskli alanlara tercih edilmelidir.
- Bahsi geçen yapılarda su, yiyecek, hijyen, barınma ve psikolojik destek hizmetlerinin afet anı ve sonrasında da sürdürülebilir olması sağlanmalıdır.

4. Yerel Katılım ve Çocukların Sürece Dahil Edilmesi

- Çocukların yaşadıkları çevre hakkında görüşleri dinlenerek, onların gözünde risk algısı değerlendirilmeli ve katılımlarının teşvikiyle küçük ölçekli afet planları hazırlanmalıdır.
- Afete hazır olma planları için; yerel yönetimler ve okul birlikleri ile mahalle düzeyinde çocuk meclisleri kurulabilir.

5. Afet Yönetimi Personelinin Eğitimi ve Psikososyal Destek

- AFAD, UMKE, Kızılay, belediye birimleri gibi afet yönetim personeline düzenli aralıklarla hem teorik hem uygulamalı eğitimler verilmelidir.
- Görev alacak personel için belli aralıklarla psikososyal destek programlarına yer verilmelidir. Böylece sadece personelin ruh sağlığını korumakla kalmaz, afet anında etkin müdahale kapasitesi de arttırılmış olur.

6. İletişim ve Altyapının Güçlendirilmesi

- Hatay'da depremler sırasında ve sonrasında önemli iletişim kesintileri yaşanmış olup bu bağlamda internet altyapısı ve alternatif haberleşme sistemleri afetten zarar görmeyecek şekilde yapılandırılmalıdır.
- Olası aksaklıklara karşı mobil baz istasyonları, uydu bağlantıları gibi sistemler önceden planlanmalı ve çocukların da erişimini kolaylaştıracak şekilde tasarlanmalıdır.

7. Güncel Veri Tabanı ve Haritalama Çalışmaları

- Okul, yurt, kreş gibi çocuk yoğunluğunun fazla olduğu bölgeler belirlenerek bu alanlar afet riski haritalarına entegre edilmelidir.
- Mekânsal planlamada kullanılmak üzere çocuk odaklı, güncel, halka açık bir afet risk haritası oluşturulmalıdır.

8. Erken Uyarı ve Acil Müdahale Sistemleri

- Erken uyarı sistemleri geliştirilerek yaygınlaştırılmalı ve konutta, okulda, kreşte bu sistemlere erişim sağlanabilir olmalıdır.
- Özel eylem planları hazırlanmalıdır. Bu planlar afet anında çocukların tahliyesi ve korunması için olup tahliye yolları çocukların rahat kullanabileceği şekilde düzenlenmelidir.

9. Afet Sonrası Psikososyal Destek ve İyileştirme Süreci

- Hatay'da deprem sonrası çocuklarda görülen travma, kaygı, uyku problemleri gibi psikolojik etkilere profesyonel destek sağlanmalıdır.
- Bu amaçla bundan sonra olası afetlerde destek amaçlı çocuk psikologları, sosyal hizmet uzmanları ve rehber öğretmenlerden oluşan mobil ekipler kurulmalıdır.
- Psikolojik destek yalnızca afet sonrası değil, desteğe olan ihtiyaç bitene kadar sürdürülebilir olmalıdır.

10. İhtiyaç Depoları ve Lojistik Hazırlık

- Olası afetlere karşı çocuk, yaşlı, engelli ve hamile bireyler demografik yapı göz önünde bulundurularak temel ihtiyaç malzemelerini içeren depolar oluşturulmalıdır.
- Bu depolar afette dayanıklı ve ulaşılabilir olacak şekilde konumlanmalıdır. İçeriklerin sürekliliği sağlanarak bozulabilecek ürünler düzenli olarak yenilenmelidir. Afet sonrası bu depolara ulaşım ve depolardaki malzemenin halka dağıtımı önceden koordine edilmelidir.

Sonuç olarak afetin bir "doğal olay"dan "toplumsal felaket"e dönüşmesinde insan faktörünün belirleyici olduğu gerçeğinden hareketle; afetlere karşı yalnızca fiziksel değil, sosyal olarak da dirençli kentlerin oluşturulması zorunluluktur. Bu dirençliliğin inşasında çocuklar merkezde yer almalı, onların sesleri duyulmalı ve ihtiyaçları planlamanın her aşamasına entegre edilmelidir. Böylece sadece afetlere dirençli değil, aynı zamanda toplumsal olarak daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir şehirler yaratmak mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Elshater, A. (2017). Urban morphology as an effective response to social sustainability: Selecting appropriate urban forms for new cities. *HBRC Journal*, 13(3), 370–385

AFAD. 2021. Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2011). Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP-2023).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). <https://www.afad.gov.tr>.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2021). Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP). <https://www.afad.gov.tr>.

Akay, M., (2023), ‘Çocuk resimlerinin analizi 2’, Efe Akademik Yayıncılık, İstanbul.

Akçaoğlu Kaya, N. (2024). Afete Dayanıklı Şehirler: Japonya Örneği. *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 2(2), 95- 111.

Akhter, S. R., Sarkar, R. K., Dutta, M., Khanom, R., Akter, N., Chowdhury, R., & Sultan, M. (2015). Reprint of: Issues with families and children in a disaster context: A qualitative perspective from rural Bangladesh. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 14(2), 140–149.

Akkaş, N. B. (2024). Disaster management from a social vulnerability perspective: Mapping the risks for the city of Istanbul.

Aktel M., (2010). “5902 Sayılı Yasa ile Türkiye’de Afet Yönetiminde Oluşan Değişim”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No 27, Kütahya, s. 169-180.

Akyel, 2007, Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma, (T.C. Çukurova Üniversitesi Doktora Tezi).

Amerikan Jeoloji Araştırma Kurumu (2023).

Aral, N., (2023). Depremi Çocuklar Üzerindeki Etkileri, *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 6 (11), 93-105.

Araştırmaları Dergisi, 2(3), 147-156.

Atıcı, E., & Öztürk, A. (2021). Sağlıklı kent bağlamında çocuk parklarındaki oyun alanları analizi: Eskişehir kenti örneği. *İdeal Kent Dergisi*, 34(12).

Ay, İ., (2016), ‘Afet Psikolojisi ve Temel Kavramlar’, *Acil Durum ve Afet Psikolojisi*, (syf:4-29), T.C. Atatürk Üniversitesi Yayinevi, Erzurum.

Aydoğan, T. G., & Dilek, E. F. (2024). Çocuk dostu kentsel planlama ve tasarım ölçütleri. *Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 9(2), 15–30.

Baklacı, E. (2023). Afete duyarlı planlama yaklaşımı ve yer bilimsel verilerin mekânsal plana entegrasyonu: Bursa il merkezi incelemesi (Yüksek lisans tezi, Eskişehir Teknik Üniversitesi). Eskişehir Teknik Üniversitesi Akademik Arşivi.

Balaban, Ş., & Keskinok, H. Ç. (2017). Afet sakınım planlaması ve uygulamaları. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Balaban, V., (2006) Psychological Assesment Of Children In Disasters And Emergencies. *Disasters*,30(2), 178-198.

Bayındırlık Bakanlığı. (1940). Deprem bölgelerinde yapılacak binalar hakkında yapılacak yönetmelik. T.C. Başvekâlet Matbaası.

Baytar, B., (2017), 1999 Gölcük Depremini Çocukluğunda Yaşamış Kişilerin Günümüzdeki Kaygı, Depresyon ve Tssb Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, (Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi).

Bolin, R. ve Stanford, L. (1998). *The Northridge Earthquake: Vulnerability and Disaster*. London: Routledge.

Brooks, Barbara; Siegel, Paula (1996). *The Scared Child: Helping Kids Overcome Traumatic Events*. USA: John Wiley and Sons, Inc.

Bülbül, S.H. (2004). Ergen etiği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(6), s.206-210.

Christopherson, S., Michie, J., & Tyler, P. (2010). Regional resilience: Theoretical and empirical perspectives. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3 (1), 3-10.

Churchman, A. (2003). Is there a place for children in the city? *Journal of Urban Design*, 8(2), 99–111.

Çağlayan, P. Ö. (2024). Deprem afeti etkisinde iki ülke; Türkiye ve Japonya örneği. *İTÜ Vakfı Dergisi*, (91), 44–49.

Çakmak, H., Ocaktan, M. E., & Akdur, R. (2018). Doğal Afetler, Eşitsizlikler ve Sağlık Sonuçları. *Eşitsizlikler ve Sağlık Sonuçları* (Akın A, Editör), Türkiye Klinikleri, Ankara, 88-94.

Çevresel Güvenlik: Trafik, su, yangın ve diğer çevresel risklere karşı çocuklar için güvenli rotalar ve alanlar planlanmalıdır (Pia & Bezboruah, 2025).

Davoudi, S., Crawford, J., & Mehmood, A. (2010). Planning for climate resilience: Lessons from metropolitan planning in Melbourne and Portland. In S. Davoudi, J. Crawford, & A. Mehmood (Eds.), *Planning for climate change: Strategies for mitigation and adaptation for spatial planners* (pp. 87–102). Earthscan.

Davoudi, S., Crawford, J., & Mehmood, A. (2010). Planning for climate resilience: Lessons from metropolitan planning in Melbourne and Portland. In S. Davoudi, J. Crawford, & A. Mehmood (Eds.), *Planning for climate change: Strategies for mitigation and adaptation for spatial planners* (pp. 87–102). Earthscan.

Doğan, A., (2007), *Afet Acil Müdahale Dönemleri İçin İnsan gücü Planlaması Yapmak*, (Atılım Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi).

Durmaz, A., (2021), “Dayanıklı ve Kapsayıcı Kentler için Kaynak Üretimi”, *Yereliz Derneği*.

Dynes, R. (2003). Noah and Disaster Planning: The Cultural Significance of The Flood Story. *Jurnal of Contingencies an Crisis Management*.

Elshater, A. (2017). What can the urban designer do for children? Normative principles of child-friendly communities for responsive third places. *Journal of Urban Design*, 23(3), 432–455.

Erbay, E., (2013), *Çocuk Hakları*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.

Erbil, F., (2023), Türkiye’de Krizler, Afetler ve Çocuk, *Rekaktif Dergisi*, 4(2), 357-370.

Erdoğan, N., & Yılmaz, A. (2023). Türkiye’de çocukların deprem farkındalığı ve eğitimi: 6 Şubat depremleri sonrası bir değerlendirme. *Afet ve Risk Yönetimi Dergisi*, 5(2), 45–67.

Erkal, H. (2022). Japonya’da afet yönetimi sistemi: Merkezi ve yerel düzeyde yapılanma. *Afet Yönetimi ve Planlama Dergisi*, 10(2), 45–60.

Erkan S. (2010), “Deprem Yaşayan ve Yaşamayan Okul Öncesi Çocukların Davranışsal/Duygusal Sorunlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 28, s.56-62.

Erkut, Z., Balcı, S., & Yıldız, S. (2017). Tarihsel Süreç İçinde Çocuk. *Çocuk ve Medeniyet*, 2(3), 17-28.

Erol, N., & Öner, Ö. *Travmaya Psikolojik Tepkiler ve Bunlara Yaklaşım*. Türk Psikologlar Derneği, 1999.

Etimoloji Türkçe, 2021. *Türkçe Etimoloji Sözlüğü*.

FEMA. (2020). Youth preparedness: Building a culture of preparedness in schools. <https://www.fema.gov>.

Füssel, H. M. (2007). “Vulnerability: A Generally Applicable Conceptual Framework for Climate Change Research”. *Global Environmental Change*, 17, 155–167.

Gerçek, D. (2021). 21. yüzyıl ve dirençli kentler. Mimarlık, 417(Ocak–Şubat), 21–25.

Gibson, C. A., Tarrant, M. (2010). A 'conceptual models' approach to organisational resilience. Australian Journal of Emergency Management, 25(2), 6-12.

Gökler Danışman I. ve Okay, D. (2017). Afetlerin çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri ve müdahale yaklaşımları. Türkiye Klinikleri, 2(3), 189-197.

Göver, İ.H., "Türkiye ve Japonya'nın Deprem Gerçekliği: Karşılaştırmalı Bir Analiz". Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (Eylül 2023): 278-323.

Güler, E. (2012). Afet Yönetimi: Cumhuriyet Dönemi Afet Yönetimi Mevzuatı ve Uygulaması, Doktora Tezi, Ankara.

Güreşçi, E. (2023). Kahramanmaraş depremi sonrası yeni bir tartışma konusu olarak deprem göçü: gereken dersler.

Hart, R. (1997). Children's participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care. UNICEF.

Islam, M.Q. (2020) children's vulnerability to natural disasters; evidence from natural experiments in Bangladesh World Development Perspectives, 19, 100228.

İpekçi, N., (2023), Afetlerde Kırılgan Grupların Sağlığı. Sağlık Bilimleri ve Klinik.

İşmen A.E. (2001), “Deprem Yaşantısına Bağlı Travma ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri” Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, s.80-85/91-97.

James, A., & Prout, A. (Eds.). (2005). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary Issues in the sociological study of childhood* (2nd ed.). RoutledgeFalmer.

Kaçar, A. (2023). Yapay zekâ destekli afet yönetim sistemleri: Türkiye örneği. Afet ve Risk Dergisi, 9(2), 45–60.

Kaçar, Z., Afet Eylem Planlarında Çocuk Hakları ve Afet Parkları, İstanbul Teknik.

Kadıoğlu M. (2011) “Afet Yönetimi Beklenilmeyeli Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek” T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, Yayın No:65, s.47-54.

Kahraman, D., (2022), Türkiye’de Afet Yönetiminde Jandarmanın Rolü (İçişleri Bakanlığı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Yüksek Lisans Tezi).

Kahraman, S.; Polat, E.; Korkmazıyürek, B., (2021), Türkiye’de Afet Politikaları Ve Kentsel Dönüşüm, Avrasya Terim Dergisi, 9 (3): 7 – 14.

Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü 2023.

Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. (2023, Şubat 12). 6 Şubat depremlerinde oluşan eş şiddet haritası (Preliminary Report v6). Erişim tarihi: 7 Mayıs 2025.

Kandilli Rasathanesi, Deprem Araştırma Merkezi 2021.

Kara Harp Okulu Komutanlığı, (2001). 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinin Türkiye ekonomisi üzerine etkileri ve sonuçlarının değerlendirilmesi, Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara.

Karancı, A. N., & Aksit, B. (2000). Building disaster-resistant communities: Lessons from past earthquakes in Turkey. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 18(3), 403–416.

Karakoç, N. (2020, 4 Kasım). Deprem sonrası çocukları gözetken mekânsal düzenlemeler için öneriler. *Arkitera*.

Kemaloğlu, M., (2015), Türkiye’de Afet Yönetiminin Tarihi Ve Yasal Gelişimi, *Akademik Bakış Dergisi*, 52, 122-147.

Koçak, H., (2008), Kentsel Yaşam Kalitesinin Geliştirilmesi için Stratejik Çalışma Alanları, *Yerel Siyaset*, 31: 41-47.

Laleoğlu, B., (2023), Uluslararası Veriler Işığında 6 Şubat Depremleri, *Kriter Dergi*, 77,7.

Limoncu, S. Atmaca, A., (2018), Çocuk Merkezli Afet Yönetimi, *Megaron*, 13(1).132-143.

Malone, K. (2006). Designing inclusive cities: The role of children and youth. *UNESCO Education for Sustainable Development Sourcebook*.

Meerow, S.; Newell, J. P.; Stults, M. (2016), Defining urban resilience: A review. *Landscape and Urban Planning*, 147, 38-49.

Nakabayashi, İ. (2004), Tokyo Depremi Nasıl Karşılıyor? İçişleri Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Afet Yönetim 55. Dönem Mülki İdare Amirleri Semineri Ders Notu, Ankara; 1-15.

National Civil Defence Emergency Plan: 2005.

O’Brien, K., Eriksen, S., Nygaard, L. P., & Schjolden, A. (2007). Why different interpretations of vulnerability matter in climate change discourses. *Global Environmental Change*, 17(2), 155–167.

Orhan, E. (2016). Reading urban vulnerabilities through urban planning history: An earthquake-prone city case from Turkey. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 33(2), 139–159.

Orhan, E., (2016), Reading urban vulnerabilities through urban planning history: An earthquake prone city case from Turkey, METU Journal of Faculty of Architecture, 33(2): 139-159.

Öktem, K., & Akpınar, İ. (2019). Çocuk dostu şehirler: Lüleburgaz örneği. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 11(2), 112–132.

Öz Yetgin, A. (2019). Sustainable urban form and spatial resilience: A case study of Ankara. METU Journal of the Faculty of Architecture, 36(1), 1–20.

Özçalkap, H. (2023). Dirençli kent hedefli sakinim planlamasında Malatya örneği Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.

Özdemir, M., & Güler, D. (2021). Afetlerde çocukların psikososyal destek ihtiyacı. Türk Psikoloji Dergisi, 36(1), 45–60.

Özen, Y., (2017), Psikolojik Travmanın İnsanlık Kadar Eski Tarihi, tjss, Cilt:1, Sayı:2 s, 104-117).

Özkan G., (2003), Türkiye’ de Afet Yönetiminin Problemleri 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depremi 27 Ocak 2003 Pülümür Depremi ve 01 Mayıs 2003 Bingöl Depremi Deneyimleri, Ankara: (Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi).

Özmen, B. ÖZDEN, A. (2013). Türkiye’nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:49. (Ekim 2013). s.1-28

Öztürk, M.; Kırca, M. (2023), Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler, Özgür Yayınları, Gaziantep.

Öztürk, N., (2003), “Türkiye’de Afet Yönetimi: Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümü Değerlendirilmesi ve Politika Önerileri”, Mülkiye, 23 (219),149-151.

Özyetgin

Altun, A. (2021). Afet riski yönetimi kapsamında kent planlama: İstanbul planları ve uygulamalar (Doktora tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Akademik Arşivi. <https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/1540>.

Peek, L. (2008). Children and disasters: Understanding vulnerability, developing capacities, and promoting resilience—An introduction. Children, Youth and Environments, 18(1), 1–29.

Peek, L. (2010). Children and disasters. In H. Rodríguez, E. L. Quarantelli, & R. R. Dynes (Eds.), Handbook of disaster research (pp. 121–150). Springer.

Pelling, M., (2003), The vulnerability of cities: Natural disasters and social resilience. London: Earthscan Publications.

Pia, N. A., & Bezboruah, K. (2025). Urban design strategies for creating child-friendly neighborhoods: A systematic literature review. Cities, 162, 105919.

Psikososyal Destek Mekânları: Oyun, sanat, hikâye anlatımı gibi aktivitelerle çocukların iyileşmesini destekleyen çok amaçlı mekânlar planlanmalıdır (Save the Children, 2015).

Risks For The City Of Istanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Saracho, O. N. (2002), Developmental play theories and children's pretend play. Contemporary perspectives in early childhood curriculum. (Edt: O. N. Saracho & B. Saracho). Greenwich: Information Age Publishing. p.41-62.

Save the Children. (2010). Helping Haiti's children. <https://image.savethechildren.org/helping-haitis-children-ch11040731.pdf>

Save the Children. (2016). Child-centered disaster risk reduction toolkit. <https://www.savethechildren.org>

Schneiderbauer, S., Ehrlich, D. (2004), Risk, hazard and people's vulnerability to natural hazards. A review of definitions, concepts and data, European Commission Joint Research Centre Report, Italy, 1-40.

Schroeder, D., Gefenas, E. (2009). Vulnerability: Too vague and too broad? Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics, 18(2), 113-121.

Semiz, B. (2024). Medyanın erken çocukluk dönemindeki çocukların resimleri üzerine etkisi: Deprem. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(2), 105–115.

Shaw, R., & Takeuchi, Y. (Eds.). (2012). Climate and Disaster Resilience in Cities. Bingley, UK: Emerald Group Publishing.

Sonuçları. Eşitsizlikler ve Sağlık Sonuçları (Akın A, Editör), Türkiye Klinikleri, Ankara, 88.

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2022). Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). 15 Eylül 2022 tarihli ve 31954 sayılı Resmî Gazete

T.C. Resmî Gazete. (1945, Ocak 6). *Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu* (Kanun No. 4373). <https://www.resmigazete.gov.tr/>

T.C. Resmî Gazete. (1953, Temmuz 18). *İmar Kanunu* (Kanun No. 6785). <https://www.resmigazete.gov.tr/>

T.C. Resmî Gazete. (1959, Haziran 13). *Sivil Savunma Kanunu* (Kanun No. 7126). <https://www.resmigazete.gov.tr/>

T.C. Resmî Gazete. (1959, Temmuz 25). *Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun* (Kanun No. 7269). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10284.pdf>

T.C. Resmî Gazete. (1959, Temmuz 25). *Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun* (Kanun No. 7269). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10284.pdf>

T.C. Resmî Gazete. (1985, Mayıs 9). *İmar Kanunu* (Kanun No. 3194). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18749.pdf>

T.C. Resmî Gazete. (2012). *Afet Sigortaları Kanunu* (No. 6305). <https://www.resmigazete.gov.tr/>

TBMM. (1997). Doğal Afetlerde Meydana Gelen Can ve Mal Kaybını En Aza İndirmek İçin Alınması Gereken Tedbirlere Ait Araştırma Komisyonu Raporu, Ankara.

Tercan, B., (2018), Türkiye’de afet politikaları ve kentsel dönüşüm. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3(5): 102-120.

Trisu, S. S. (2021). Japonya’da depreme karşı geliştirilen uygulamalar. İTÜ Vakfı Dergisi, (86), 25–27.

Tuğaç, Ç. (2021). Bütünleşik afet riski azaltımı ve iklim değişikliğine uyum yaklaşımı üzerine bir değerlendirme. Afet ve Risk Dergisi, 4(1), 1–19.

Turan, N., & Karancı, A. N. (2021). School-based disaster preparedness education for children: A systematic review. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 56, 102086.

Uçar, N., Kentleşme Sürecinde Salgın Hastalıklar ve İstanbul’da Kentsel Kırılganlık

Uluğ A., Nasıl Bir Afet Yönetimi, İzmir Kent Sempozyumu, 2004.

UN-Habitat. (2012). Urban planning for city leaders. United Nations Human Settlements Programme.

UNICEF & UNDRR. (2020). Words into action: Engaging children and youth in disaster risk reduction and resilience building. United Nations Office for Disaster Risk Reduction.

UNICEF. (2017). Child-centered disaster risk reduction: Building resilience through participation. United Nations Children’s Fund. <https://www.unicef.org/reports/child-centered-disaster-risk-reduction>.

UNICEF. (2018). Child friendly cities and communities handbook. United Nations Children’s Fund. <https://www.childfriendlycities.org/reports/child-friendly-cities-and-communities-handbook>.

UNICEF. (2020). Shaping urbanization for children: A handbook on child-responsive urban planning.

United Nations. (1989). Convention on the Rights of the Child. Office of the High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>.

Uzunçibuk L.; Yerleşim Yerlerinde Afet ve Risk Yönetimi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2005.

Ünlügenç, U. C., Türkmen, S., Çetin, H., Güneyli, H., Nurlu, N., & Akıncı, A. C. (2023). 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri (Mw 7,8–Mw 7,6) değerlendirme ve saha gözlem raporu. Çukurova Üniversitesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü.

Veenema T.G.; Schroeder K. (2002), The aftermath of violence: children, disaster, and posttraumatic stress disorder, J Pediatr Health Care, 16(5), 235-44.

Wanuz, K., & Távara, F. (2020, January 21). A city for children after the disaster. The City at Eye Level.

Yılmaz, A., (2003), Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi, Pegem-A Yayıncılık, Ankara.

Zhao, N., Li, J., Wu, C., Zhang, J., & Fang, J. (2017). Simulation-based analysis of emergency evacuation in primary schools: Considering children's movement and psychological behavior. Natural Hazards, 88(2), 861–882.

İNTERNET KAYNAKLARI:

URL1: <https://sgi-peace.org/latest/recovery-efforts-in-japan-after-noto-earthquake> (Erişim tarihi:10.04.2025).

URL2: <https://www.britannica.com/event/Japan-earthquake-and-tsunami-of-2011/Aftermath-of-the-disaster> (Erişim tarihi:10.04.2025).

URL3: <https://www.ituvakif.org.tr/deprem-afeti-etkisinde-iki-ulke-turkiye-ve-japonya-ornegi> (Erişim tarihi:10.04.2025).

URL 4: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cd125km7pzjo>(Erişim tarihi:12.04.2025).

URL5: <http://www.academia.ed> (Erişim tarihi:07.02.2025).

URL 6: <https://ipa.istanbul/yayinlarimiz/kent-sozlugu/kentsel-dayaniklilik/> (Erişim tarihi:08.03.2025).

URL 7: <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> (Erişim tarihi:10.04.2025).

URL 8: <https://www.preventionweb.net/publication/chart-sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030> (Erişim Tarihi:26.052025)

- URL 8: <https://www.medak.org.tr/faydali-bilgiler/dunyada-afet-yonetimi-ve-gelisimi/> (Erişim tarihi:10.05.2024).
- URL 9: https://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/deprem_potansiyeli (Erişim tarihi:15.05.2025).
- URL10: <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi> (Erişim tarihi:10.02.2025).
- URL 11: <http://www.koeri.boun.edu.tr> ((Erişim tarihi:11.01.2025).
- URL 12: <https://haberdecocuk.org/mevzuat/uluslararası-mevzuat/geriye-donuk-2/> (Erişim tarihi:10.05.2024).
- URL 13: <https://www.dri.ne.jp/en/> (Erişim tarihi:10.04.2025).
- URL 14: <https://www.bbc.com> (Erişim tarihi:18.12.2024).
- URL 15: <https://www.nufusu.com/il/hatay-nufusu>(Erişim tarihi:10.04.2025).
- URL 16: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay> (Erişim tarihi:22.10.2024).
- URL 17: <https://tr.euronews.com/2025/02/05/6-subat-depremlerinin-uzerinden-2-yil-gecti-650000-kisi-hala-konteynerde>(Erişim tarihi:10.04.2025).
- URL18: www.hatay.gov.tr/sosyal-ve-cografi-durum (Erişim tarihi:15.12.2024).
- URL 19: <https://hatay.ktb.gov.tr/TR-201494/genel-bilgiler.html> (Erişim tarihi:19.11.2024).
- URL 20: <http://cografyaharita.com/haritalarim/41-hatay-ili-haritasi.png> (Erişim tarihi:19.05.2024).
- URL 21: <https://www.dhmi.gov.tr> (Erişim tarihi:27.10.2024).
- URL 22: <http://hatay.gov.tr/tarihsel-surec-icinde-hatayda-kultur-ve-uygarlik> (Erişim tarihi:15.12.2024).

EKLER

EK- 1 Anket Soruları

ANKET SORULARI

Bu çalışma Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde Doç. Dr. Kadriye DENİZ TOPÇU danışmanlığında yüksek lisansını yapmakta olan Gamze Gül GÜNDAY tarafından hazırlanmıştır. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar ilgili öğrencinin tez çalışmasında bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Çalışmanın amacı Hatay ilinde deprem afetini yaşamış 6-18 yaş aralığındaki çocukların fiziksel, mekânsal, sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin tespit edilmesidir. Ankete katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Profil Bilgilerine Yönelik Sorular:

1. Cinsiyeti: Kız () Erkek ()
2. Yaşı: 6-10 yaş () 11-14 yaş () 15-18 yaş ()
3. Eğitim düzeyi: İlkokul () Ortaokul () Lise ()
4. İçinde bulunduğu ailenin Sosyoekonomik Düzeyi:
 0-18.000 TL ()
 18.001 TL-35.000 TL ()
 35.001 TL-50.000 TL ()
 50.001 TL-80.000 TL ()
 80.000 TL ve üstü ()

Deprem Öncesine Yönelik Sorular:

5. Daha önce herhangi bir afet (sel, çığ, yangın...vs) yaşadın mı? Evet () Hayır ()

Evet ise yaşanan depreme göre nasıldı? Daha şiddetli () Aynı () Daha hafif ()

6. Deprem olduğunda ne yapılması gerektiğini biliyor musun? Daha önce bunun eğitimini almış mıydın? Evet () Hayır ()

7. Bugüne kadar deprem tatbikatına katıldın mı? Evet () Hayır ()

8. Deprem olmadan önce sence ne gibi önlemler alınmalı?

Sağlam binalar yapılmalı ()

Deprem çantası hazırlanmalı ()

Bina kat sayıları az olmalı ()

Deprem öncesinde/ sırasında ne yapılması gerektiğini anlatan eğitimler verilmeli ()

Deprem toplanma alanları belirlenmeli ()

Deprem konusunda bilgilendirici kitapçıklar dağıtılmalı ()

TV ve Sosyal medyada deprem konusunda bilgi verilmeli ()

Diğer ().....

9. Deprem olsa evde/okulda/ dışarıda ne yaparsın?

Kaçarım () Güvenli bir yerde geçene kadar beklerim () Bilmiyorum () Diğer ()

Deprem Sonrasına Yönelik Sorular:

10. Deprem anında ne yaptın?

Dışarı kaçmaya çalıştım () Bitmesini bekledim () Dua etmeye başladım ()

Hatırlamıyorum ()

Diğer ()

11. Depremden hemen sonra ne yaptın?

1. dereceden yakınlarımı aradım () Arkadaşlarımı aradım () Sürekli ağladım ()

Hatırlamıyorum () Diğer (.....)

12. Depremden ne şekilde zarar gördün? (Birçok seçeneek işaretlenebilir)

Zarar görmedim () Yaralandım () Engelli kaldım () Evimiz yıkıldı () Evimiz hasarlı ()

Ailemden birçok kişiyi kaybettim () Ailemi kaybettim () Arkadaşlarımı kaybettim ()

Diğer (.....)

Bir önceki soruda herhangi bir kayıp seçeneğini işaretlenmişse;

Yakınlık derecesini söyleyebilir misin?.....

13. Depremden sonra ebeveyninden ayrı kaldın mı?

Kaldıysan ne kadar süre?

14. Depremden sonra ilk ihtiyaçların neler oldu?

Yiyecek () Su () Kıyafet () Oyun () Ev () Anne-Baba () Diğer

(.....)

15. Depremden sonra ilk ne zaman yardım aldınız?

İlk gün () 2. Gün () 3. Gün () İlk hafta () Bir hafta sonra ()

16. Depremden sonra hangi yardımları aldınız?

Yiyecek-içecek () Bebek Bezi-Hijyen ürünleri () Okul-kırtasiye malzemeleri () Sağlık

Hizmeti ()

Diğer (.....)

17. Size ilk yardımı kim ulaştırdı?

Arkadaşlarım () Komşularımız () Devlet yetkilileri () Gönüllü kuruluşlar ()

Diğer (.....)

18. Yardımları yeterli buluyor musunuz? Evet () Hayır ()

19. Deprem sonrası yeterli düzeyde besleniyor musun? Evet () Hayır ()

20. Deprem sonrası bulaşıcı hastalıklar geçirdin mi? Evet () Hayır ()

21. Deprem yaşamış çocuklara yardım etsen hangi yardımları yapardın?

Ev () Oyuncak () Yiyecek () Kıyafet () Para () Araba () Kitap, kalem, defter...(

)Bilgisayar ()

22. Deprem konusunda ihtiyaçlarının ve isteklerinin duyulmasını ister misin?
Evet () Hayır ()

Barınma İhtiyacına Yönelik Sorular

23. Depremden hemen sonra nerede yaşadınız?
Aynı ev () Farklı bir ev () Park gibi açık alanlar () **Spor Salonu/okul vs ()**
Hatay dışında bir yer () Hasarsız ev/iş yerlerine () Diğer (.....)
24. Şu an nerede yaşıyorsunuz? Çadır () Konteyner () Ev () Diğer (.....)
25. Yaşadığınız yerde kendini güvende hissediyor musun? Evet () Hayır ()
Hayır ise neden güvende hissetmiyorsun?
Hırsızlık () Çocuk Kaçırma () Yetersiz Aydınlatma () Rahatsız Edici İnsanlar () Diğer ()
26. Şu an kaç kişi birlikte yaşıyorsunuz?

Psikolojik İhtiyaçlara Yönelik Sorular:

27. Deprem sonrası ruhsal sağlığında değişim oldu mu? Evet () Hayır ()
28. Evet ise Deprem üzerinde nasıl bir psikolojik etki yaptı?
Sinirliyim () Sürekli korkuyorum () Yalnız kalmak istemiyorum () Sakin olmaya başladım () Diğer (.....)
29. Depremden sonra herhangi bir psikolojik destek aldın mı? Evet () Hayır ()
Evet ise bu sana iyi geldi mi? Evet () Hayır ()
Hayır ise desteye ihtiyaç duydun mu? Evet () Hayır ()
30. Depremden sonra aşağıdaki durumları yaşıyor musun? (Hiç-hafif-orta-şiddetli)

	Hiç	Hafif derecede	Orta derecede	Şiddetli
Uykuya dalmada güçlük				
Kabus görme				
Nefes almada zorluk				
Yalnız kaldığında korku				
Okul binasına girerken korku				
Ebeveynlerinden ayrıldığında korku				
Oyun oynamada zorluk				
Kitap okumada güçlük				
Konuşmada aksama				
Ellerde titreme				
Ateş basması/terleme (ısıya bağlı olmayan)				
Herhangi bir yerinde uyuşma karıncalanma				
Kötü şeyler olacak korkusu				

Sinirlilik				
Diğer (.....)				

31. Nasıl hissediyorsun?

Üzgün ve sıkıntılı değilim ()

Üzgün ve sıkıntılıyım ()

Çok üzgünüm ()

Artık dayanamayacak kadar üzgün ve sıkıntılıyım ()

32. Gelecek hakkında ne düşünüyorsun

Gelecekte umutluyum, güzel günlerin yakın olduğunu düşünüyorum ()

Gelecekte umutlu değilim, gelecekle ilgili hiçbir umudum planım yok, her şeyin daha kötü olacağını düşünüyorum ()

33. Deprem olmadan önceki zamanlarda en çok neyi özlüyorsun?

Evimi () Okulumu () Oyuncaklarımı () Arkadaşlarımı () Parkı () Diğer (.....)

34. Depremden sonra çevrendeki insanlara karşı güven duygun değişti mi?

Evet () Hayır ()

Evet ise hangi konuda güvenmiyorsun?

35. Depremden sonra istemediğin bir şey yapmak ya da yaşamak zorunda kaldın mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise bu neydi?

36. Depremden sonra yaşamında neler değişti?

37. Senin için ve diğer çocuklar için deprem etkisini azaltmak adına neler yapılmasını istersin?

38. Depremden sonra okul ve benzeri binalara girerken neler hissediyorsun?

Bir şey hissetmiyorum () Korkuyorum () Giremiyorum ()

39. Şu an yaşadığı hayattan memnun musun? Evet () Hayır ()

Eğitim İhtiyacına Yönelik Sorular:

40. Depremde eğitim gördüğün okul ne derece etkilendi?

Hasar Görmedi () Az Hasarlı () Orta Hasarlı () Ağır Hasarlı () Yıkıldı ()

41. Depremden sonra okulun değişti mi? Evet () Hayır ()

42. Depremden sonra eğitime nerede başladın? Çadır () Konteyner () Okul Binası ()

Başlamadım ()

43. Şuanki okulun yaşadığınız yere yakın mı? Evet () Hayır ()

44. Şuanki okulun nasıl bir okul? Çadır () Konteyner () Bina ()

45. Nasıl bir okulda eğitim görmek istersin?

Az katlı () Depreme Dayanıklı () Çok katlı () Bilmiyorum () Diğer ()

Sence şu an eğitim konusunda sorunlar neler?.....

Neler yapılırsa eğitim sorununuz kalmaz?.....

Fiziksel/Mekânsal İhtiyaçlara Yönelik Sorular:

46. Nasıl bir evde yaşamayı hayal ediyorsun?

Tek katlı, bahçeli () Şuan yaşadığım yerden memnunum () Çok katlı bir bina () Diğer (.....)

47. Bir mahalle planlasan çocuklar için ne yapardın?

Çocuk oyun alanları () Binalar () Yeşil alanlar () Kütüphaneler () Diğer (.....)

48. Bundan sonra yaşayacağın şehirde nelere dikkat edilsin istersin?

49. Yaşamak istediğin şehirde evler/okullar/iş yerleri sence kaç katlı olmalı?
(.....)

50. Şehir planlanırken senin de söz hakkın olsun ister misin?

51. Sana söz hakkı verilse nelere öncelik verirsin? Nasıl planlardın? Hayalindeki mekânı çizebilir misin?

Bunların dışında eklemek istediğin bir şey var mı? Varsa lütfen benimle paylaşır mısın?

Katkın için çok teşekkür ederim....
Gamze Gül GÜNDAY, Ekim 2024

EK- 2 Gönüllü Katılım Formu

GÖNÜLLÜ KATILIM (BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY) FORMU

Bu çalışma Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde Doç. Dr. Kadriye DENİZ TOPÇU danışmanlığında yüksek lisansını yapmakta olan Gamze Gül GÜNDAY tarafından hazırlanmıştır. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar ilgili öğrencinin tez çalışmasında bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Çalışmanın amacı Hatay ilinde deprem afetini yaşamış 6-18 yaş aralığındaki çocukların fiziksel, mekânsal, sosyal ve psikolojik gereksinmelerinin tespit edilmesidir.

Araştırma için sizden tahminen 15-20 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya tahminen 400 kişi katılacaktır. Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmadığınızdan emin olun. Bu formlardan elde edilen bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Çalışmamızın amacına ulaşması için sizden beklenen bütün soruları eksiksiz ve samimi cevaplamanızdır. Bu formu onaylamanız bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğinizi ifade etmektedir. Ancak çalışmayı yarıda bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler tamamen araştırma dahilinde olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi edinmek isterseniz araştırmacıya şimdi sorabilirsiniz.

Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın amacını ve kapsamını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Kişisel bilgilerimin özenle korunması konusunda yeterli güven verildi. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuz durum ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı olmadan katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı
Adı-Soyadı:
Adres:
Tel:
İmza:

Görüşme Tanığı:
Adı-Soyadı:
Adres:
Tel:
İmza:

Katılımcı ile Görüşen
Adı-Soyadı, Unvanı:
Adres:
Tel:
İmza:

EK- 3 Öğretmen/Yönetici Onam Formu**SES /GÖRÜNTÜ KAYDI ÖĞRETMEN/YÖNETİCİ ONAM FORMU****Sayın Öğretmen/Yönetici;****Bu alanda araştırmacının Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na uygun olarak hareket edileceğine dair taahhütname ifadeleri yer alacaktır.**

Araştırma T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmaya katılıp katılmamakta özgürsünüz. Araştırma herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Katılımınız tamamen sizin isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılım sağlanamaması veya araştırmadan ayrılma durumunda okul ile ilgili ilişkileriniz etkilenmeyecektir. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürsünüz. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çalışmaya katıldıktan sonra istediğiniz an vazgeçebilirsiniz. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağınızı söylemeniz yeterli olacaktır. Araştırmaya katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek size hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Araştırmaya onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz.

Araştırmacının Adı Soyadı	Gamze Gül GÜNDAY DÜNDAR
Araştırmacının İletişim Bilgileri	05308995419
Araştırmanın Adı	Kırılğan Kentlerde Çocuk Olmak ve Çocuk Odaklı Afet Yönetimi
Araştırmanın Amacı	Çalışmada kırılğan kentlerde çocuk (en kırılğan demografik grup) olmayı ve deprem afetini yaşayan çocukların mekânsal ve sosyolojik gereksinimlerini vurgulamak amaçlanmaktadır.

Görev yapmakta bulunduğum okul/kurumdaki yapılacak olan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

- ☐ Görüntü kaydı alınmasına izin veriyorum.
- ☐ Ses ve görüntü kaydı alınmasına izin vermiyorum.
- ☐ Yalnızca ses kaydı alınmasına izin veriyorum.

Öğretmen Adı-Soyadı:

İmza:

Yönetici Adı-Soyadı:

İmza: